

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

AMMATILLINEN OSAAMINEN JA PEDAGOGINEN TOIMINTA KULJETUSALAN AMMATTITUTKINNOSSA

Veera Hakamäki-Stylman | Paula Kilpeläinen

JULKAISUT 9:2020

AMMATILLINEN OSAAMINEN JA PEDAGOGINEN TOIMINTA KULJETUSALAN AMMATTITUTKINNOSSA

Veera Hakamäki-Stylman
Paula Kilpeläinen

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
Julkaisut 9:2020

JULKAISIJA Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

KANSI JA ULKOASU Juha Juvonen (org.) & Ahoy, Jussi Aho (edit)

TAITTO PunaMusta

ISBN 978-952-206-605-3 nid.

ISBN 978-952-206-604-6 pdf

ISSN 2342-4176 (painettu)

ISSN 2342-4184 (verkkajulkaisu)

ISSN-L 2342-4176

PAINATUS PunaMusta Oy, Helsinki

© Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Julkaisija

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi)

Julkaisun nimi

Ammatillinen osaaminen ja pedagoginen toiminta kuljetusalan ammattitutkinnossa

Tekijät

Veera Hakamäki-Stylman & Paula Kilpeläinen

Arviointi kohdistuu kuljetusalan ammattitutkintoon ja siinä on selvitetty, millaista kuljetusalan ammattitutkinnon opiskelijoiden osaaminen on opintojen loppuvaiheessa tai vastavalmistuneilla. Lisäksi arvioinnissa on tuotettu tietoa koulutuksen järjestäjien pedagogisesta toiminnasta kuljetusalan ammattitutkinnossa. Arvioinnissa oli mukana 24 koulutuksen järjestäjää.

Arviointi toteutettiin vuosien 2019–2020 aikana osana Karvin uuden ammatillisen koulutuksen oppimistulosten arviointijärjestelmän pilotointia. Arviointijärjestelmää on kehitetty usean vuoden ajan meta-arvioinnin, ulkoisen arvioinnin ja eri sidosryhmille järjestettyjen työpajojen pohjalta ottaen huomioon ammatillisen koulutuksen toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset. Uuden arviointijärjestelmän mukaisesti tässä arvioinnissa on vahvistettu opiskelijan ja työelämän roolia arviointitiedon tuottamisessa sekä hyödynnetty mahdollisimman paljon valmiita kansallisia tietovarantoja. Tämä arviointi on ensimmäinen ammattitutkintoon kohdistuva arviointi. Aiemmin arvioinnit ovat kohdistuneet ainoastaan ammatillisiin perustutkintoihin.

Karvin arvioinnit noudattavat kehittävän arvioinnin periaatetta, jossa korostetaan arvioinnin kohteiden aktiivista osallistumista ja arvioinnin vuorovaikutteisuutta. Arviointiprosessi toteutetaan niin, että siihen osallistuvat voivat kehittää toimintaansa jo arvioinnin aikana. Kehittävä luonne näkyy etenkin koulutuksen järjestäjien ja työelämän yhteistyössä toteuttamassa itsearvioinnissa, josta saatiin tietoa koulutuksen järjestäjän pedagogisesta toiminnasta. Lisäksi opiskelijat arvioivat osaamistaan itsearvioinnissa koulutuksen lopussa. Arvioinnissa toteutettiin myös työelämähaastatteluja, joiden teemat liittyivät työpaikalla järjestettävän koulutuksen suunnitteluun, perehdytykseen, opiskelijoiden ohjaukseen ja näyttöjen arviointiin sekä opiskelijoiden osaamiseen. Lisäksi arvioinnissa hyödynnettiin valmiita tietovarantoja, kuten Koskea ja Amispalautetta.

Arvioinnin mukaan koulutuksen järjestäjien pedagoginen toiminta oli keskimäärin kehittyvällä tasolla asteikolla puuttuva-alkava-kehittyvä-edistynyt. Pedagogisen toiminnan laadussa on eroja koulutuksen järjestäjien välillä erityisesti opettajien ja työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämisessä ja resurssien kohdentamisessa opiskelijoiden ohjaukseen työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa. Koulutuksen järjestäjät ovat myös hyvin eri vaiheessa osaamisen arvioinnin toteutta-

missuunnitelman vakiinnuttamisessa osaksi arvioinnin laadunvarmennusta. Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) menettelytavat ja prosessi koettiin keskimäärin hyvin toimiviksi, mutta HOKS:n toteutumisen seurannassa ja päivittämisessä oli kuitenkin vielä kehittämisen varaa. Näyttötoimintaan oltiin yleisesti ottaen tyytyväisiä. Näytöt vastaavat tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimuksia ja tavoitelähtöinen ja kriteeriperusteinen arviointi toteutuu hyvin näyttöjen arvioinnissa. Myös opiskelijan itsearviointi on vakiintunutta toimintaa valtaosalla järjestäjistä. Koulutuksen järjestäjän ja työelämän välistä yhteistyötä tulisi kuitenkin tiivistää työpaikalla järjestettävän koulutuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Jatkossa myös osaamisen kehittymisen seurantaan ja sen systemaattisuuteen tulee kiinnittää enemmän huomiota, sillä osalla järjestäjistä tämä toiminto oli vasta alkavalla tasolla.

Arvioinnin mukaan opiskelijoiden osaamisen keskeisiä vahvuuksia ovat ammatin perusosaaminen, työturvallisuusosaaminen teoriatasolla, ajoneuvon hallinta sekä yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot. Osaamisen keskeisimmät kehittämistarpeet kohdistuvat puolestaan työn perustana olevan teorian hallintaan ja sen soveltamiseen, työturvallisuusasioiden soveltamiseen käytännössä sekä työprosessin kokonaisuuden ymmärtämiseen ja hahmottamiseen. Geneerisen osaamisen kehittämistarpeet kohdistuivat erityisesti aikuisten digitaitoihin sekä työkykyyn ja hyvinvointiin liittyvään osaamiseen.

Opiskelijat olivat pääosin tyytyväisiä alan koulutukseen ja he kokivat saaneensa koulutuksen aikana osaamista ja ammattitaitoa, jota he pystyvät hyödyntämään. Arvioinnin mukaan työpaikat suhtautuvat pääosin myönteisesti opiskelijoihin ja työpaikalla järjestettävään koulutukseen, sillä opiskelijat nähdään usein tulevana työvoimana. Opiskelijat kokivatkin oppineensa eniten juuri työpaikoilla.

Arvioinnin tulosten perusteella raportissa esitetään kehittämissuosituksia muun muassa työpaikkaohjaajien ja opettajien osaamisen kehittämiseen, koulutuksen järjestäjien ja työelämän välisen yhteistyön tiivistämiseen työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa sekä pedagogisen toiminnan seurantaan, arviointiin ja kehittämiseen. Opiskelijoiden osaamista koskevat kehittämistarpeet kohdistuivat muun muassa teorian hallintaan ja sen soveltamiseen, työturvallisuusosaamiseen käytännön tasolla sekä aikuisten digitaitoihin.

Avainsanat: kuljetusalan ammattitutkinto, ammatillinen koulutus, pedagoginen toiminta, näyttö, ammatillinen osaaminen, ammattialakohtainen ja geneerinen osaaminen

Utgivare

Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU)

Publikationens namn

Yrkeskunskap och pedagogisk verksamhet i yrkesexamen inom transportbranschen

Författare

Veera Hakamäki-Stylman & Paula Kilpeläinen

Utvärderingen gäller yrkesexamen inom transportbranschen, och genom den har utretts hur kompetensen ser ut bland studerande inom yrkesexamen inom transportbranschen i slutskedet av studierna eller strax efter examen. I utvärderingen tog man även fram information om utbildningsanordnarnas pedagogiska verksamhet i yrkesexamen inom transportbranschen. 24 utbildningsanordnare deltog i utvärderingen.

Utvärderingen gjordes åren 2019–2020 när NCU:s nya system för utvärdering av yrkesutbildningar pilottestades. Utvärderingssystemet har utvecklats under flera år genom meta-utvärdering, extern utvärdering och arbetsseminarier för olika berörda grupper, med hänsyn till de förändringar som skett i yrkesutbildningens verksamhetsmiljö. I enlighet med det nya utvärderingssystemet har man i denna utvärdering stärkt de studerandes och arbetslivets roll i att ta fram utvärderingsdata samt i så stor omfattning som möjligt utnyttjat befintliga nationella informationsresurser. Denna utvärdering är den första som gäller en yrkesexamen. Tidigare utvärderingar har endast gällt yrkesinriktade grundexamina.

NCU:s utvärderingar följer principen om utvecklande utvärdering, där man lyfter fram utvärderingsobjektens aktiva deltagande och utvärderingens interaktivitet. Utvärderingsprocessen genomförs så att deltagarna kan utveckla sin verksamhet redan under utvärderingen. Den utvecklande karaktären syns särskilt i den självvärdering som gjordes under samarbete mellan utbildningsanordnarna och arbetslivet, och som gav information om utbildningsanordnarnas pedagogiska verksamhet. De studerande utvärderade också sitt eget kunnande i en självvärdering i slutet av utbildningen. I utvärderingen gjordes också intervjuer med aktörer inom arbetslivet, vars teman anknöt till planering av utbildning på arbetsplatser, inskolning, handledning av studerande och bedömning av yrkesprov samt de studerandes kunskaper. I utvärderingen användes även befintliga informationsresurser, såsom Koski och Amispalaute.

Enligt utvärderingen var utbildningsanordnarnas pedagogiska verksamhet i genomsnitt på nivån under utveckling på skalan saknas-påbörjad-under utveckling-avancerad. Vad den pedagogiska verksamhetens kvalitet beträffar förekommer skillnader mellan utbildningsanordnarna i synnerhet

i fråga om utvecklingen av lärarnas och arbetsplatshandledarnas kompetens samt tilldelningen av resurser för handledning av studerande i utbildning på arbetsplatserna. Utbildningsanordnarna är också i väldigt olika skeden av etableringen av planen för bedömningen av kunnandet som en del av kvalitetskontrollen av bedömningen. Förfarandena och processen kring personliga utvecklingsplaner för kunnandet (PUK) upplevdes i genomsnitt som fungerande, men det fanns fortfarande rum för utveckling i fråga om uppföljningen och uppdateringen av PUK-planer. De flesta var också nöjda med verksamheten kring yrkesprov. Yrkesproven motsvarar kraven på yrkesskicklighet i examensgrunder och en målorienterad och kriteriebaserad bedömning förverkligas väl i bedömningen av yrkesprov. Även de studerandes självvärderingar är etablerade hos majoriteten av anordnarna. Samarbetet mellan utbildningsanordnarna och arbetslivet borde dock intensifieras i planeringen och genomförandet av utbildning på arbetsplatser. Framöver bör man också fästa mer uppmärksamhet vid systematisk kompetensutveckling och uppföljning av denna, eftersom denna funktion är på en nivå saknas hos en del anordnare.

Enligt utvärderingen är de centrala styrkorna i de studerandes kompetens den grundläggande yrkeskunskapen, teoretisk kunskap om arbetarskydd, fordonshantering samt samarbets- och interaktionsfärdigheter. De mest centrala utvecklingsbehoven i fråga om kunskaper gällde greppet om den teoretiska kunskap som utgör grunden för arbetet och tillämpningen av den, tillämpningen av arbetarskyddsfrågor i praktiken samt förmågan att förstå och uppfatta arbetsprocessen som helhet. Utvecklingsbehoven i fråga om generiska kunskaper gäller särskilt digitala färdigheter bland vuxna samt kunskaper som anknyter till arbetsförmåga och välbefinnande.

De studerande var huvudsakligen nöjda med utbildningen inom området och upplevde att de under utbildningen fått kompetens och yrkeskunskap som de kan använda. Enligt utvärderingen förhåller sig arbetsplatserna i huvudsak positivt till studerande och till utbildning på arbetsplatsen, eftersom de studerande ofta ses som framtida arbetskraft. De studerande upplevde att de hade lärt sig mest just på arbetsplatserna.

Utifrån resultaten av utvärderingen ges i rapporten rekommendationer för bland annat utveckling av kompetensen hos arbetsplatshandledare och lärare, intensifiering av samarbetet mellan utbildningsanordnare och arbetslivet kring utbildning på arbetsplatsen samt uppföljning, utvärdering och utveckling av den pedagogiska verksamheten. Utvecklingsbehoven i fråga om de studerandes kunskaper gällde bland annat greppet om och tillämpningen av teoretisk kunskap, arbetarskyddet på den praktiska nivån samt digitala färdigheter bland vuxna.

Nyckelord: yrkesexamen inom transportbranschen, yrkesutbildning, pedagogisk verksamhet, yrkesprov, yrkeskunskap, yrkesområdesspecifik och generisk kunskap

Publisher

Finnish Education Evaluation Centre (FINEEC)

Title of publication

Vocational competence and pedagogical activities in the Further Vocational Qualification in the Transport Sector

Authors

Veera Hakamäki-Stylman & Paula Kilpeläinen

The evaluation focuses on the Further Vocational Qualification in the Transport Sector and examines the competence of students studying for this qualification in the final stage of their studies or soon after their graduation. In addition, the evaluation has produced information on VET providers' pedagogical activities in the Further Vocational Qualification in the Transport Sector. A total of 24 VET providers participated in the evaluation.

The evaluation was implemented between 2019 and 2020 as part of piloting FINEEC's new learning outcomes evaluation system for VET. The system has been developed for several years on the basis of meta-evaluation, external evaluation and workshops organised for different stakeholders, taking into account the changes that have taken place in the operating environment of VET. In line with the new evaluation system, the role of students and working life in producing evaluation data has been strengthened in this evaluation and national repositories with ready-to-use data have been used as much as possible. This is the first evaluation focusing on a further vocational qualification. Previous evaluations have focused only on vocational upper secondary qualifications.

FINEEC's evaluations follow the principle of enhancement-led evaluation, which emphasises active participation of the evaluated organisations and the interactive nature of the evaluation. The evaluation process is implemented in a way that enables the participants to already enhance their activities during the evaluation. The enhancement-led nature is visible especially in the self-evaluation conducted jointly by the VET providers and workplaces, which produced information on the pedagogical activities of the VET provider. In addition, students assessed their competence in a self-assessment at the end of the education. In the evaluation, interviews were also implemented at workplaces on themes such as planning the education organised at the workplace, induction, guidance provided to students, the assessment of demonstrations of knowledge and skills, and students' competence. Furthermore, ready-to-use data from repositories such as Koski and Amispalaute was used in the evaluation.

According to the evaluation, the pedagogical activities of the VET providers were on average at a developing level on the scale absent-emerging-developing-advanced. There were differences in the quality of pedagogical activities between the VET providers, especially in the development of the competence of teachers and workplace instructors and in the allocation of resources to the guidance of students during VET organised at workplaces. VET providers are also at very different stages in their efforts to establish the plan for the implementation of competence assessments as part of quality assurance in evaluation. The practices and the process related to the personal competence development plan were on average found to be functioning well, but there was still room for improvement in how the personal competence development plan is monitored and updated. In general, the evaluators were satisfied with the competence demonstration activities. Competence demonstrations correspond to the vocational competence requirements in the qualification requirements and goal-oriented and criterion-referenced assessment is well implemented in the assessment of the competence demonstrations. Self-assessments by students are also an established practice at most of the providers. However, cooperation between the VET provider and the workplaces should be intensified in the planning and implementation of VET organised at the workplace. In future, more attention should be paid to monitoring the development of competence and its systematic nature as this function was only at an emerging level at some of the providers.

According to the evaluation, the key strengths in students' competence are competence in the basic skills of the profession, knowledge of occupational safety at a theoretical level, operation of vehicles, and cooperation and interaction skills. The key development needs in their competence in turn focus on the command and application of the theoretical knowledge that the work is based on, the application of occupational safety in practice, and understanding and perceiving the whole work process. The development needs in the generic skills focused especially on the digital skills of adults and the skills related to work ability and wellbeing.

Students were mainly satisfied with the education in the field and felt that it had provided them with competence and vocational skills that they would be able to use. According to the evaluation, workplaces have a mainly positive attitude to students and to VET organised at the workplace as they often see students as future workforce. Students indeed felt it was at the workplaces that they had learned most.

Based on the evaluation results, the report presents development recommendations, for example, for enhancing the competence of workplace instructors and teachers, for intensifying the cooperation between the VET providers and workplaces in VET organised at the workplace, and for the monitoring, evaluation and enhancement of pedagogical activities. The development needs concerning students' competence focused on the command of theoretical knowledge and its application, knowledge of occupational safety at the practical level, and adults' digital skills.

Keywords: Further Vocational Qualification in the Transport Sector, vocational education and training, pedagogical activities, competence demonstration, vocational competence, vocational field-specific and generic skills

Tiivistelmä	3
Sammandrag.....	5
Abstract.....	7
1 Johdanto	11
2 Arviointipilotin toteutus	15
2.1 Ammatillinen osaaminen	16
2.2 Kuljetusalan ammattitutkinto.....	18
2.3 Tavoitteet ja arviointikysymykset.....	20
2.4 Kehittävä arviointi.....	21
2.5 Arviointiaineisto ja menetelmät.....	22
2.6 Tulosten analysointi ja raportointi	25
2.7 Arvioinnin luotettavuus	25
3 Tulokset	29
3.1 Opiskelijoita ja koulutusta koskevat tunnusluvut.....	30
3.2 Pedagogisen toiminnan laatu koulutuksen järjestäjän ja työelämän arvioimana.....	38
3.2.1 Pedagogisen toiminnan suunnittelu ja johtaminen	41
3.2.2 Osaamisen hankkiminen, osoittaminen ja arviointi.....	47
3.2.3 Pedagogisen toiminnan seuranta, arviointi ja kehittäminen.....	50
3.3 Opiskelijoiden kokemukset koulutuksesta (Amispalaute).....	53
3.4 Opiskelijoiden ja valmistuneiden osaaminen	58
4 Johtopäätökset	69
5 Kehittämissuosituksset	77
Lähteet	83
Liitteet	87
Liite 1. Näyttöympäristöt tutkinnon osittain	88

Johdanto

1

Ammatillisen koulutuksen tuottamaa osaamista on arvioitu kansallisesti Opetushallituksen ja myöhemmin Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) toimesta reilun kahden vuosikymmenen ajan. Kansallisen oppimistulosarvioinnin tavoitteena on ollut tuottaa tietoa siitä, kuinka hyvin opiskelijat ovat saavuttaneet tutkinnon perusteiden tavoitteet. Arvioinnilla kehitetään myös koulutusta, tuetaan oppimista ja varmistetaan ammatillisen koulutuksen laatua.

Ammatillisen koulutuksen oppimistulosten arviointi on vuodesta 2007 lähtien perustunut näyttöihin, jotka on suunniteltu ja arvioitu voimassa olevien tutkinnon perusteiden pohjalta. Osaamista koskeva arviointitieto on saatu koulutuksen järjestäjien paikallisesti toteuttamista näytöistä ilman erillisiä kansallisia kokeita. Arvosanatietoa on täydennetty muun muassa näyttöjen prosessitiedoilla sekä koulutuksen järjestäjien ja työelämän yhdessä tekemällä tutkinto-kohtaisella itsearvioinnilla.

Arvioinnit ovat kohdistuneet ammatillisiin perustutkintoihin ja siihen ovat osallistuneet kaikki arvioitavaa perustutkintoa tarjoavat koulutuksen järjestäjät. Vuosittain on käynnistynyt 2–4 perustutkinnon arviointi ja tähän mennessä on arvioitu kaikkiaan 28 perustutkintoa. Arvioinnin päätteeksi tuloksista on laadittu kansallinen raportti ja koulutuksen järjestäjät ovat saaneet omat tuloksensa kansalliseen vertailutietoon suhteutettuna.

Viime vuosina oppimistulosten arviointijärjestelmää on kehitetty meta-arvioinnin, ulkoisen arvioinnin ja eri sidosryhmille järjestettyjen työpajojen pohjalta ottamalla huomioon ammatillisen koulutuksen toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset. Tavoitteena on ollut luoda arviointijärjestelmä, joka on entistä vaikuttavampi ja hyödyllisempi koulutuksen järjestäjille ja muille toimijoille, ja josta saadaan luotettavaa tietoa osaamisen arvioinnin laadunvarmistamiseksi.

Kehittämistyön tuloksena vuosina 2019–2020 pilotoidaan oppimistulosten arviointijärjestelmää, joka kattaa perustutkintojen lisäksi myös ammatti- ja erikoisammattitutkinnot. Arviointijärjestelmää pilotoidaan kuljetusalan ammattitutkinnossa sekä logistiikan ja sosiaali- ja terveysalan perustutkinnoissa. Pilotoitavassa arviointijärjestelmässä vahvistetaan opiskelijan ja työelämän roolia arviointitiedon tuottamisessa sekä hyödynnetään valmiita kansallisia tietovarantoja, kuten

Koskea ja Amispalautetta. Ammatillisten tutkinnon osien lisäksi arviointi kohdistuu perustutkinnoissa myös yhteisiin tutkinnon osiin. Arviointipilotin tuloksia ja kokemuksia hyödynnetään arviointijärjestelmän edelleen kehittämisessä.

Tämä raportti sisältää oppimistulosten arviointijärjestelmän pilotin tulokset kuljetusalan ammattitutkinnosta. Arviointi on ensimmäinen oppimistulosarviointi, joka kohdistuu ammattitutkintoon. Raportissa tarkastellaan kuljetusalan ammattitutkinnon pedagogista toimintaa ja sen tuottamaa osaamista. Raportin luvussa 2 kuvataan arviointipilotin toteutusta, arviointikysymykset sekä arviointiaineisto ja -menetelmät. Luvussa 3 kuvataan koulutusta ja opiskelijoita koskevat määrälliset tiedot, koulutuksen järjestäjien ja opiskelijoiden osaamisen itsearviointiin sekä Amispalautteen tulokset. Raportin luvuissa 4 ja 5 esitetään arviointiin perustuvat johtopäätökset ja kehittämissuositukset.

Arviointipilotin toteutus

2

2.1 Ammatillinen osaaminen

Ammatilliset tutkinnot jaetaan perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot koostuvat ammatillisista tutkinnon osista ja perustutkinnot ammatillisten tutkinnon osien lisäksi myös yhteisistä tutkinnon osista. Ammatti- ja erikoisammattitutkintoa suorittavat opiskelijat voivat halutessaan opiskella myös yhteisiä tutkinnon osia. Yhteiset tutkinnon osat ovat yhteiskunta- ja työelämäosaaminen, matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen sekä viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen. Yhteisten tutkinnon osien tavoitteena on vahvistaa ammattisivistystä ja antaa valmiuksia jatko-opintoihin ja elinikäiseen oppimiseen.

Oppimistulosten arviointi kohdistuu tutkintojen perusteiden ammattitaitovaatimuksissa ja osaamistavoitteissa määriteltyyn osaamiseen. Tutkinnon perusteiden osaamisessa on eroteltavissa ammattialakohtainen osaaminen ja niin sanottu geneerinen osaaminen, jolla viitataan usein elinikäisen oppimisen avaintaitoihin. Näillä geneerisillä taidoilla tarkoitetaan usein oppimisen ja osaamisen perustana olevia kognitiivisia taitoja, metataitoja sekä ominaisuuksia, joita tarvitaan työssä, opinnoissa, harrastuksissa ja arjessa.

Kuviossa 1 tarkastellaan ammatillisten tutkintojen sisältämää osaamista ja sen eri ulottuvuuksia. Ammattialakohtainen osaaminen kohdistuu usein työprosessin, työn perustana olevan teoria-tiedon, työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin sekä työturvallisuuden hallinnan arviointiin. Geneeristen taitojen eli elinikäisen oppimisen avaintaitojen arviointi kohdistuu muun muassa ongelmanratkaisutaitojen, oppimaan oppimisen valmiuksien (oppimiskyky), yhteistyötaitojen, vuorovaikutus-, viestintä- ja kommunikointitaitojen arviointiin. Geneerisiä taitoja sisältyy etenkin yhteisiin tutkinnon osiin, mutta niitä on myös ammatillisissa tutkinnon osissa. Osaamisen eri ulottuvuuksien painotukset vaihtelevat tutkinnoittain.

Useat selvitykset ja tutkimukset (esim. Osaaminen 2035) osoittavat, että tulevaisuudessa merkitystään kasvattavat muutoksen hallintaa edistävät niin sanotut geneeriset metataidot, kuten ongelmanratkaisutaidot, itseohjautuvuus, oppimiskyky, henkilökohtaisen osaamisen kehittäminen

ja johtaminen sekä tiedon arviointitaidot. Erityisesti ongelmanratkaisutaidot kasvattavat merkitystään tulevaisuuden osaamistarpeena. Merkitystään kasvattavat myös digitalisaatioon liittyvät osaamiset, kuten digitaalisten ratkaisujen ja alustojen hyödyntämisaamiset. Pelkät geneeriset osaamiset eivät kuitenkaan usein riitä tulevaisuuden työtehtäviin työllistymisessä. (Osaaminen 2035.¹) Kansallinen oppimistulosarviointi kohdistuu sekä ammattialakohtaisen osaamisen että geneeristen taitojen arviointiin. Arviointitietoa näistä saadaan muun muassa näyttöjen ja yhteisten tutkinnon osien arvosanoista sekä opiskelijan itsearviointista.

KUVIO 1. Osaamisen ulottuvuudet ja sisällöt ammatillisissa tutkinnoissa

¹ Osaaminen 2035. Osaamisen ennakointifoorumin ensimmäisiä ennakointituloksia. Raportit ja selvitykset 2019:3. Opetushallitus.

2.2 Kuljetusalan ammattitutkinto

Ammattialan kuvaus

Kuljetusalan ammattitutkinto koostuu viidestä osaamisalueesta, joita ovat metsäteollisuuden kuljetusten, palvelukuljetusten, kuljetusalan työnjohdon, henkilökuljetusten sekä tavarakuljetusten osaamisalat.

Tutkinnon suorittaneella on kokonaisnäkemys kuljetusalasta ja sen mahdollisuuksista sekä omasta roolistaan kuljetusalan asiakaslähtöisten palvelujen toteuttajana. Palvelut ja osaaminen voivat osaamisalasta riippuen olla erilaisia kuljetustehtäviä tai kuljetuksiin läheisesti liittyviä tehtäviä. Tutkinnon suorittanut osaa toimia erilaisissa ajoneuvojen varikko- ja terminaali-alueilla ja tietää ajoneuvon liikennekelpoisuusvaatimukset sekä ajoneuvon huollon tarpeen ja tärkeyden.

Tutkinnon suorittanut osaa valitsemansa tutkinnon osan vaatiman ajoneuvon kuljetuksen, kuormaamisen ja kuormankäsittelyn, hallitsee ajoneuvon laitteet ja kuljetustyypin vaatimat luvat ja asiakirjojen teon. Koulutuksesta valmistunut osaa noudattaa työturvallisuusmääräyksiä, toimia asiakaspalvelutilanteissa sekä käyttää tarvittavia viestintävälineitä ja tietotekniikkaa. Lisäksi hän osaa kuljettaa ajoneuvoa turvallisesti, taloudellisesti ja toimia säädösten mukaisesti. Tutkinnon suorittanut osaa ennakoivan ajon erilaisten kelien ja yllättävien tapahtumienkin aikana sekä osaa toimia oikein liikennevahinko- ja onnettomuustapauksissa. Lisäksi kuljetusalan työnjohtajan osaamisalan suorittanut osaa toimia työnjohtajana itsenäisesti ottamalla huomioon työssään kuljetusalaa säätelevät lait, asetukset ja määräykset.

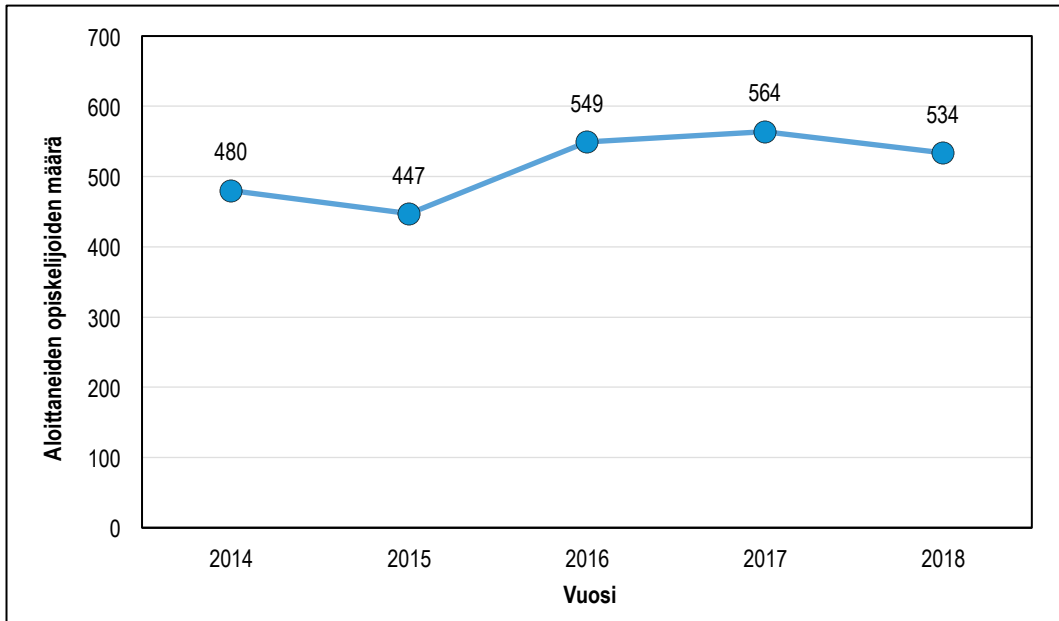
Tutkinnosta valmistunut voi toimia osaamisalasta riippuen kuorma-auton, yhdistelmäajoneuvon tai linja-autonkuljettajana tai työnjohdon tehtävissä tai itsenäisenä yrittäjänä. Lisäksi hän voi toimia monenlaisissa kuljettajan tehtävissä kuljetusalan tai kuljetuksia toteuttavissa organisaatioissa tai yrityksissä. (Kuljetusalan ammattitutkinnon perusteet 2018.)

Opiskelijoiden määrä ja valmistuneiden työllistyminen

Kuljetusalan ammattitutkinnon osaamisalat olivat ennen vuotta 2018 erillisiä ammattitutkintoja ja näin ollen aloittaneiden opiskelijoiden ja valmistuneiden sijoittumista on tarkasteltu kokoamalla auto- ja kuljetusalan työnjohdon ammattitutkinnon, linja-autonkuljettajan ammattitutkinnon, puutavaran autokuljetuksen ammattitutkinnon ja yhdistelmäajoneuvonkuljettajan ammattitutkinnon luvut yhteen ajalta ennen vuotta 2018. On myös huomioitava, että auto- ja kuljetusalan työnjohdon ammattitutkinto käynnistyi kunnolla vasta vuonna 2016.

Kuviossa 2 tarkastellaan uusien opiskelijoiden määrää kuljetusalan ammattitutkinnossa vuosina 2014–2018. Kuljetusalan opinnot aloittaneiden määrä on pysynyt ko. ajanjaksona melko samalla tasolla huomioiden se, että auto- ja kuljetusalan työnjohdon ammattitutkinto käynnistyi vasta vuonna 2016 ja vuosina 2016 ja 2017 kyseisessä tutkinnossa aloitti 81–96 opiskelijaa vuosittain. Vuonna 2017 edellä mainituista ammattitutkinnoista valmistuneista opiskelijoista keskimäärin 85

prosenttia oli päätoimisia työllisiä, 5 prosenttia oli työllisiä opiskelijoita, 1 prosentti päätoimisia opiskelijoita ja 6 prosenttia työttömiä vuoden jälkeen valmistumisesta (2018). Muutama prosentti valmistuneista oli joko muuttanut maasta tai heidän tilanteensa oli muu tai tuntematon. Suhteessa eniten päätoimisia työllisiä oli puutavaran autokuljetuksen ammattitutkinnosta valmistuneissa (93 %), mutta työllistyminen oli kaikkien tutkintojen osalta hyvää. Suhteessa eniten työttömiä oli yhdistelmäajoneuvonkuljettajissa (7 %). Tieto sijoittumisesta oli saatavilla yhteensä 267 opiskelijan osalta. (Vipunen, opetushallinnon tilastopalvelu.)

KUVIO 2. Uusien opiskelijoiden määrä vuosina 2014–2018 kuljetusalan ammattitutkinnossa (vuosilta 2014–2017 tieto koottu auto- ja kuljetusalan työnjohdon ammattitutkinnon, linja-autonkuljettajan ammattitutkinnon, puutavaran autokuljetuksen ammattitutkinnon ja yhdistelmäajoneuvonkuljettajan ammattitutkinnon luvuista)

Tulevaisuuden osaamistarpeet

Liikenne- ja logistiikka-alan tehtävissä tulevaisuudessa **geneerisistä taidoista** eniten merkitystään kasvattavat kokonaisuuksien hallinta, organisointitaidot, ongelmanratkaisutaidot ja vuorovaikutus-, viestintä- ja kommunikointitaidot. Sen sijaan liikenne- ja logistiikka-alan eri tehtävissä ei tarvita enää yhtä paljon fyysisiä taitoja tai ominaisuuksia kuten fyysisistä vahvuutta ja kädentaitoja.

Yleisistä työelämätaidoista eniten merkitystään kasvattavat mobiilisovellusten hallinta ja hyödyntäminen, digitaalisten toimintojen hallinta- ja ohjaustaidot, digitaalisten alustojen hyödyntämisosaaminen, asiakaslähtöinen palvelujen kehittämisaosaaminen ja moniammatillinen osaaminen.

Ammattikohtaisista taidoista nousevat esille merkitykseltään kasvavina osaamisina erityisesti ajoneuvojen sähköisen seurantajärjestelmän käyttöosaaminen, automatisoituihin terminaalitoimintoihin liittyvä osaaminen, teknisten laitteiden häiriötilanteiden hallinta, aluksen, laitteiden sekä ajoneuvojen teknisten järjestelmien tuntemus, jäte- ja kierrätyslogistiikan hallinta ja hävikin hallinta. **Digitaidoista** eniten merkitystään kasvattavat digitaaliset kommunikointitaidot ja tiedon arviointitaidot sekä digitaalisen teknologian luova käyttötaito.

Liikenne- ja logistiikkatyössä kaikilla aloilla tärkeää on sujuva suomen kielen osaaminen, mutta sen merkitys korostuu tulevaisuudessa erityisesti maaliikennetyöntekijöillä ja -yrittäjillä. Suomen kielen taito on usein tärkeä vaatimus myös maahanmuuttajataustaisilla työntekijöillä, sillä sen osaaminen on olennaista, jotta asiakaspalvelu olisi mahdollisimman sujuvaa ja mutkatonta. Tästä syystä myös ruotsin kielen kielitaito on melkein kaikilla liikenne- ja logistiikkatyön aloilla tärkeää. Englannin kielen sujuva kielitaito on tärkeää koko pääammattiryhmässä. (Osaamisrakenne 2035.)

Osaamisen ennakoitfoorumien laskennan mukaan vuosina 2017–2035 liikennealalle avautuu noin 53 800 uutta työpaikkaa. Suurin osa (69 %) työpaikoista kohdistuu ammatillisen koulutuksen suorittaneille, 15 prosenttia korkeakoulututkinnon ja 16 prosenttia muun koulutuksen suorittaneille. Varastointi- ja postitoiminta-aloilla uusia työpaikkoja vuosina 2017–2035 avautuu 15 200, joista 60 prosenttia on arvioitu kohdistuvan ammatillisen koulutuksen suorittaneille, 22 prosenttia korkeakoulutuksen ja 18 prosenttia muun koulutuksen suorittaneille. (Koulutustarvekortit.)

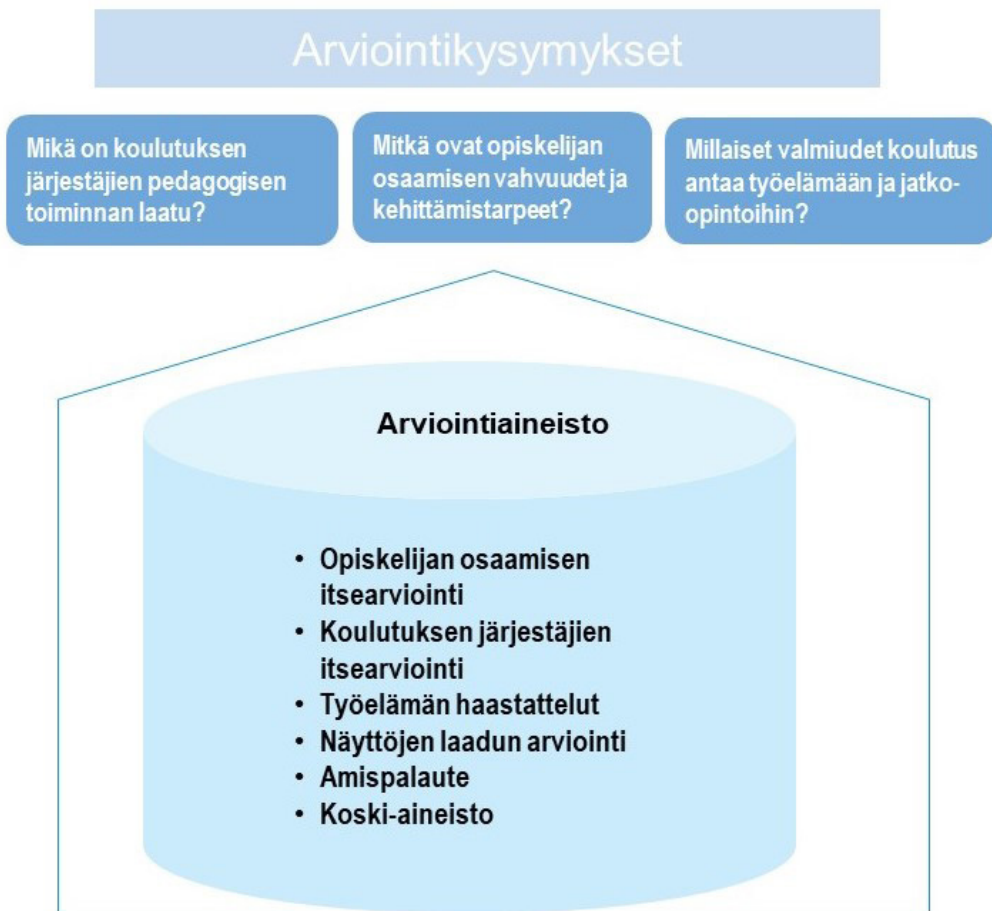
2.3 Tavoitteet ja arviointikysymykset

Kansallisen oppimistulosarvioinnin tavoitteena on tuottaa arviointitietoa koulutuksen laadusta ja tuloksista. Oppimistulosarvioinnin ensisijaisena tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten hyvin opiskelijat ovat saavuttaneet tutkinnon perusteissa asetetut osaamistavoitteet ja ammatittaitovaatimukset. Arvioinnin tavoitteena on myös kehittää koulutusta ja tukea oppimista sekä varmistaa ammatillisen koulutuksen laatua.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) vastasi arvioinnin suunnittelusta, organisoinnista, tulosten analysoinnista sekä raportin laatimisesta. Arviointiryhmään kuuluivat arviointineuvos Paula Kilpeläinen, arviointisuunnittelija Veera Hakamäki-Stylman sekä alan edustajina opettaja Eija Honkanen Lapin koulutuskeskus REDU:sta ja koulutuspäällikkö Sami Huntus Tampereen seudun ammattiopistosta. Alakohtaiset asiantuntijat analysoivat näyttöjen sisällöt, osallistuivat arviointitulosten tulkintaan sekä johtopäätösten ja kehittämispäätösten laadintaan.

Kuljetusalan ammattitutkinnon arvioinnissa selvitettiin, miten koulutuksen järjestäjät hallitsevat pedagogisen toiminnan laatua, ja mitkä ovat sen vahvuuksia ja kehittämistarpeita. Lisäksi tuotettiin tietoa opiskelijoiden osaamisen vahvuuksista ja kehittämistarpeista opiskelijoiden, koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien arvioimana. Lisäksi arvioinnissa selvitettiin, millaiset valmiudet ammatillinen koulutus antaa työelämässä toimimiseen ja jatko-opintoihin, erityisesti korkea-asteen opintoihin.

Arviointikysymykset ja arviointiaineisto on tiivistetty kuvioon 3.

KUVIO 3. Arviointikysymykset ja arviointiaineisto kuljetusalan ammattitutkinnon oppimistulosarvioinnissa

2.4 Kehittävä arviointi

Karvin arvioinnit, mukaan lukien ammatillisen koulutuksen oppimistulosarvioinnit, noudattavat kehittävän arvioinnin periaatteita, jossa korostetaan koulutuksen järjestäjien aktiivista osallistumista ja arvioinnin vuorovaikutteisuutta. Arviointiprosessi toteutetaan niin, että siihen

osallistuvat voivat kehittää toimintaansa jo arvioinnin aikana. Arvioinnin aikaista kehittämistä tukee muun muassa koulutuksen järjestäjien tekemä itsearviointi, joka ohjeistettiin toteuttamaan monitahoisessa ryhmässä yhdessä johdon, opettajien ja työelämän edustajien kanssa.

Tässä arvioinnissa kehittävän arvioinnin luonnetta kuvaavat myös arviointimenetelmien kehittäminen ja testaaminen yhdessä koulutuksen järjestäjien ja opiskelijoiden kanssa ennen arviointijärjestelmän pilotointia sekä arvioinnissa hyödynnettävä monipuolinen arviointiaineisto. Lisäksi koulutuksen järjestäjille toimitettiin itsearvioinneista palauteraportit, joiden pohjalta ne voivat verrata omia tuloksiaan kansallisiin tuloksiin. Arviointiraportissa esitetään kehittämissuosituksia ja hyviä käytäntöjä, joiden tavoitteena on tukea alan koulutuksen ja osaamisen kehittämistä niin paikallisella kuin kansallisellakin tasolla.

2.5 Arviointiaineisto ja menetelmät

Arviointiaineisto kerättiin 1.1.2018 voimaan tulleiden tutkinnon perusteiden mukaan toteutusta koulutuksesta ja opiskelijoilta, jotka aloittivat kuljetusalan ammattitutkinnon opinnot 1.1.2018 tai myöhemmin. Opiskelijaa ja koulutusta koskevaa tietoa kerättiin 1.1.2018–30.9.2019 välisenä aikana. Opiskelijan ja koulutuksen järjestäjän itsearviointi toteutettiin 1.11.2019–31.1.2020 välisenä aikana. Arviointiaineisto koottiin kaikilta kuljetusalan ammattitutkintoa tarjoavilta koulutuksen järjestäjiltä. Arvioinnissa hyödynnettiin monipuolista arviointiaineistoa, joka sisälsi sekä räätälöityjä tiedonkeruita että valmiiden tietovarantojen hyödyntämistä.

Opiskelijaa ja koulutusta koskevat tiedot

Opiskelijaa ja koulutusta koskevat määrälliset tiedot on saatu Koski-tietovarannosta ja ne ovat seuraavat:

- Opiskelijan sukupuoli
- Opiskelijan ikä
- Opiskelijan äidinkieli
- Suorittaako yhtä tai useampaa tutkinnon osaa vai koko tutkintoa
- Tutkinto
- Osaamisala
- Tutkinnon osa
- Osaamisen hankkimistapa työpaikalla (koulutussopimus/oppisopimus)
- Näyttöjen määrä
- Näytön suorituspaikka (näyttöympäristö)
- Näytön arvioinnista päättäneet
- Tieto, onko tutkinnon osa suoritettu osaamisen tunnustamisena

Opiskelijan osaamisen itsearviointi

Opiskelijat arvioivat osaamistaan itsearviointilomakkeella² koulutuksen lopussa. Osaamisen itsearvioinnin lisäksi he arvioivat myös, miten paljon koulutus on tukenut osaamisen kehittymistä ja missä oppimisympäristöissä he kokevat erityisesti oppineensa erilaista osaamista. Itsearviointi kohdistui ammattialakohtaisen osaamisen, elinikäisen oppimisen avaintaitojen ja geneerisen osaamisen arviointiin. Itsearviointi toteutettiin siten, että koulutuksen järjestäjän arvioinnin yhdyshenkilö välitti valmistumisvaiheessa oleville opiskelijoille linkin itsearviointilomakkeeseen. Itsearviointilomakkeessa oli ohjeet vastaamiseen. Opiskelijat vastasivat itsearviointiin anonyymisti.

Koulutuksen järjestäjien itsearviointi

Koulutuksen järjestäjät arvioivat itsearviointilomakkeella³ koulutuksen pedagogista toimintaa sekä koulutuksen tuottamaa osaamista kuljetusalan ammattitutkinnossa. Pedagogisen toiminnan arviointi kohdistui koko toiminnan prosessiin, alkaen toiminnan suunnittelusta ja päättyen toiminnan seurantaan, arviointiin ja kehittämiseen. Itsearvioinnin teemat olivat pedagogisen toiminnan suunnittelu ja johtaminen, osaamisen hankkiminen, osoittaminen ja arviointi, valmistuneiden osaaminen sekä pedagogisen toiminnan seuranta, arviointi ja kehittäminen. Itsearviointiin sisällytettiin osaamisen kehittämiseen ja osaamiseen keskeisesti yhteydessä olevia tekijöitä.

Itsearviointi toteutettiin monitahoisessa ryhmässä, jossa oli koulutuksen järjestäjän johdon, opettajien ja työelämän edustajia. Koulutuksen järjestäjät saivat halutessaan sisällyttää itsearviointiin myös opiskelijoita.

Näyttöjen kuvaukset

Kaksi alan opettajaa arvioi näyttöjen kuvaukset eli sisällöt. Arvioinnin tarkoituksena oli selvittää, vastaavatko näyttöjen sisällöt tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimuksia. Näytön kuvaukset saatiin Koski-rekisteristä.

Työelämän edustajien haastattelut

Haastatteluaineisto kerättiin kuljetusalan ammattitutkinnon ja logistiikan perustutkinnon työelämän edustajilta, joilla on kokemusta työpaikalla järjestettävästä koulutuksesta, opiskelijoiden ohjauksesta, näytöistä ja niiden arvioinnista. Otannassa huomioitiin alueellinen ja erikokoisten yritysten edustavuus. Haastattelut kohdistuivat 10 koulutuksen järjestäjän yhteistyöryhtymisiin, jotka sijaitsivat eri puolella Suomea. Haastatteluihin valitut työelämän edustajat edustivat tutkin-

2 Itsearviointilomake on saatavilla osoitteessa <https://karvi.fi/amatillinen-koulutus/oppimistulosten-arvioinnit/pilotointi-logistiikan-ja-sosiaali-ja-terveysalan-perustutkinnoissa-seka-kuljetusalan-ammattitutkinnossa/>

3 Itsearviointilomake on saatavilla osoitteessa <https://karvi.fi/amatillinen-koulutus/oppimistulosten-arvioinnit/pilotointi-logistiikan-ja-sosiaali-ja-terveysalan-perustutkinnoissa-seka-kuljetusalan-ammattitutkinnossa/>

tojen keskeisiä osaamisaloja, joita olivat henkilökuljetusten, tavarakuljetusten, metsäteollisuuden kuljetusten, kuljetuspalvelujen ja varastopalvelujen osaamisalat.

Yhtä haastattelua lukuun ottamatta, haastattelut toteutettiin puhelinhaastatteluina. Haastattelujen tavoitteena oli syventää muiden arviointimenetelmien tuottamaa tietoa sekä saada työelämän edustajien näkemys työpaikalla järjestettävän koulutuksen toteutumisesta ja koulutuksen tuottamasta osaamisesta. Haastattelun teemat liittyivät työpaikalla järjestettävän koulutuksen suunnitteluun, perehdytykseen, opiskelijoiden ohjaukseen ja näyttöjen arviointiin sekä opiskelijoiden osaamiseen. Työelämän edustajat saivat haastattelukysymykset etukäteen. Haastatteluaineisto sisältää 16 yrityksen ja 19 työelämän edustajan haastattelut. Tässä raportissa tarkastellaan kuljetusalan ammattitutkintoa koskevia työelämän haastatteluja.

Amispalaute

Ammatillisen koulutuksen opiskelijoilta on kerätty valtakunnallista opiskelijapalautetta 1.7.2018 lähtien. Palaute kuvaa ammatilliset opinnot aloittaneiden ja suorittaneiden kokemuksia koulutuksen järjestämisestä ja sen vaikuttavuudesta. Opiskelijat vastaavat valtakunnalliseen palautekyselyyn kaksi kertaa opintojensa aikana: aloitusvaiheessa, kun henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma on ensimmäisen kerran hyväksytty, ja päättövaiheessa, kun opiskelija on osoittanut tutkinnon tai tutkinnon osan tai osien suorittamiseksi tarvittavan osaamisen. Kuljetusalan arvioinnissa hyödynnettiin sekä aloitus- että päättökyselyn tietoja, jotka saatiin Opetushallinnon tietopalvelu Vipusesta ajalta 1.7.2018–31.12.2019.

Arviointiaineiston laajuus

Kuljetusalan ammattitutkinnon oppimistulosten arviointiaineisto kuvataan taulukossa 1. Arviointitietokannalla 29 koulutuksen järjestäjällä oli vähintään yksi kuljetusalan ammattitutkintoa suorittava opiskelija. Kyseisistä koulutuksen järjestäjistä 24 osalta oli käytettävissä Koski-aineistoa. Koskitietovarannosta saatiin 667 opiskelijan näyttötietoja ja itsearviointiaineiston toimitti 23 koulutuksen järjestäjää. Näytön kuvaukset analysoitiin 634 näytöstä. 19 työelämän edustajaa haastateltiin.

TAULUKKO 1. Arviointiaineisto

Aineisto	n
Koulutuksen järjestäjät	24
Opiskelijat	667
Näytöt	1 584
Koulutuksen järjestäjien itsearviointit	23
Opiskelijan osaamisen itsearviointit	47
Näytön kuvaukset	634
Työelämän edustajien haastattelut	19
Amispalaute	234–417

2.6 Tulosten analysointi ja raportointi

Määrälliset tiedot koostuivat opiskelijaa ja koulutusta koskevista tiedosta, näyttöjen toteuttamis- ja arviointikäytännöistä sekä opiskelijan osaamisen ja koulutuksen järjestäjien itsearvioinneista. Myös Amispalaute sisälsi määrällistä tietoa. Määrälliset tiedot on esitelty yleisellä tasolla sekä kuvioin että taulukoin keskiarvoina (ka.) ja prosenttijakaumina. Näyttöjä koskevia tuloksia tarkastellaan myös osaamisaloittain ja tutkinnon osittain. Esimerkiksi näyttöympäristöjen jakautumista koulutuksen järjestäjittäin ei ollut mahdollista tarkastella useiden puuttuvien tietojen vuoksi. Opiskelijan osaamisen itsearvioinnin tuloksia on tarkasteltu yleisellä tasolla ilman taustamuut- tujia vastausten vähäisyyden vuoksi (n = 47). Kuvioissa ja taulukoissa prosenttijakaumat ovat pyöristetty kokonaisluvuiksi, joten niiden summa voi olla hieman alle tai yli 100.

Itsearviointien avointen kysymysten vastaukset sekä työelämän edustajien haastatteluaineisto luokiteltiin sisällönanalyysiä hyödyntäen. Sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen. Sisällönanalyysin tavoitteena on kuvata aineisto tiivistetyssä, pelkistetyssä ja yleisessä muodossa. Tuloksista esitetään siis keskeisimmät havainnot ja tiivistykset. Järjestäjien itsearvioinnin ja työelämän haastattelujen tulokset raportoidaan samassa yhteydessä teemoittain.

2.7 Arvioinnin luotettavuus

Arviointijärjestelmän pilotoinnin luotettavuutta edistettiin monin eri tavoin. Koulutuksen järjes- täjiä pyydettiin nimeämään arvioinnin yhdyshenkilö, joka vastasi arvioinnin organisoinnista ja järjestäjäkohtaisen tiedon tuottamisesta. Arvioinnin alkuvaiheessa yhdyshenkilöille järjestettiin webinaari arviointijärjestelmän pilotoinnin periaatteista sekä itsearviointien toteuttamisesta ja laadinnasta. Lisäksi yhdyshenkilöitä tiedotettiin ja ohjeistettiin arvioinnin eri vaiheissa muun muassa tiedonkeruuseen liittyvistä asioista.

Tulosten luotettavuuden arvioinnissa on keskeistä, miten hyvin väittämillä ja kysymyksillä on tavoitettu arvioitava asia ja miten tarkasti sitä on pystytty arvioimaan. Tätä pyrittiin varmistamaan niin, että koulutuksen järjestäjien itsearviointia työstiettiin ja testattiin erityyppisten koulutuksen järjestäjien kanssa ennen arviointijärjestelmän pilotointia. Myös opiskelijan osaamisen itsear- viointia testattiin eri-ikäisillä ja eri tutkintoja (pt, at, eat) suorittavilla opiskelijoilla. Itsearviointien viimeistelystä huomioitiin opiskelijoilta ja koulutuksen järjestäjiltä saatu palaute.

Koulutuksen järjestäjien itsearvioinnin luotettavuutta edistettiin myös ohjeistamalla itsearviointi toteuttamaan monitahoisessa ryhmässä, jossa on koulutuksen järjestäjän johdon edustajia, eri alojen opettajia sekä työelämän edustajia. Näin varmistettiin eri näkökulmien huomioiminen arvioitavasta asiasta. Koulutuksen järjestäjien itsearvioinnin vastausprosentti oli suuri (23/24), mikä vahvistaa tulosten luotettavuutta. Sen sijaan opiskelijoiden itsearviointivastausten määrä jäi melko alhaiseksi, mikä tulee huomioida näitä koskevien tulosten tulkinnassa.

Arvioinnissa hyödynnettiin monipuolista arviointiaineistoa, joka koostui sekä erillisistä tiedonkeruista että valmiiden tietovarantojen hyödyntämisestä. Osa arvioinnissa käytetyistä aineistoista on isoja ja kattavia, osa näyttönomaisia, kuten työelämän edustajien haastattelut. Haastattelut toteutettiin haastateltaville sopivina ajankohtina puhelinhaastatteluina. Luotettavuuden edistämiseksi haastateltaville painotettiin tietojen luottamuksellisuutta. Lisäksi heille lähetettiin haastattelukysymykset etukäteen tutustuttavaksi.

Arvioinnissa hyödynnettiin myös valtakunnallista Amispalautetta, joka kuvaa ammatilliset opinnot aloittaneiden ja suorittaneiden kokemuksia koulutuksen järjestämisestä ja sen vaikuttavuudesta. Tässä arvioinnissa hyödynnettiin vain osaa palautteen tiedoista. Vastausmäärä on suuri, mikä vahvistaa tulosten luotettavuutta.

Määrälliset tiedot opiskelijoista ja koulutuksesta, kuten näyttöjen suorituspaikoista ja arvioijista saatiin valtakunnallisesta Koski-rekisteristä. Tiedoista oli nähtävillä, että useat koulutuksen järjestäjät ovat vielä päivittämässä opintohallintojärjestelmien rajapintoja Koski-järjestelmään, sillä lähes kaikilla järjestäjillä puuttui tietoja muun muassa näytön suorituspaikoista ja arvioijista. Neljältä järjestäjältä nämä tiedot puuttuivat kokonaan. Tietojen puutteellisuus tulee huomioida tarkasteltaessa näitä koskevia tuloksia.

Arvioinnin luotettavuutta pyrittiin edistämään myös kutsumalla arviointiin kokeneita alan opettajia, jotka osallistuivat arvioinnin tulosten tulkintaan sekä johtopäätösten ja kehittämissuosituksen laadintaan.

Tulokset

3

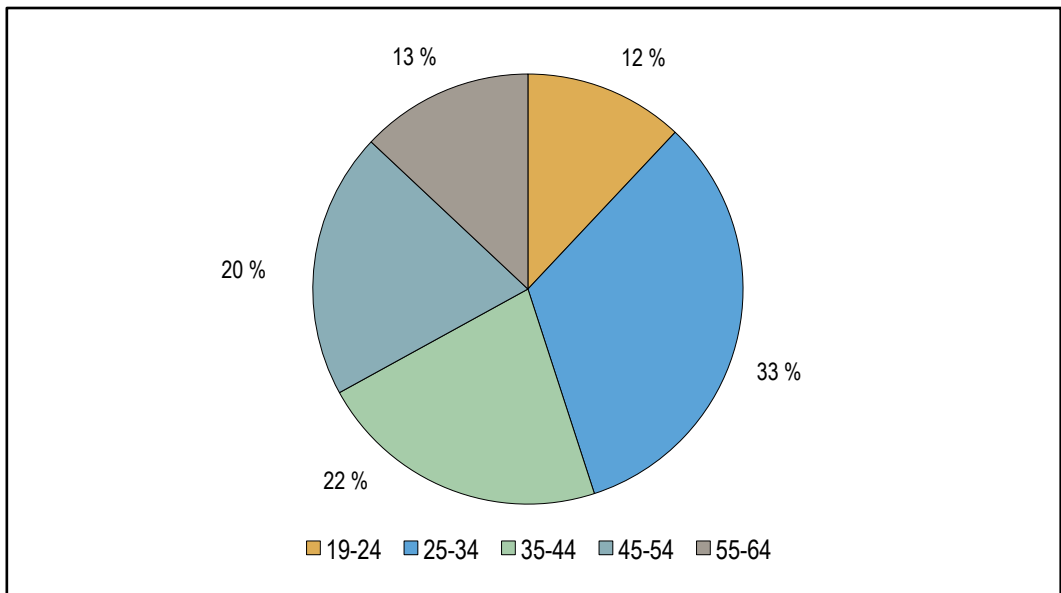
3.1 Opiskelijoita ja koulutusta koskevat tunnusluvut

Tässä luvussa kuvataan kuljetusalan ammattitutkintoa tai sen tutkinnon osia suorittavien opiskelijoiden taustaa sukupuolen, äidinkielen, iän ja koulutustaustan osalta. Koulutuksesta raportoidaan muun muassa suoritettujen näyttöjen määrä osaamisaloittain ja tutkinnon osittain, näyttöjen suorituspaikat ja niiden arvioijat sekä oppisopimuksen ja koulutussopimusten määrää työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa. Lisäksi tarkastellaan näyttöympäristöjä koulutuksen järjestäjien alueellisen sijainnin mukaan. Opiskelijaa ja koulutusta koskevat tiedot on saatu Koski-järjestelmästä pois lukien koulutustaustatieto, joka on saatu Amisपालautteen päättökyselyn vastausten perusteella.

Opiskelijoiden taustatiedot: sukupuoli, äidinkieli, ikä ja koulutustausta

Kuljetusalan ammattitutkintoa tai siihen sisältyviä tutkinnon osia suoritti 1.1.2018– 16.9.2019 välisenä aikana noin 667 opiskelijaa. Selvä enemmistö (88 %) opiskelijoista oli miehiä ja noin 12 prosenttia naisia. Opiskelijoissa oli 32 eri äidinkieltä puhuvaa, mutta selvä enemmistö (81 %) heistä oli suomenkielisiä. Opiskelijoista noin 17 prosenttia oli muun kuin suomen- tai ruotsinkielisiä. Osaamisalueittain tarkasteltuna muun kuin suomen- tai ruotsinkieliset edustivat henkilökuljetusten (23 %), tavarakuljetusten (9 %) ja kuljetusalan työnjohdon (7 %) osaamisaloja.

Alan opiskelijoiden ikäjakauma on melko tasainen (kuvio 4). Kolmannes opiskelijoista oli iältään 25–34 vuotiaita ja reilu viidennes (22 %) 35–44 vuotiaita. Joka viides opiskelija oli 45–54-vuotias. Reilu kymmenes (12 %) opiskelijoista oli iältään 19–24 vuotiaita ja noin 13 prosenttia 55–64 vuotiaita.

KUVIO 4. Opiskelijoiden ikäjakauma kuljetusalan ammattitutkinnossa (N = 667)

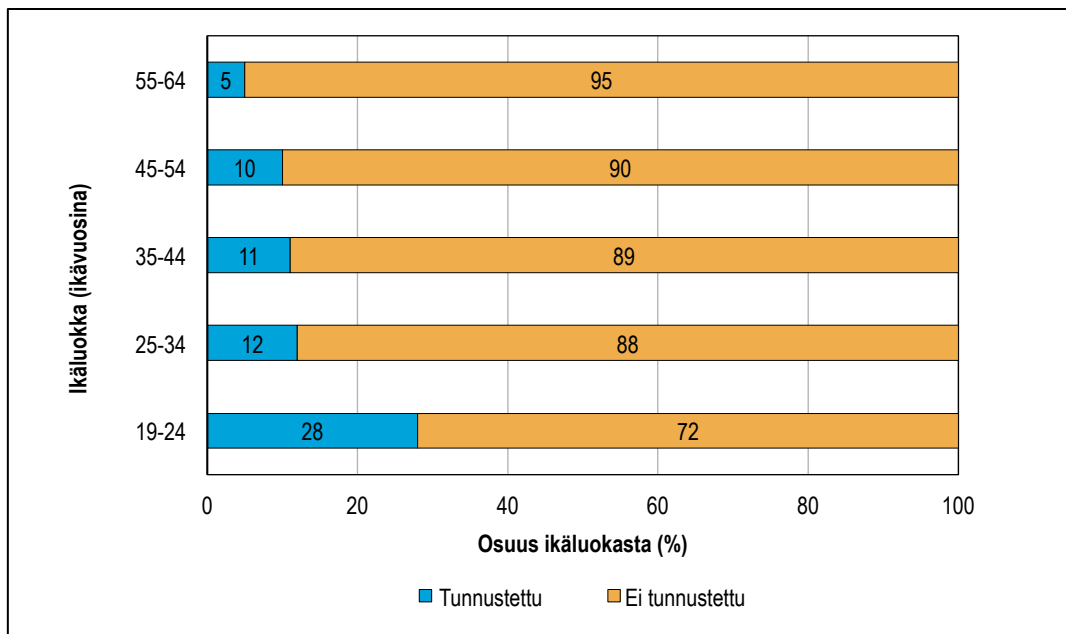
Amispalautteen päättökyselyyn vastanneiden kuljetusalan opiskelijoiden koulutustaustat jakautuivat siten, että 65 % opiskelijoista korkein aiemmin suoritettu tutkinto oli ammatillinen tutkinto tai opistoasteen tutkinto, 16 % opiskelijoista oli suorittanut aiemmin vain peruskoulun, keskikoulun tai vastaavan, 7 % opiskelijoista korkein tutkinto oli ylioppilastutkinto, 5 % ammattikorkeakoulututkinto ja 3 % yliopistotutkinto. Muutama opiskelija oli käynyt valmentavan koulutuksen tai suorittanut ulkomailla jonkin tutkinnon.

Amispalautteen päättökyselyyn vastanneista yhteishaun kautta tutkintoa suorittamaan oli tullut 29 prosenttia ja jatkuvan haun kautta 52 prosenttia opiskelijoista. Työvoimakoulutuksessa tutkintoa suorittavia oli 19 prosenttia vastanneista.

Koulutusta koskevat taustatiedot: aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen, näyttöjen määrä, suorituspaikat ja arvioijat

Suurin osa opiskelijoista (80 %) suoritti koko tutkintoa ja noin viidennes (21 %) tutkinnon osia. Opiskelijat suorittivat 1.1.2018– 16.9.2019 välisenä aikana noin 1 584 näyttöä. Tutkinnossa oli yhteensä 599 oppisopimus- ja koulutusopimuksia, joista noin puolet oli oppisopimuksia ja puolet koulutusopimuksia. Noin 13 prosenttia ammatillisista tutkinnon osista oli tunnustettu aiemmin hankitulla osaamisella. Selvästi eniten oli tunnustettu kuljetusalan perustason ammattipätevyys-tutkinnon osaa (25 %).

Eniten tunnustettuja tutkinnon osia oli 19–24 vuotiailla ja vähiten 55–64 vuotiailla (5 %) (kuvio 5). Muissa ikäluokissa tunnustettujen tutkinnon osien määrä oli noin 10 prosenttia.

KUVIO 5. Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen ikäluokittain

Näyttöjen määrä osaamisaloittain

Eniten näyttöjä tehtiin henkilökuljetusten (55 %) ja tavarakuljetusten (23 %) osaamisaloissa (taulukko 2). Noin joka kymmenes näyttö suoritettiin metsäteollisuuden kuljetusten (10 %) ja kuljetusalan työnjohdon (7 %) osaamisaloissa. Palvelukuljetusten osaamisalaan tehtiin 20 näyttöä.

TAULUKKO 2. Näyttöjen jakautuminen osaamisaloittain

Osaamisala	n	%
Henkilökuljetusten osaamisala	873	55
Tavarakuljetusten osaamisala	371	23
Metsäteollisuuden kuljetusten osaamisala	157	10
Kuljetusalan työnjohdon osaamisala	115	7
Osaamisalaa ei tunnistettavissa	48	3
Palvelukuljetusten osaamisala	20	1
Yhteensä	1 584	100

Näyttöjen määrä tutkinnon osittain

Alla olevassa taulukossa on esitetty kymmenen yleisimmän tutkinnon osan näyttöjen määrät (taulukko 3). Tutkinnon osittain tarkasteltuna eniten näyttöjä suoritettiin kuljetusalan perustason ammattipätevyys (34 %) ja kuljettajana toimiminen (19 %) -tutkinnon osissa. Noin joka kymmenes näyttö tehtiin huolto ja kunnossapito (10 %) sekä aikataulunmukainen säännöllinen reittiliikenne (8 %) -tutkinnon osiin. Vähiten näyttöjä suoritettiin henkilöliikenteen rahdinkuljetus (2 %) ja kuljetusalan työnjohtajana toimiminen (1 %) -tutkinnon osissa.

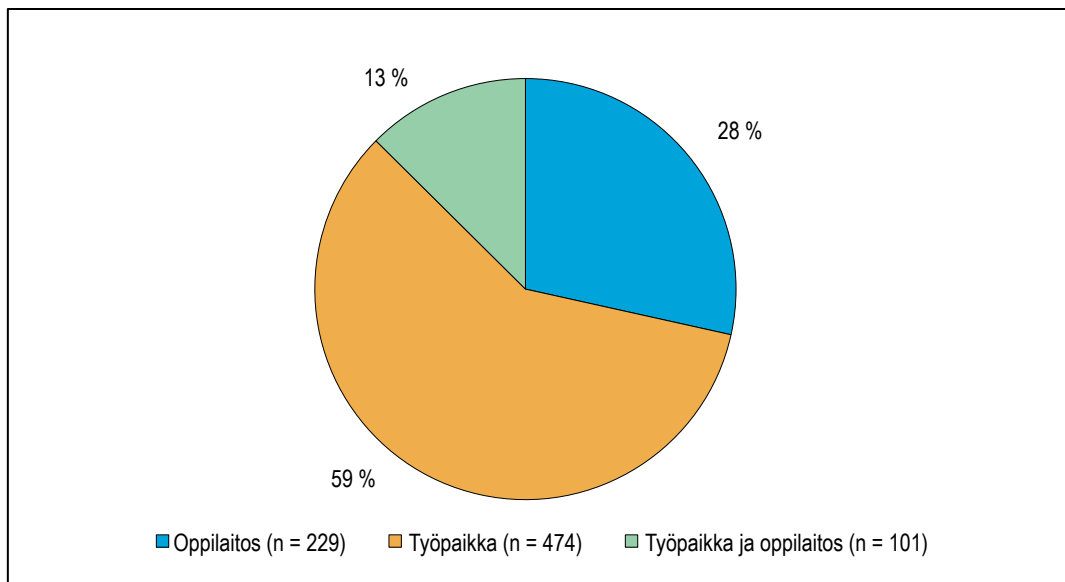
TAULUKKO 3. Kymmenen yleisimmän tutkinnon osan näyttöjen määrät

Tutkinnon osan nimi	n	% kaikista tutkinnon osista
Kuljetusalan perustason ammattipätevyys	543	34
Kuljettajana toimiminen	308	19
Huolto ja kunnossapito	160	10
Aikataulunmukainen säännöllinen reittiliikenne	124	8
Tilausliikenne	79	5
Metsäteollisuuden puukuljetukset	40	3
Palveluliikenne	39	3
Kaupan ja teollisuuden tavarakuljetukset	34	2
Henkilöliikenteen rahdinkuljetus	26	2
Kuljetusalan työnjohtajana toimiminen	20	1

Näyttöympäristöt

Ammatillisen koulutuksen lain mukaan näytöt toteutetaan työpaikoilla käytännön työtilanteissa. Perustellusta syystä näyttö voidaan kuitenkin järjestää myös muualla kuin työpaikalla. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 52 §.)

Tieto näytön suorituspaikasta puuttui lähes puolesta (49 %) näytöstä. Näytön suorituspaikka oli tiedossa 804 näytön osalta. Enemmistö näytöistä (59 %) järjestettiin työpaikalla ja vajaa kolmannes (28 %) oppilaitoksessa (kuvio 6). Työpaikan ja oppilaitoksen yhdistelmänäyttöjä oli noin 13 prosenttia.

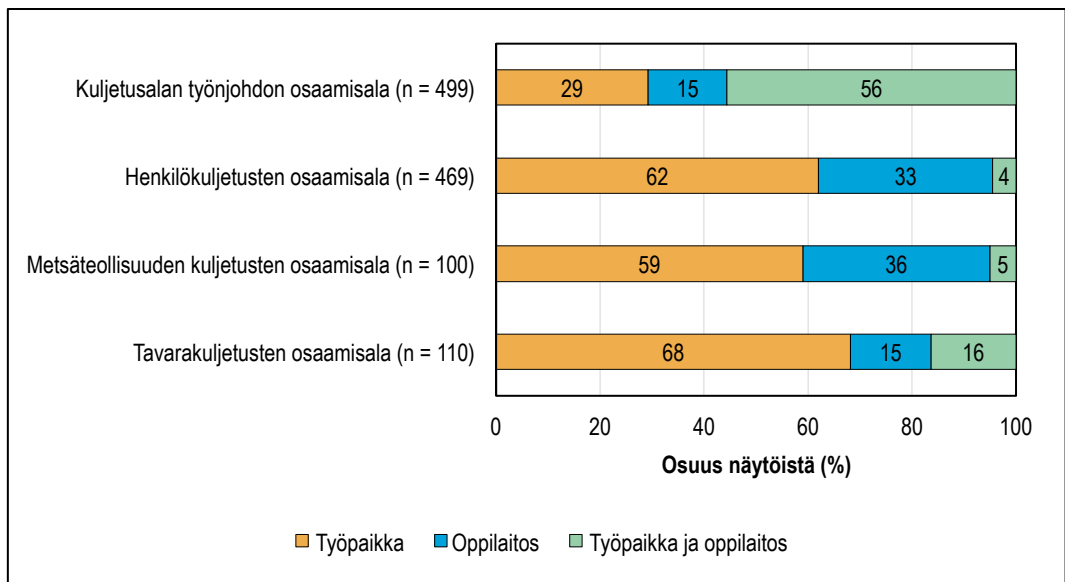
KUVIO 6. Näyttöympäristöt (%)

Näyttöympäristöt osaamisaloittain

Kuviossa 7 tarkastellaan näyttöympäristöjen jakautumista (%) osaamisaloittain. Palvelukuljetusten osaamisalan näyttöympäristötiedot oli saatavilla ainoastaan neljästä näytöstä, joten niitä ei ole sisällytetty kuvion tietoihin.

Työpaikkanäytöt olivat enemmistönä kaikissa osaamisaloissa, kun työpaikkanäyttöihin lasketaan myös oppilaitoksen ja työpaikan yhdistelmänäytöt (kuvio 7). Kuljetusalan työnjohdon ja tavarakuljetusten osaamisaloissa valtaosa näytöistä (85 % ja 84 %) tehtiin työpaikalla tai oppilaitoksen ja työpaikan yhdistelmänäyttönä. Henkilökuljetusten ja metsäteollisuuden kuljetusten osaamisaloissa työpaikkanäyttöjen osuus oli noin 65 prosenttia.

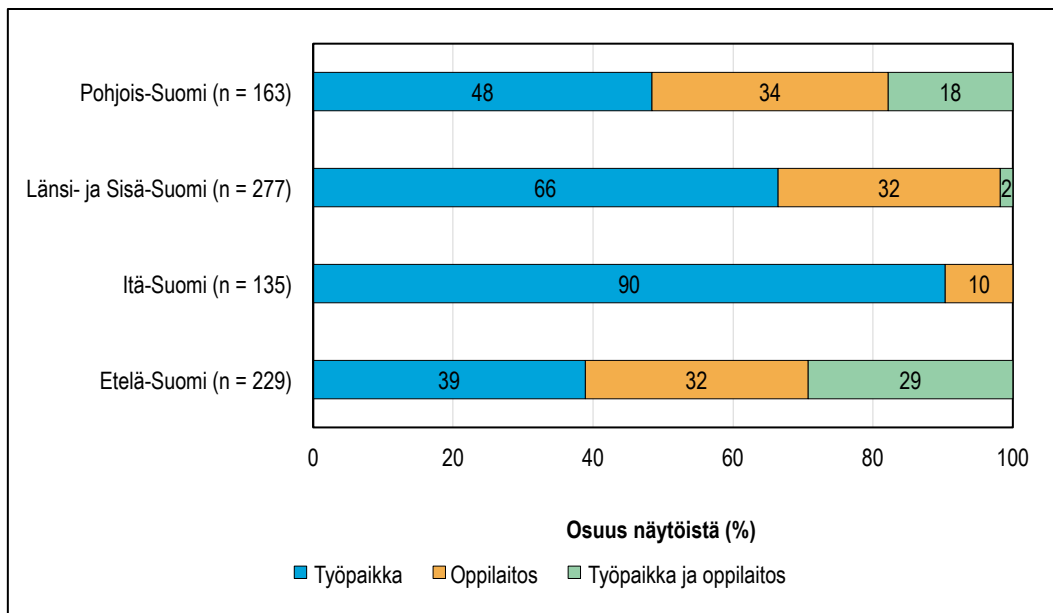
Reilu kolmannes henkilökuljetusten ja metsäteollisuuden kuljetusten osaamisalojen näytöistä järjestettiin oppilaitosympäristössä. Yli puolet kuljetusalan työnjohdon osaamisalan näytöistä (56 %) oli työpaikan ja oppilaitoksen yhdistelmänäyttöjä. Liitteeseen 1 on koottu näyttöympäristöt tutkinnon osittain.

KUVIO 7. Näyttöympäristöjen jakautuminen (%) osaamisaloittain

Näyttöympäristöt koulutuksen järjestäjän sijainnin mukaan

Näyttöympäristöissä on jonkin verran alueellisia eroja järjestäjän AVI-alueen mukaan. Työpaikkänäytöt olivat enemmistönä kaikilla alueilla, kun työpaikkänäyttöihin lasketaan myös oppilaitoksen ja työpaikan yhdistelmänäytöt (kuviota 8). Itä-Suomen alueen järjestäjillä (n = 5) lähes kaikki näytöt (90 %) toteutettiin työpaikalla. Pohjois-Suomen (n = 4), Länsi- ja Sisä-Suomen (n = 9) sekä Etelä-Suomen (n = 5) alueen järjestäjillä enemmistö näytöistä (noin 67 %) tehtiin työpaikalla tai oppilaitoksen ja työpaikan yhdistelmänäyttönä ja noin kolmannes oppilaitosympäristössä.

KUVIO 8. Näyttöympäristöjen jakautuminen (%) koulutuksen järjestäjän sijainnin mukaan

Näyttöjen arvioijat

Ammatillisen koulutuksen lain mukaan ammatillisten tutkinnon osien osaamisen arvioinnin toteuttavat ja arvioinnista päättävät koulutuksen järjestäjän nimeämät kaksi arvioijaa. Toinen arvioijista on opettaja tai erityisestä syystä muu koulutuksen järjestäjän edustaja ja toinen työelämän edustaja. Erityisestä syystä arvioinnin voi toteuttaa ja arvioinnista päättää myös kaksi opettajaa tai muuta koulutuksen järjestäjän edustajaa. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 54 §.)

Tieto näytön arvioijista oli saatavilla reilusta puolesta näytöstä (56 %). Enemmistö näytöistä (60 %) arvioitiin yhdessä opettajan ja työelämän kanssa (taulukko 4). Noin joka kolmas näyttö oli opettajan yksin arvioima ja noin joka kymmenes kahden opettajan yhdessä arvioima.

TAULUKKO 4. Näytön arvioinnista päättäneet

Näytön arvioija	n	%
Opettaja ja työelämän edustaja	532	60
Opettaja ja opettaja	81	9
Opettaja	279	31
Opettaja ja muu koulutuksen järjestäjän edustaja	1	0
Työelämän edustaja ja muu koulutuksen järjestäjän edustaja	1	0
Yhteensä	894	100

Taulukossa 5 tarkastellaan näytön arviointiin osallistuneita näyttöpaikan mukaan. Työpaikalla toteutetut näytöt arvioitiin useimmiten yhdessä opettajan ja työelämän edustajan kanssa (78 %). Noin joka viides työpaikkanäyttö oli opettajan yksin arvioima. Oppilaitosnäytöt olivat valtaosin opettajan arvioimia (71 %), sillä 45 prosenttia näytöistä oli opettajan yksin arvioimia ja reilu neljännes kahden opettajan yhdessä arvioimia. Kahden opettajan arvioimien näyttöjen määrää lisää osaltaan kuljetusalan perustason ammattipätevyys -tutkinnon osan näytöt, jotka on mahdollista arvioida kahden koulutuksen järjestäjän edustajan toimesta. Vajaa kolmannes (29 %) oppilaitosnäytöistä oli opettajan ja työelämän edustajan yhdessä arvioimia. Työpaikan ja oppilaitoksen yhdistelmänäytöt arvioitiin useimmiten opettajan ja työelämän edustajan kanssa yhdessä (73 %).

TAULUKKO 5. Näytön arvioijat näyttöympäristön mukaan

Näyttöympäristö	Arvioijat	n	%
Työpaikka	Opettaja ja työelämän edustaja	372	78
	Opettaja ja opettaja	9	2
	Opettaja	92	19
	Muu koulutuksen järjestäjän edustaja ja työelämän edustaja	1	0
	Yhteensä	474	100
Oppilaitos	Opettaja ja työelämän edustaja	66	29
	Opettaja ja opettaja	61	27
	Opettaja	102	45
	Yhteensä	229	100
Työpaikka ja oppilaitos	Opettaja ja työelämän edustaja	74	73
	Opettaja ja opettaja	9	9
	Opettaja	17	17
	Opettaja ja muu koulutuksen järjestäjän edustaja	1	1
	Yhteensä	101	100

Näyttöjen arvioijat osaamisaloittain

Lukuun ottamatta tavarakuljetusten osaamisalaa, muiden osaamisalojen näytöt olivat useimmiten opettajan ja työelämän edustajan yhdessä arvioimia, erityisesti palvelukuljetusten ja kuljetusalan työnjohtoon osaamisalan näytöissä (taulukko 6).

TAULUKKO 6. Näytön arvioijat osaamisalan mukaan

Osaamisalat	Arvioijat	n	%
Palvelukuljetusten osaamisala	Opettaja ja työelämän edustaja	3	75
	Opettaja	1	25
	Yhteensä	4	100
Tavarakuljetusten osaamisala	Opettaja ja työelämän edustaja	63	46
	Opettaja ja opettaja	23	17
	Opettaja	49	36
	Opettaja ja muu koulutuksen järjestäjän edustaja	1	1
	Yhteensä	136	100
Metsäteollisuuden kuljetusten osaamisala	Opettaja ja työelämän edustaja	71	68
	Opettaja ja opettaja	3	3
	Opettaja	31	30
	Yhteensä	105	100
Henkilökuljetusten osaamisala	Opettaja ja työelämän edustaja	293	56
	Opettaja ja opettaja	51	10
	Opettaja	180	34
	Muu koulutuksen järjestäjän edustaja ja työelämän edustaja	1	0
	Yhteensä	525	100
Kuljetusalan työnjohdon osaamisala	Opettaja ja työelämän edustaja	86	84
	Opettaja ja opettaja	2	2
	Opettaja	14	14
	Yhteensä	102	100

3.2 Pedagogisen toiminnan laatu koulutuksen järjestäjän ja työelämän arvioimana

Tässä luvussa tarkastellaan koulutuksen järjestäjien itsearvioinnin tuloksia, joita täydennetään työpaikkaohjaajien haastatteluaineistolla. Itsearvioinnin teemat kohdistuivat koulutuksen järjestäjien pedagogiseen toimintaan sisältäen toiminnan suunnittelun ja johtamisen, opiskelijoiden osaamisen hankkimisen, osoittamisen ja arvioinnin sekä pedagogisen toiminnan seurannan ja kehittämisen. Itsearvioinnissa arvioitiin myös opiskelijoiden osaamista, jota koskevat tulokset esitellään luvussa 3.4.

Arviointihetkellä kuljetusalan ammattitutkinnon opiskelijoita oli 24 koulutuksen järjestäjällä, joista itsearvioinnin toimitti 23 koulutuksen järjestäjää. Itsearviointi ohjeistettiin toteuttamaan ryhmässä, jossa on arvioitavana olevan tutkinnon pedagogisesta toiminnasta vastuussa olevia henkilöitä, yhteisten tutkinnon osien ja ammatillisten tutkinnon osien opettajia sekä työelämän

edustajia. Ryhmään sai myös halutessaan sisällyttää opiskelijoita. Kuljetusalan ammattitutkinnon arvioinnissa toteutettiin erikseen opiskelijoille heidän osaamistaan koskeva itsearviointi, jonka tuloksia käsitellään luvussa 3.4.

Koulutuksen järjestäjät arvioivat pedagogista toimintaansa teemoittain. Arviointi koostui monivalintakysymyksistä ja avoimista sanallisista vastauksista. Arvioinnin kohteena olevat teemat olivat seuraavat:

Teema I Pedagogisen toiminnan suunnittelu ja johtaminen

- Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelma
- Henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS)
- Oppimisympäristöjen laadun varmistaminen
- Opetus- ja ohjaushenkilöstön sekä työpaikkaohjaajien osaamisen kehittäminen

Teema II Osaamisen hankkiminen, osoittaminen ja arviointi

- Osaamisen hankkiminen
- Osaamisen osoittaminen ja arviointi
- Osaamisen hankkimiseen ja osoittamiseen soveltuvien työpaikkojen saatavuus
- Osaamisen hankkiminen eri oppimisympäristöissä

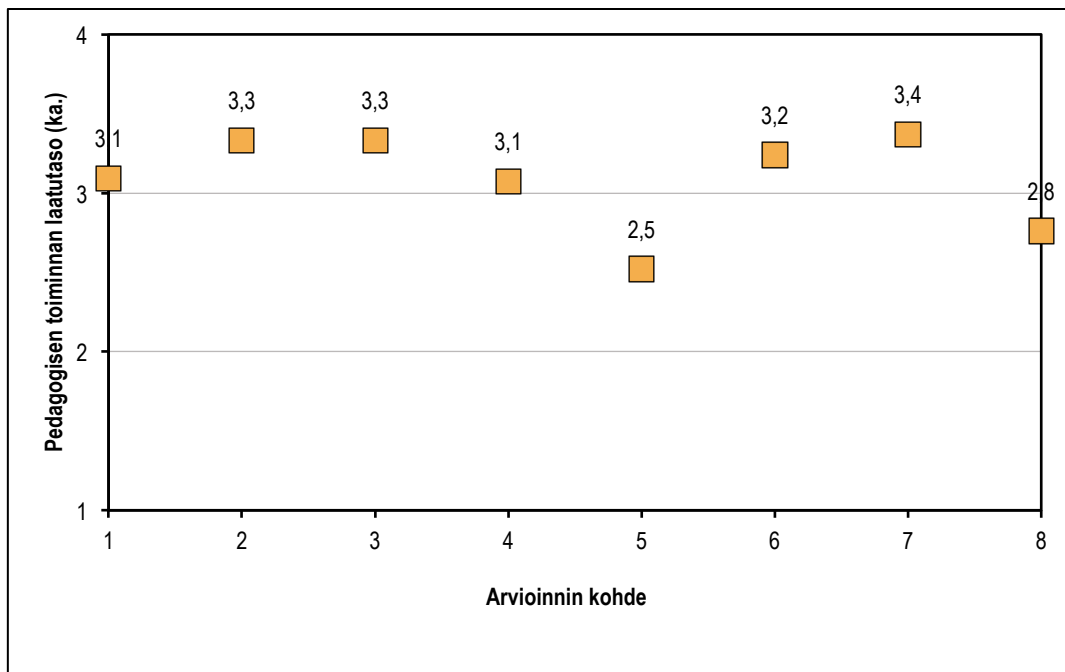
Teema III Opiskelijoiden osaaminen

- Opiskelijoiden osaaminen
- Työelämä- ja jatko-opintovalmiudet

Teema IV Pedagogisen toiminnan seuranta, arviointi ja kehittäminen

Arviointiasteikko teemoissa I-II ja IV on seuraava: **Puuttuva** (1) = Ei aloitettuja toimenpiteitä, **Alkava** (2) = Toiminta on suunnitteluvaiheessa. Satunnaisia toimenpiteitä on tehty, **Kehittyvä** (3) = Toiminta on osin kattavaa ja systemaattista ja sitä arvioidaan, **Edistynyt** (4) = Toiminta on vakiintunutta, systemaattista ja kattavaa. Toimintaa arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti.

Pedagogisen toiminnan laatutasoa tarkastellaan kuviossa 9 teemojen I-II ja IV arviointikohteiden mukaan. Koulutuksen järjestäjät arvioivat kaikki muut arvioinnin kohteet keskimäärin yli kehittyvän tason paitsi työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämisen (ka. 2,5) sekä pedagogisen toiminnan seurannan, arvioinnin ja kehittämisen (ka 2,8).

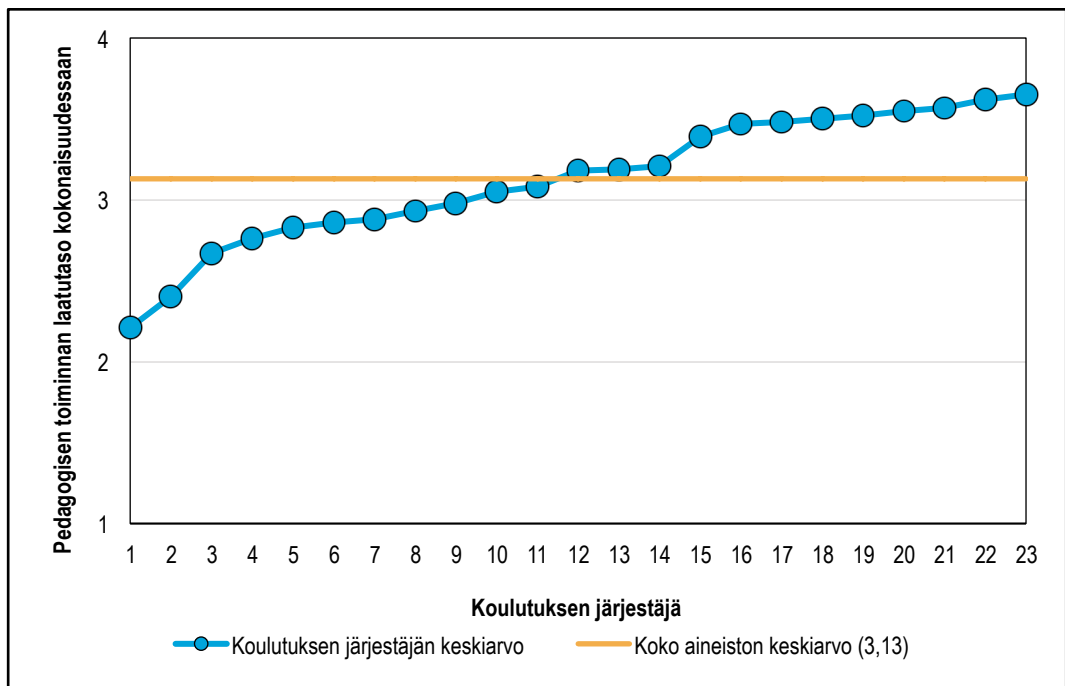

Arvioinnin kohteet:

1. Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelma
2. Henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS)
3. Oppimisympäristöjen laadun varmistaminen
4. Opetus- ja ohjaushenkilöstön osaamisen kehittäminen
5. Työpaikkaohjaajien osaamisen kehittäminen
6. Osaamisen hankkiminen
7. Osaamisen osoittaminen ja arviointi
8. Pedagogisen toiminnan seuranta, arviointi ja kehittäminen

KUVIO 9. Pedagogisen toiminnan laatu koulutusalan ammattitutkinnossa koulutuksen järjestäjien (n = 23) itsensä arvioimana

Pedagogisen toiminnan laatutason tarkasteltiin myös kokonaisuutena koulutuksen järjestäjittäin (kuviot 10). Koulutuksen järjestäjille laskettiin keskiarvo itsearviointien teemojen I-II ja IV arviointikohdista. Keskiarvot vaihtelivat koulutuksen järjestäjien välillä paljon (2,21–3,65) ja koulutuksen järjestäjät näyttäisivät olevan hyvin erilaisissa kehitysvaiheissa pedagogisen toiminnan laatuun kokonaisuutta tarkasteltaessa. Koko aineiston keskiarvo oli 3,13 asteikolla 1–4. Itsearviointien toimittaneet koulutuksen järjestäjät saivat myös keväällä 2020 raportin omista tuloksistaan suhteessa kaikkien vastausten keskiarvoon.

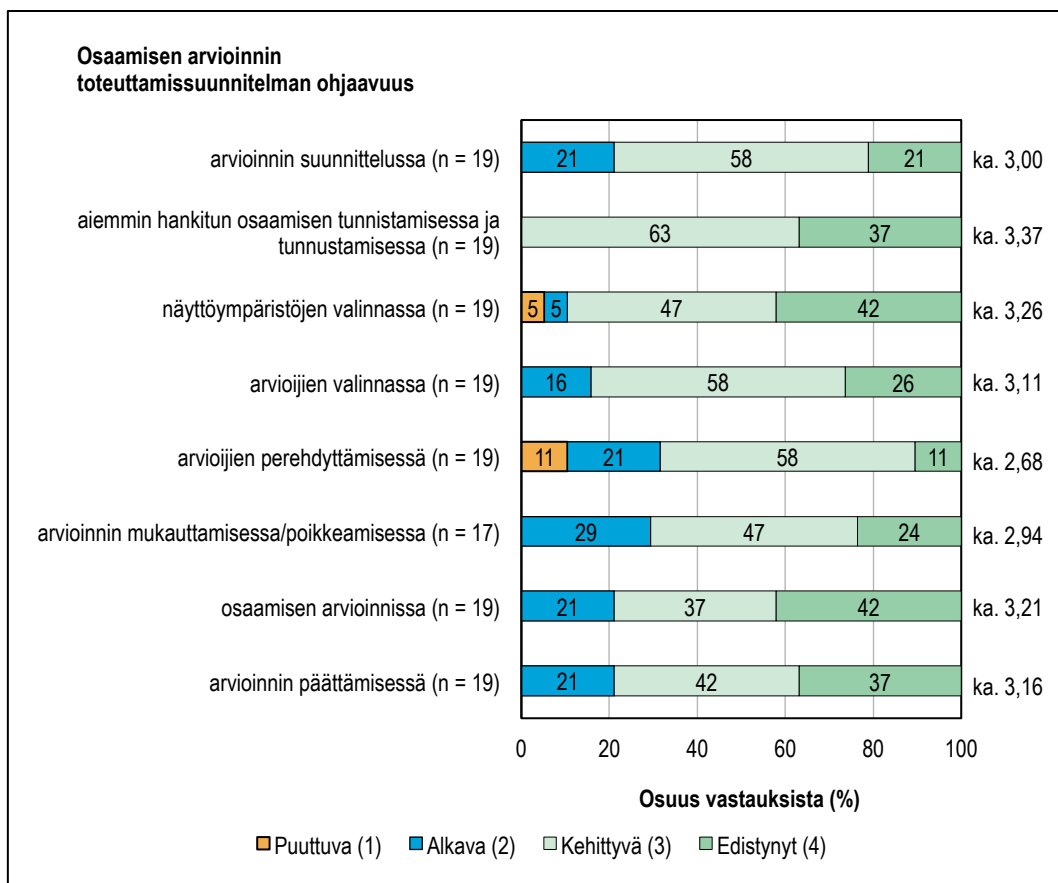

KUVIO 10. Pedagogisen toiminnan laatutaso koulutuksen järjestäjien itsensä arvioimana järjestäjittäin esitettynä

3.2.1 Pedagogisen toiminnan suunnittelu ja johtaminen

Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelma

Koulutuksen järjestäjät arvioivat tutkintokohtaisten osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmien ohjaavuutta eri näkökulmista käytännön työssä arvioinnin suunnittelusta arvioinnin päättämiseen (kuviot 10-11). Neljän koulutuksen järjestäjän osalta tutkintokohtainen osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelma ei ollut vielä valmis ja nämä järjestäjät eivät vastanneet tähän osioon. Osaamisen arviointisuunnitelman ohjaavuus käytännön arviointityössä oli keskimäärin kehittyvällä tasolla (ka. 3,1). Selvästi korkeimmalla tasolla toteuttamissuunnitelman ohjaavuus oli aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen kohdalla (ka. 3,4). Näyttöympäristöjen valinnan sekä arvioijien perehdyttämisen osalta koulutuksen järjestäjien vastaukset toteuttamissuunnitelman ohjaavuuden tasosta vaihtelivat puuttuvasta edistyneeseen ja arvioijien perehdyttämisen kohdalla toteuttamissuunnitelman ohjaavuus arvioitiin keskimäärin heikoimmalle tasolle (ka. 2,7), joskin tämä on lähellä kehittyvää tasoa.

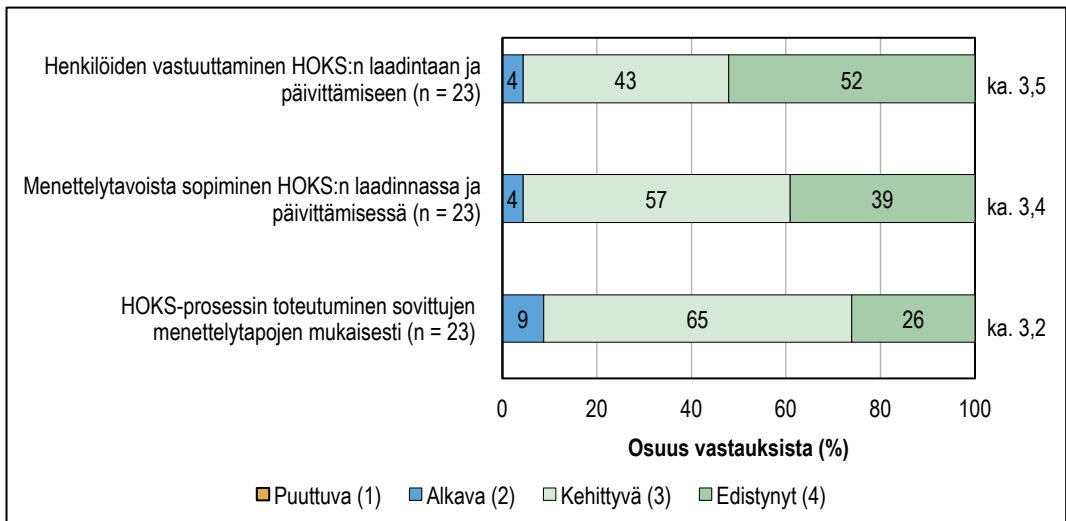
KUVIO 11. Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman ohjaavuus kuljetusalan ammattitutkinnon käytännön toiminnassa koulutuksen järjestäjien itsensä arvioimana

Koulutuksen järjestäjien laadullisista vastauksista osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman ohjaavuuteen liittyen ilmeni, että koulutuksen järjestäjät ovat hyvin eri vaiheissa suunnitelman osalta. Osalla tutkintokohtainen osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelma ei ollut vielä valmis ja osa taas mainitsi suunnitelman olevan osana laadunhallinnan järjestelmää tai tutkinnon arkea. Moni koulutuksen järjestäjä toi esiin, että suunnitelma on toimintaohje, jota pyritään jalkauttamaan käytännön arviointitoimintaan, ja osa kertoi suunnitelman toimivan hyvin käytännön työvälineenä. Laadullisissa vastauksissa tuotiin myös esiin tavoite suunnitelman konkreettisuuden lisäämisestä.

Henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS)

Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) menettelytavat ja prosessi toteutuivat koulutuksen järjestäjien mukaan keskimäärin erittäin hyvin. Menettelytavoista sopiminen HOKS:n laadinnassa ja päivittämisessä, henkilöiden vastuuttaminen HOKS:n laadintaan ja päi-

vittämiseen sekä HOKS-prosessin toteutuminen näiden sovittujen menettelytapojen mukaisesti arvioitiin keskimäärin kehittyvälle, lähes edistyneelle tasolle (kuvio 12). Muutama järjestäjä arvioi HOKS-toimintansa alkavalle tasolle.

KUVIO 12. Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) laadinta ja päivitys sekä HOKS-prosessin toteutuminen kuljetusalan ammattitutkinnossa koulutuksen järjestäjien itsensä arvioimana

Koulutuksen järjestäjien avoimet vastaukset tukivat määrällistä aineistoa, sillä useat järjestäjät mainitsivat HOKS-prosessin toteutuvan hyvin oppilaitoksissa, joskin etenkin HOKS:n päivittämisen käytännössä koettiin olevan vielä kehitettävää. Useissa vastauksissa nostettiin myös esiin, että työpaikkojen ja työpaikkaohjaajien roolia HOKS-prosessissa tulisi kehittää esimerkiksi siten, että työpaikkaohjaajat olisivat enemmän mukana työpaikalla järjestettävän koulutuksen suunnittelussa ja tuntisivat paremmin tutkinnon perusteiden vaatimukset. Lisäksi vastauksissa tuotiin esiin, että opettajien olisi hyvä käydä enemmän työpaikoilla jo työpaikalla järjestettävän koulutuksen suunnitteluvaiheessa. Myös työpaikkaohjaajien haastatteluissa nousi esille, että työpaikalla järjestettävän koulutuksen tavoitteet jäävät usein epäselviksi työpaikkaohjaajille:

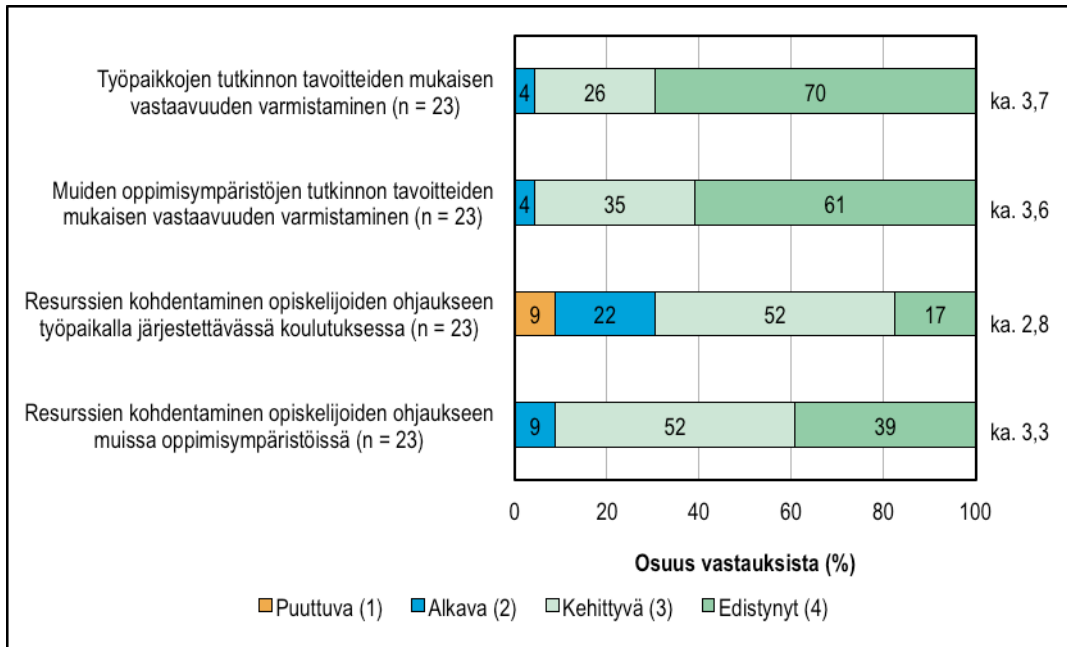
”Opiskelijalle on kirjattu tavoitteet, mutta sen tiedon tuominen työpaikalle jäänyt, suunnitelman läpikäyntiä tulisi terävöittää.”

”Ei ole käyty, tosi harvoin soittaa kukaan opettaja. Oppilas soittaa ja sanoo, että hän tulee. On mukana arviointilista, mutta ei ole mitään, mitä pitäisi oppia, ei tavoitteita.”

”Siihen alkuun tarvitsisi vähän lisää, eli tarkemmin voisi käydä yksilökohtaisesti läpi, ensimmäisen viikon aikana näkee opiskelijasta mitkä vahvuudet ja mitä kehitystarpeita.”

Oppimisympäristöjen laadun varmistaminen

Oppimisympäristöjen laadun varmistamisen osalta etenkin työpaikkojen tutkinnon tavoitteiden mukaisen vastaavuuden varmistaminen arvioitiin pääsääntöisesti edistyneelle tasolle (kuvio 13). Sen sijaan resurssien kohdentamisessa opiskelijoiden ohjaukseen työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa oli koulutuksen järjestäjien välillä huomattavia eroja ja se arvioitiin keskimäärin heikommalle tasolle (ka. 2,8) kuin resurssien kohdentaminen opiskelijoiden ohjaukseen muissa oppimisympäristöissä (ka. 3,3).

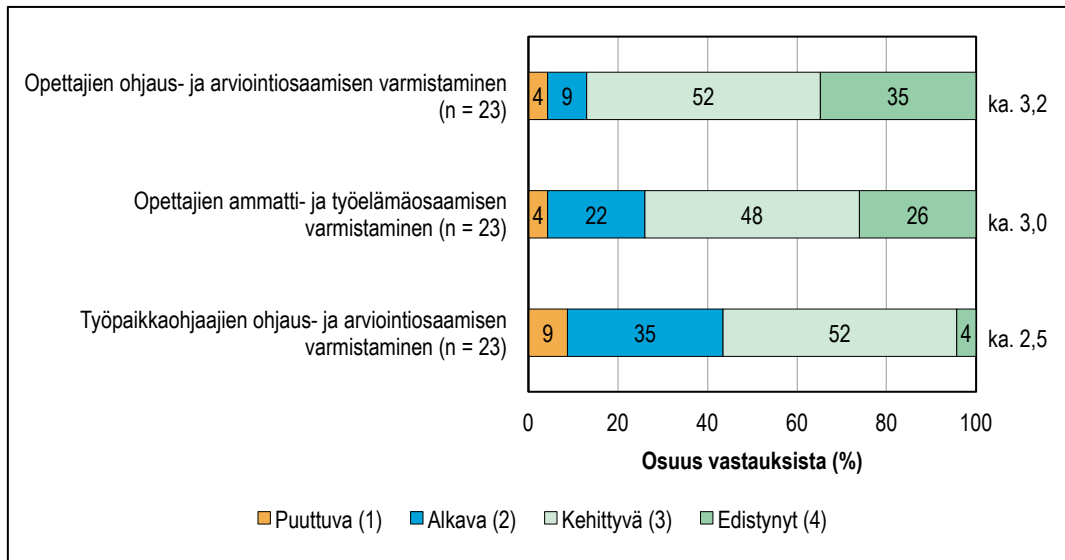

KUVIO 13. Oppimisympäristöjen laadun varmistaminen sekä ohjaukseen resursointi kuljetusalan ammattitutkinnossa koulutuksen järjestäjien itsensä arvioimana

Koulutuksen järjestäjät toivat laadullisissa vastauksissa esiin, että työpaikoilla tapahtuvaan ohjaukseen resursoiminen on usein haastavaa ennen kaikkea kuljetustyön luonteen vuoksi. Työpaikat saattavat usein sijaita ympäri Suomea. Lisäksi ohjausta voi olla haastavaa antaa alkuperehdytyksen jälkeen työsuorituksen aikana liikenteessä, minkä vuoksi ohjaus tapahtuu usein ennen tai jälkeen ajovuorojen. Usea koulutuksen järjestäjä toi esiin, että näyttöympäristöjen vastaavuus tutkinnon osan vaatimuksiin varmistetaan ja monesti työpaikat ovat koulutuksen järjestäjälle ennalta hyvin tuttuja. Suuri osa kuljetusalan ammattitutkinnon opiskelijoista on myös jo työelämässä, jolloin työpaikat ja niiden oppimis- ja näyttöympäristöt ovat ennalta tuttuja.

Opetus- ja ohjaushenkilöstön sekä työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämisen

Koulutuksen järjestäjien arvioissa opettajien ja työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämisestä oli huomattavia eroja koulutuksen järjestäjien välillä arvioiden vaihdellessa puuttuvasta edistyneeseen (kuvio 14). Keskimäärin opettajien ohjaus-, arviointi- ja työelämäosaamisen varmistaminen arvioitiin paremmalle tasolle (ka. 3,0–3,2) kuin työpaikkaohjaajien ohjaus- ja arviointiosaamisen varmistaminen (ka. 2,5). Järjestäjistä 44 % arvioi työpaikkaohjaajien ohjaus- ja arviointiosaamisen varmistamisen puuttuvalle tai alkavalle tasolle.

KUVIO 14. Opettajien ja työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämisen varmistamisen taso kuljetusalan ammattitutkinnoissa koulutuksen järjestäjien itsensä arvioimana

Koulutuksen järjestäjät arvioivat myös opettajien ja työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämistarpeita ja haasteita osaamisen kehittämisessä sekä toivat esiin hyviä käytänteitään.

Avoimista vastauksista yli puolessa tuotiin esiin keskeisenä osaamisen kehittämistarpeena opettajien substanssi- ja työelämäosaaminen. Siihen liittyen erityisesti digitaidot ja uusien teknologioiden hallinta alalla nähtiin keskeisinä osaamisen kehittämistarpeina. Myös lainsäädännössä tapahtuneisiin muutoksiin liittyvä osaaminen mainittiin muutamissa vastauksissa. Lisäksi opettajien arviointiin liittyvä osaaminen, tutkinnon perusteiden tuntemus sekä HOKS-prosessiin liittyvä osaaminen tuotiin esiin useiden koulutuksen järjestäjien vastauksissa. Yksittäisten koulutuksen järjestäjien mainitsemia opettajien osaamisen kehittämistarpeita olivat maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden heikon kielitaidon ja perusosaamisen huomioimiseen liittyvä osaaminen sekä opettajien toimesta tapahtuva työpaikkaohjaajien ohjaaminen arvioinnissa.

Koulutuksen järjestäjät mainitsivat aika- ja henkilöstöressurssien sekä taloudellisten resurssien riittämättömyyden suurimpina haasteina opettajien osaamisen kehittämiseksi. Muita haasteita olivat nopeasti muuttuva teknologia ja lainsäädäntö alalla. Muutama koulutuksen järjestäjä mainitsi vuosityöajan haasteena opettajien osaamisen kehittämiseksi.

Itsearvioinnin avoimissa vastauksissa tuotiin keskeisimpänä työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämistarpeena esiin arviointiosaamisen kehittäminen, ja siihen liittyen tutkinnon perusteiden arviointikriteerien ja ammattitaitovaatimusten tuntemuksen kehittäminen. Lisäksi ohjausosaamisen kehittämistarve tuotiin useissa vastauksissa esiin. Muita avoimissa vastauksissa mainittuja osaamisen kehittämistarpeita olivat erilaisten ihmisten kohtaamiseen ja ymmärtämiseen liittyvä osaaminen, lainsäädännön tuntemus sekä uusien järjestelmien tuntemus. Koulutuksen järjestäjät näkivät haasteena työpaikkaohjaajien saamisen koulutuksiin työpaikkojen vähäisten resurssien sekä työn aikataulutetun luonteen vuoksi. Lisäksi vastauksissa tuotiin esiin tarve selkeälle ja hyvälle työpaikkaohjaajien koulutusmateriaalille.

Koulutuksen järjestäjiä pyydettiin tuomaan esiin heillä käytössä olevia hyviä käytänteitä sekä opettajien että työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämiseen. Näitä käytänteitä on koottu taulukkoon 7.

TAULUKKO 7. Koulutuksen järjestäjien hyviä käytänteitä opettajien ja työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämiseen

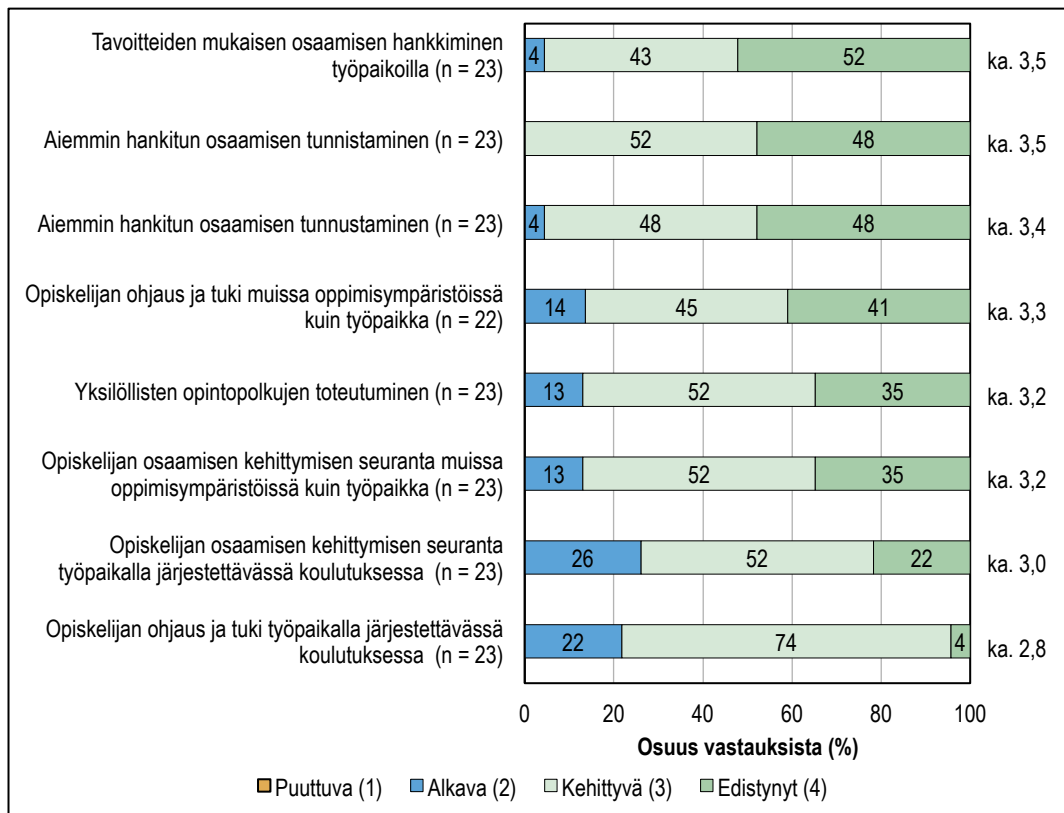
Opettajien osaamisen kehittämisen hyviä käytänteitä	Työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämisen hyviä käytänteitä
<p>Tiivis työelämäyhteistyö ja yhteydenpito työelämän kanssa</p> <p>Opettajien säännölliset työelämäjaksot</p> <p>Kuljetusalan osaajien ja asiantuntijoiden verkosto toiminnan tukena</p> <p>Perehdytysohjelma uusille työntekijöille</p> <p>Koulutuksen järjestäjän sisäinen vertaiskouluttaminen tai mentorointi</p> <p>Koulutuskalenteri, josta opettajat voivat valita itselleen sopivia koulutuksia</p> <p>Koulutuksen järjestäjän järjestämät työpajat opettajille</p>	<p>Opettajien työpaikkakäyntien ja näyttöjen yhteydessä toteuttama työpaikkaohjaajien perehdytys</p> <p>Ohjausosaamista tukevat oppaat</p> <p>Perehdytyslista työpaikkaohjaajalle</p> <p>Tiivis yhteistyö opettajan kanssa</p> <p>Oppilaitoksessa järjestettävä tiivis koulutus, jota täydennetään työpaikalla</p> <p>Verkkomateriaali täydennettynä henkilökohtaisella perehdytyksellä</p> <p>Valmistuneiden opiskelijoiden hyödyntäminen työpaikkaohjaajina</p> <p>Osaamispassi työpaikkaohjaajille</p> <p>Digitaalisten opiskelijoiden osaamisen kehittämisen seurantaan tarkoitetut välineet työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämisen tukena</p>

3.2.2 Osaamisen hankkiminen, osoittaminen ja arviointi

Osaamisen hankkimiseen ja osoittamiseen soveltuvien työpaikkojen saatavuus arvioitiin melko hyväksi tai hyväksi kuljetusalan ammattitutkinnossa. Myös työpaikkaohjaajien haastatteluissa nousi esille, että opiskelijat saavat useimmiten tehdä työpaikoilla tutkinnon tavoitteiden mukaisia työtehtäviä.

Osaamisen hankkiminen

Osaamisen hankkimiseen liittyen koulutuksen järjestäjät arvioivat keskimäärin korkeimmalle tasolle tavoitteiden mukaisen osaamisen hankkimisen työpaikoilla (ka. 3,5) sekä aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen (ka. 3,5) (kuvio 15). Myös yksilöllisten opintopolkujen toteutuminen arvioitiin keskimäärin kehittyvälle tasolle. Koulutuksen järjestäjien välillä oli eroja erityisesti opiskelijan osaamisen kehittymisen seurannassa (ka. 3,0) sekä opiskelijan ohjauksessa ja tuessa työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa (ka. 2,8), joiden taso arvioitiin keskimäärin muita osa-alueita matalammalle.

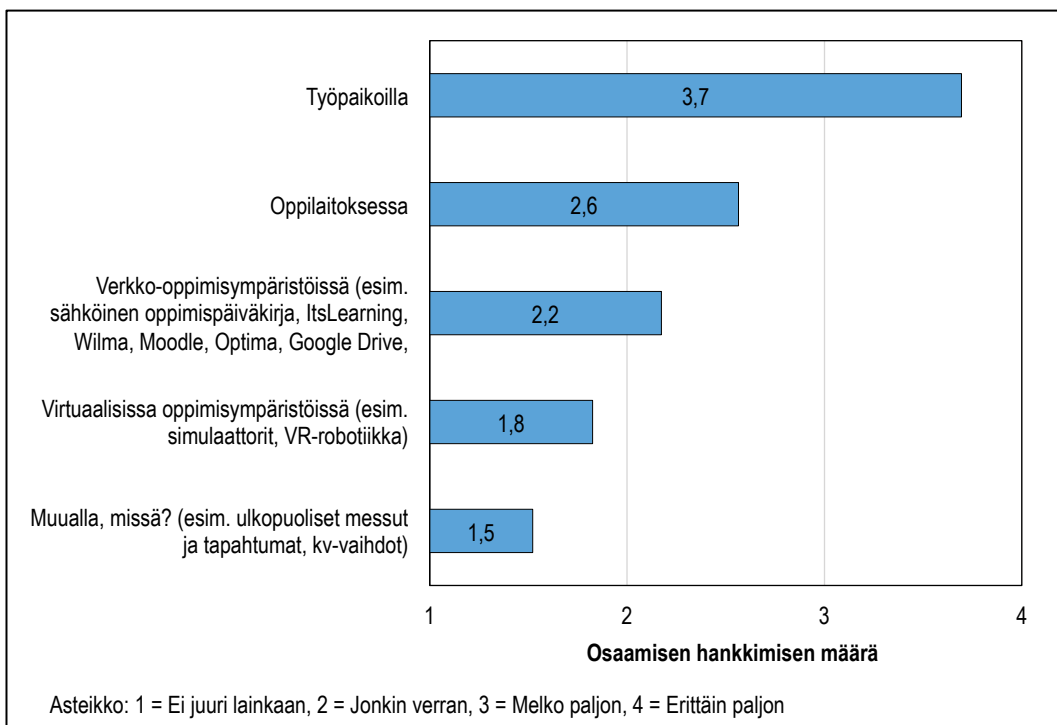

KUVIO 15. Osaamisen hankkimiseen liittyvän toiminnan laatutaso kuljetusalan ammattitutkinnossa koulutuksen järjestäjien itsensä arvioimana

Osaamisen hankkimiseen liittyvissä avoimissa vastauksissa useat koulutuksen järjestäjät toivat esiin tarpeen opettajien työpaikoilla tapahtuvan ohjauksen resurssien lisäämiselle. Opettajat eivät juurikaan osallistu opiskelijan ohjaukseen työpaikalla. Työelämä toivoisi opettajien käyvän työpaikoilla etenkin harjoittelujaksojen alussa. Lisäksi avoimissa vastauksissa tuotiin esiin se, että alalla useat säädökset vaikuttavat osaamisen hankkimisen toteuttamiseen.

Osaamisen hankkiminen eri oppimisympäristöissä

Koulutuksen järjestäjät arvioivat, minkä verran opiskelijat olivat hankkineet osaamista eri oppimisympäristöissä (kuvio 16). Koulutuksen järjestäjät arvioivat, että osaamista oli hankittu keskimäärin selvästi enemmän työpaikoilla kuin oppilaitoksissa. Verkko-oppimisympäristöissä ja virtuaalisissa oppimisympäristöissä oli hankittu myös jonkin verran osaamista. Muita mainittuja oppimisympäristöjä olivat erilaiset messut ja tapahtumat sekä työpaikkavierailut.

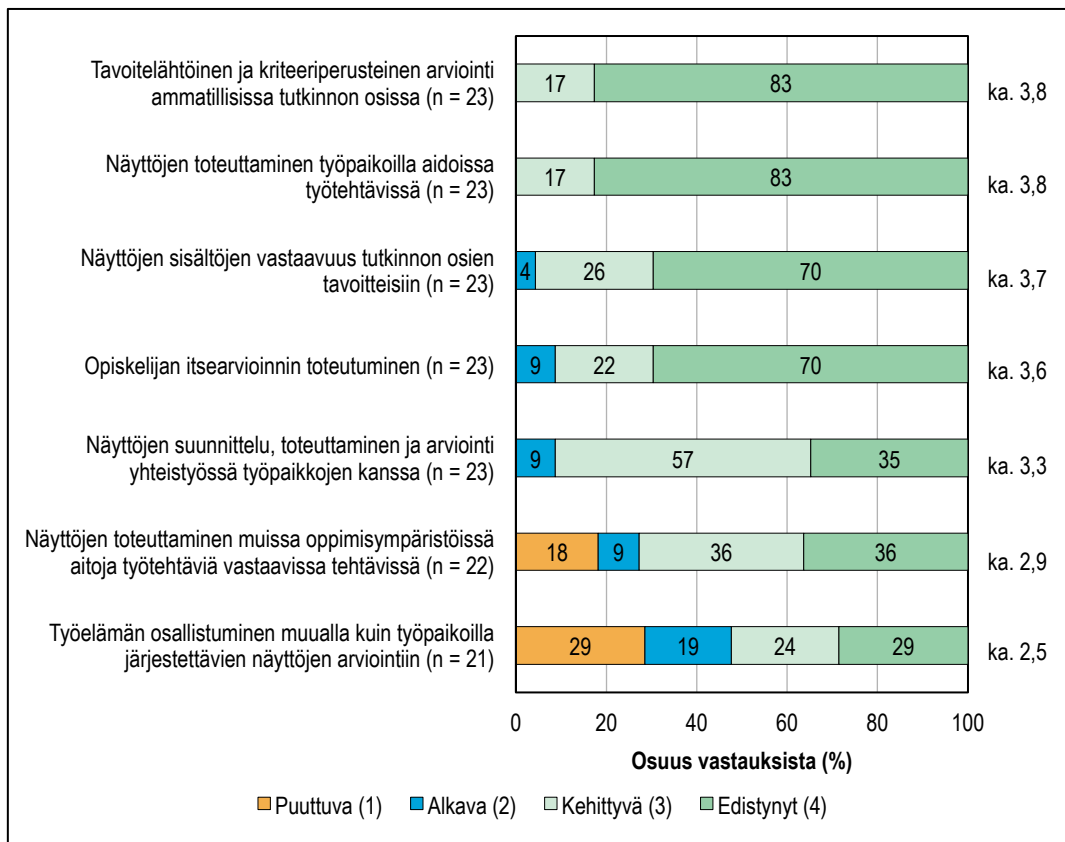

KUVIO 16. Osaamisen hankkimisen määrä eri oppimisympäristöissä kuljetusalan ammattitutkinnoissa koulutuksen järjestäjien itsensä arvioimana (n = 23)

Osaamisen osoittaminen ja arviointi

Koulutuksen järjestäjät arvioivat näyttöjen järjestämiseen ja arviointiin liittyviä asioita (kuvio 17). Erityisen hyvin toteutui koulutuksen järjestäjien arvioiden mukaan tavoitelähtöinen ja kriteeriperusteinen arviointi (ka. 3,8) sekä näyttöjen toteuttaminen työpaikoilla aidoissa työtehtävissä (ka. 3,8).

Näyttöjen toteuttaminen muissa oppimisympäristöissä aitoja työtehtäviä vastaavissa tehtävissä arviointiin keskimäärin hieman heikommalle tasolle (ka. 2,9) ja hajontaa koulutuksen järjestäjien välillä oli selvästi enemmän. Näyttöjen sisällöt vastasivat koulutuksen järjestäjien mukaan hyvin tutkinnon osien tavoitteita (ka. 3,7) ja näyttöjen suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi oli koulutuksen järjestäjien mukaan keskimäärin kehittyvällä tasolla (ka. 3,3). Työelämän osallistuminen muualla kuin työpaikoilla järjestettävien näyttöjen arviointiin vaihteli huomattavasti koulutuksen järjestäjien välillä vastausten keskittyessä asteikon ääripäihin (ka. 2,5). Yksi mahdollinen selitys tälle on, että osa koulutuksen järjestäjistä maksaa työelämän edustajille arvioinnista ja osa ei.

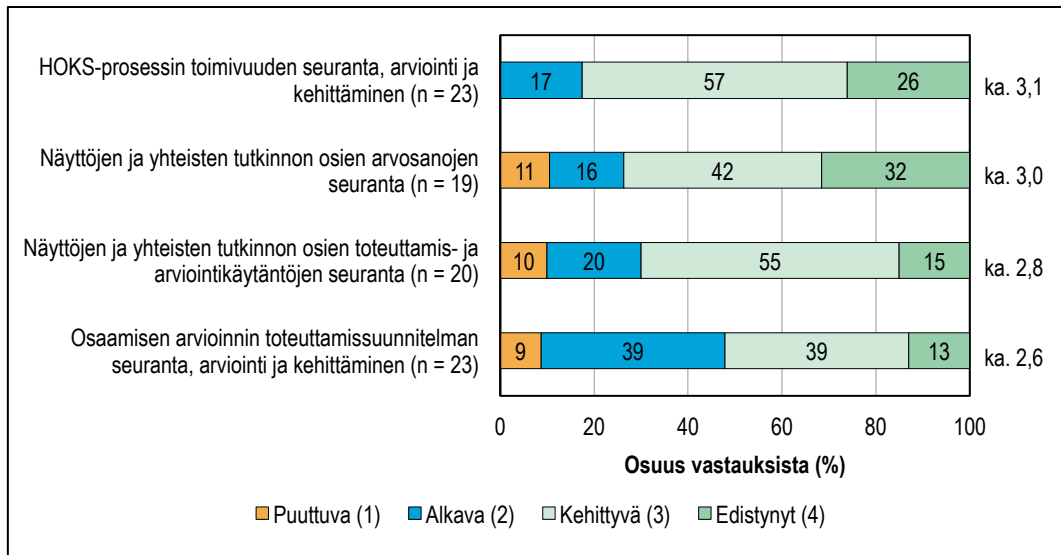
KUVIO 17. Osaamisen osoittamisen ja arvioinnin laatutaso kuljetusalan ammattitutkinnossa koulutuksen järjestäjien itsensä arvioimana

Osana kuljetusalan ammattitutkinnon arviointia tehtiin näyttöjen sisällön analyysi kahden alan asiantuntijaopettajan toimesta. Asiantuntijaopettajat analysoivat toisistaan riippumatta 634 näytön vastaavuutta tutkinnon osien perusteisiin näyttöjen sisällön kuvaustekstien perusteella. Karvissa tehdyssä koonnissa näytön kuvaus luokiteltiin sellaiseksi, ettei sen vaativuutta voitu arvioida, mikäli vähintään toinen asiantuntijaopettajista oli tällaiseksi kuvauksen arvioinut. Tämän luokittelun mukaan keskimäärin 58 prosenttia näytön kuvauksista oli sellaisia, joiden perusteella ei voitu arvioida näytön vaativuutta. On otettava kuitenkin huomioon, että näyttöjen sisällöstä tehtävistä kirjauksista ei ole olemassa määrättyä ohjeistusta. Joukossa oli kuitenkin myös erittäin kattavia ja huolella tehtyjä näytön kuvauksia, jotka ovat etenkin opiskelijan näkökulmasta arvokkaita esimerkiksi työnhakutilanteissa. Niistä näytöistä, joiden vaativuus voitiin arvioida kuvaustekstin perusteella, vajaa puolet (46 %) arvioitiin vaativuudeltaan sopiviksi ja lähes yhtä suuri osa (43 %) liian helppoiksi.

3.2.3 Pedagogisen toiminnan seuranta, arviointi ja kehittäminen

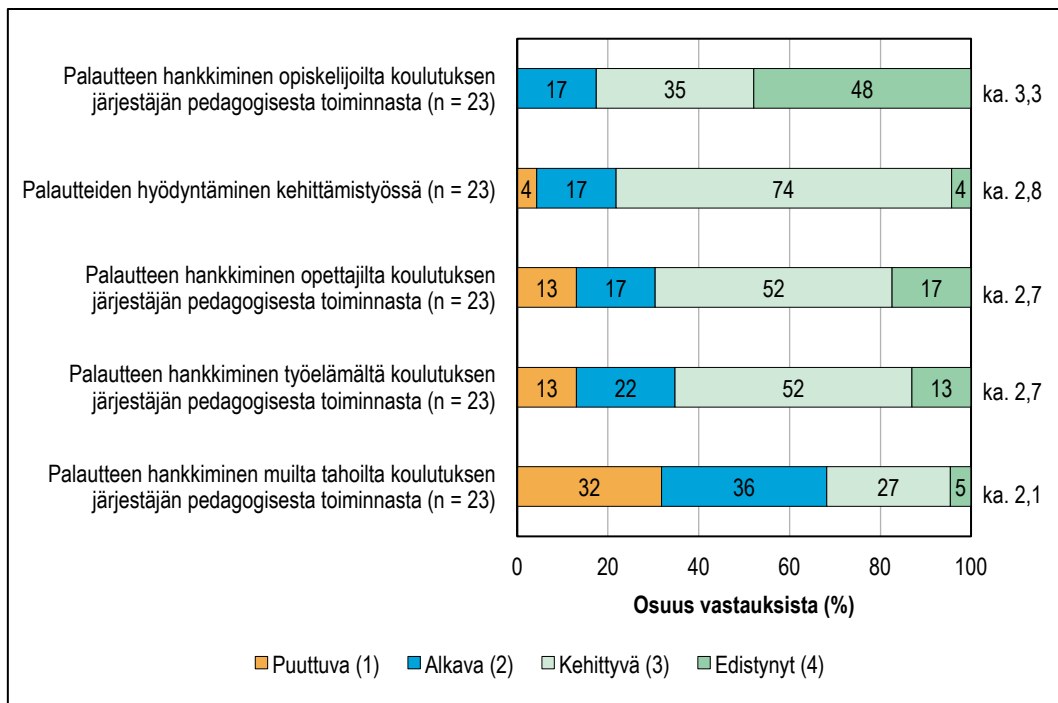
Koulutuksen järjestäjät arvioivat myös pedagogisen toimintansa seurannan, arvioinnin ja kehittämisen toteutumista (kuvio 18). HOKS-prosessin toimivuuden seuranta, arviointi ja kehittäminen arvioitiin keskimäärin kehittyvälle tasolle (ka. 3,1) ja noin 80 % koulutuksen järjestäjistä arvioi olevansa kehittyvällä tai edistyneellä tasolla. Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman seurannan, arvioinnin ja kehittämisen taso puolestaan vaihteli huomattavasti ja jakautui koulutuksen järjestäjien välillä siten, että noin puolet järjestäjistä arvioi itsensä puuttuvalle tai alkavalle tasolle ja noin puolet kehittyvälle tai edistyneelle tasolle (ka. 2,6). Alle on koottu koulutuksen järjestäjien avovastauksissaan mainitsemia tapoja osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman seurantaan, arviointiin ja kehittämiseen.

- Osana opetuksen, arvioinnin ja laadun kehittämistä eri yhteyksissä (tiimit, tutkintovastaavat, koulutusaloittaiset palaverit)
- Sisäiset auditoinnit
- Työpaikkaohjaajilta, opiskelijoilta ja opettajilta saadun palautteen perusteella
- Erikseen nimetty arviointiryhmä ja pedagoginen johtoryhmä arvioivat ja kehittävät suunnitelmaa
- Arviointi uusien järjestämislupien hakujen yhteydessä

KUVIO 18. Pedagogisen toiminnan seuranta, arviointi ja kehittäminen kuljetusalan ammattitutkinossa koulutuksen järjestäjien itsensä arvioimana

Lisäksi koulutuksen järjestäjät arvioivat palautteen hankkimista pedagogisesta toiminnastaan ja saadun palautteen hyödyntämisen tasoa (kuviokuva 19). Pedagogisella toiminnalla tarkoitetaan esimerkiksi ohjausta, tukea, arviointia, näyttöjä, oppimisympäristöjen laatua ja työpaikalla järjestettävää koulutusta. Palautteen hankkimisen opiskelijoilta arvioitiin toteutuvan keskimäärin hyvin (ka. 3,3). Hieman heikommaksi arvioitiin palautteen hankkiminen opettajilta sekä työelämältä (ka. 2,7). Arvioissa opettajilta ja työelämältä hankittavan palautteen osalta oli myös enemmän eroja koulutuksen järjestäjien välillä. Eniten hajontaa koulutuksen järjestäjien välillä oli palautteen hankkimisessa muilta kuin edellä mainituilta tahoilta (ka. 2,1). Lähes 80 prosenttia järjestäjistä arvioi palautteen hyödyntämisen kehittämistyössä kehittyvälle tai edistyneelle tasolle (ka. 2,8).

KUVIO 19. Palautteen hankkiminen ja hyödyntäminen kuljetusalan ammattitutkinossa koulutuksen järjestäjien itsensä arvioimana

Koulutuksen järjestäjät toivat avoimissa vastauksissaan esiin, että opettajat saavat palautetta suoraan työpaikkaohjaajilta, mutta laajemmalle keskustelulle sekä systemaattisemmalle palautteen keräämiselle olisi tarvetta. Vastauksissa mainittiin esimerkkinä kerran vuodessa järjestettävä alan yhteinen tilaisuus työpaikkojen edustajien ja opetus- ja ohjaushenkilöstön kanssa. Vastauksissa tuotiin myös esiin se, että systemaattisen palautteen saaminen laajasti työelämältä on haastavaa, koska etenkin pienissä yrityksissä ei ole aikaa kirjoittaa palautteita.

TAULUKKO 8. Yhteenveto pedagogisen toiminnan vahvuuksista ja kehittämistarpeista koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien arvioimana (koulutuksen järjestäjien itsearviointi)

Vahvuudet
<ul style="list-style-type: none"> Henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelman menettelytavat ja prosessi Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen Oppimisympäristöjen laadun varmistaminen (etenkin työpaikkojen) Tavoitteiden mukaisen osaamisen hankkiminen työpaikoilla Osaamisen osoittaminen (näytöt) ja arviointi Näyttöjen toteuttaminen työpaikoilla aidoissa työtehtävissä Näyttöjen vastaavuus tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksiin Tavoitelähtöinen ja kriteeriperusteinen arviointi Opiskelijan itsearviointi
Kehittämistarpeet
<ul style="list-style-type: none"> Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman vakiinnuttaminen osaksi arvioinnin laadunvarmennusta* Koulutuksen järjestäjän ja työelämän välisen yhteistyön tiivistäminen työpaikalla järjestettävän koulutuksen suunnittelussa Resurssien kohdentaminen opiskelijoiden ohjaukseen työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa* Opiskelijan ohjaus ja tuki työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa* Opiskelijan osaamisen kehittymisen seuranta työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa* Työpaikkaohjaajien ohjaus- ja arviointiosaamisen varmistaminen ja kehittäminen* Työpaikkaohjaajien osaamisen kehittäminen tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimuksiin ja arviointikriteereihin liittyen Työelämän osallistuminen muualla kuin työpaikoilla järjestettävien näyttöjen arviointiin* Opettajien ammatti- ja työelämäosaamisen kehittäminen* Opettajien ohjaus- ja arviointiosaamisen kehittäminen* Pedagogisen toiminnan seuranta, arviointi ja kehittäminen* Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman seuranta, arviointi ja kehittäminen*

*eroja koulutuksen järjestäjien välillä

3.3 Opiskelijoiden kokemukset koulutuksesta (Amispalaute)

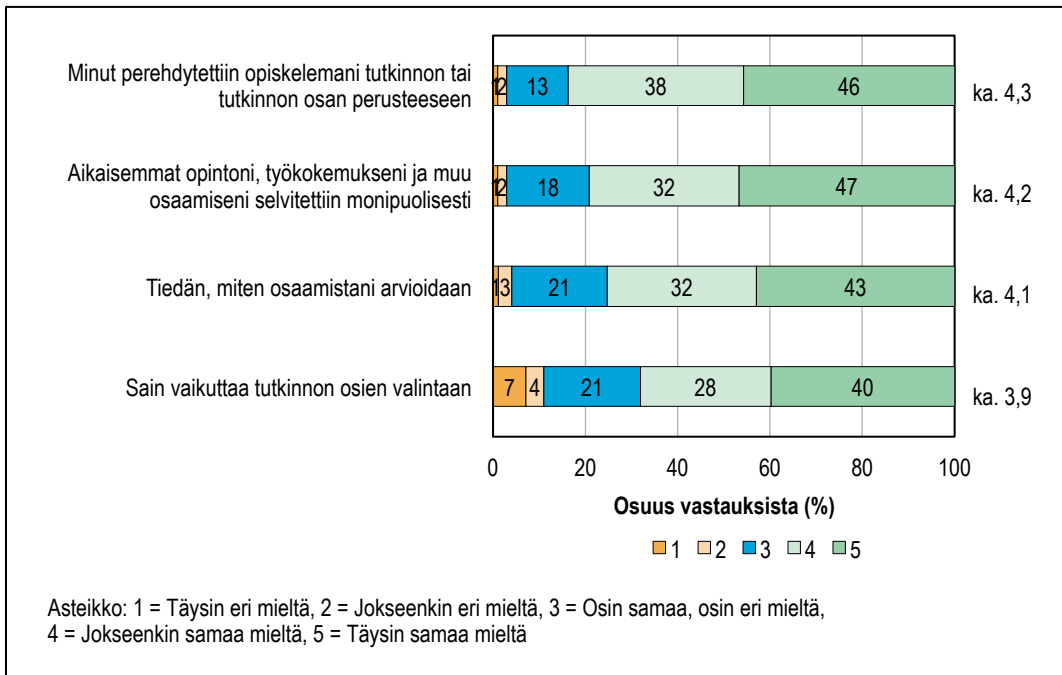
Tässä luvussa on analysoitu Opetushallituksen keräämän kansallisen Amispalautteen aloituskyselyn ja päättökyselyn tuloksia kuljetusalan ammattitutkinnon osalta ajalta 1.7.2018–31.12.2019. Analyysiin on valittu Amispalautteesta sellaiset muuttujat, jotka liittyvät opiskelijoiden osaamisen kehittymiseen.

Amispalautteen päättökyselyn osalta oppisopimusopiskelijat olivat kaiken kaikkiaan koulutus-oppisopimusopiskelijoita tyytyväisempiä koulutukseen. Erot keskiarvoissa vaihtelivat suurimmassa osassa kysymyksiä 0,1 ja 0,3 välillä asteikolla 1–5 ollen korkeampia oppisopimusopiskelijoilla. Näyttöjen suunnitteluun osallistumisen osalta oppisopimusopiskelijoiden vastausten keskiarvo oli 0,5 pistettä korkeampi kuin koulutusoppisopimusopiskelijoilla.

Kuviossa 20 on kuvattu opiskelijoiden kokemuksia henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan (HOKS) liittyen Amispalautteen aloituskyselystä. Valtaosa (84 %) opiskelijoista koki, että heidät oli perehdytetty opiskelemansa tutkinnon tai tutkinnon osan perusteeseen. Lisäksi suuri osa (79 %) koki, että heidän aiempi osaamisensa sekä työkokemuksensa oli selvitetty monipuolisesti ja 75 % vastaajista tiesi, miten heidän osaamistaan arvioidaan. Sen sijaan mahdollisuudessa vaikuttaa tutkinnon osien valintaan oli selvästi enemmän hajontaa vastauksissa. Yli kymmenen

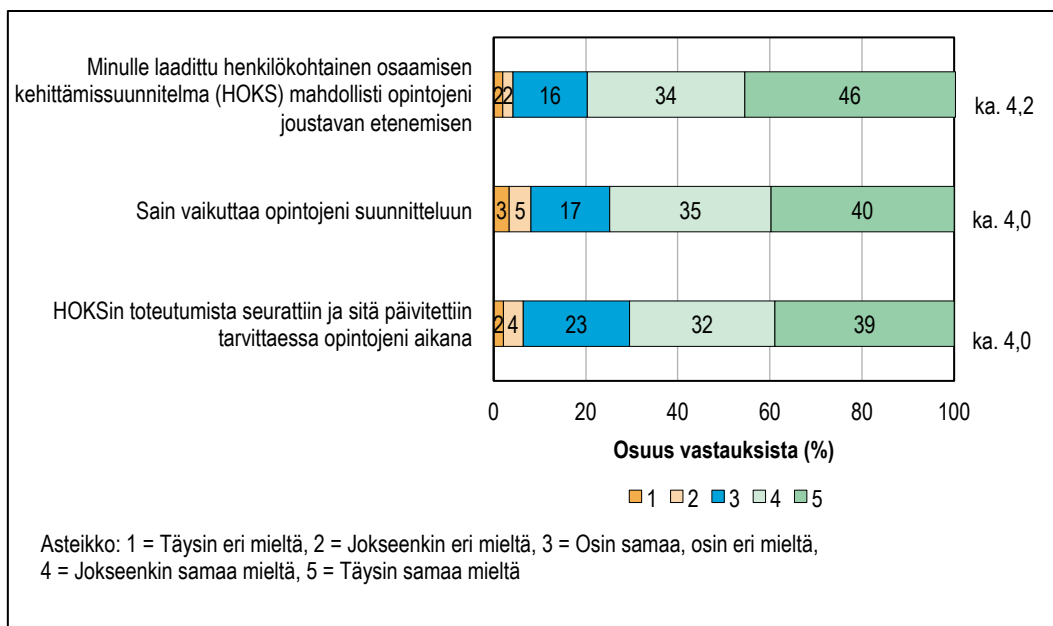
prosenttia vastanneista oli täysin tai jokseenkin eri mieltä siitä, että olivat saaneet vaikuttaa tutkinnon osien valintaan. Tutkinnon osien valinnaisuus ei siis ole toteutunut yhtäläisesti kaikkien koulutuksen järjestäjien osalta.

Tarkasteltaessa keskiarvoja jaoteltuna oppisopimus- ja koulutusopimusopiskelijoiden mukaan, voidaan todeta, että hieman suurempi osa oppisopimusopiskelijoista koki saaneensa vaikuttaa tutkinnon osien valintaan. Muiden kuviossa 20 esitettyjen kysymysten osalta ei näiden ryhmien välillä ollut eroavaisuuksia keskiarvoissa.

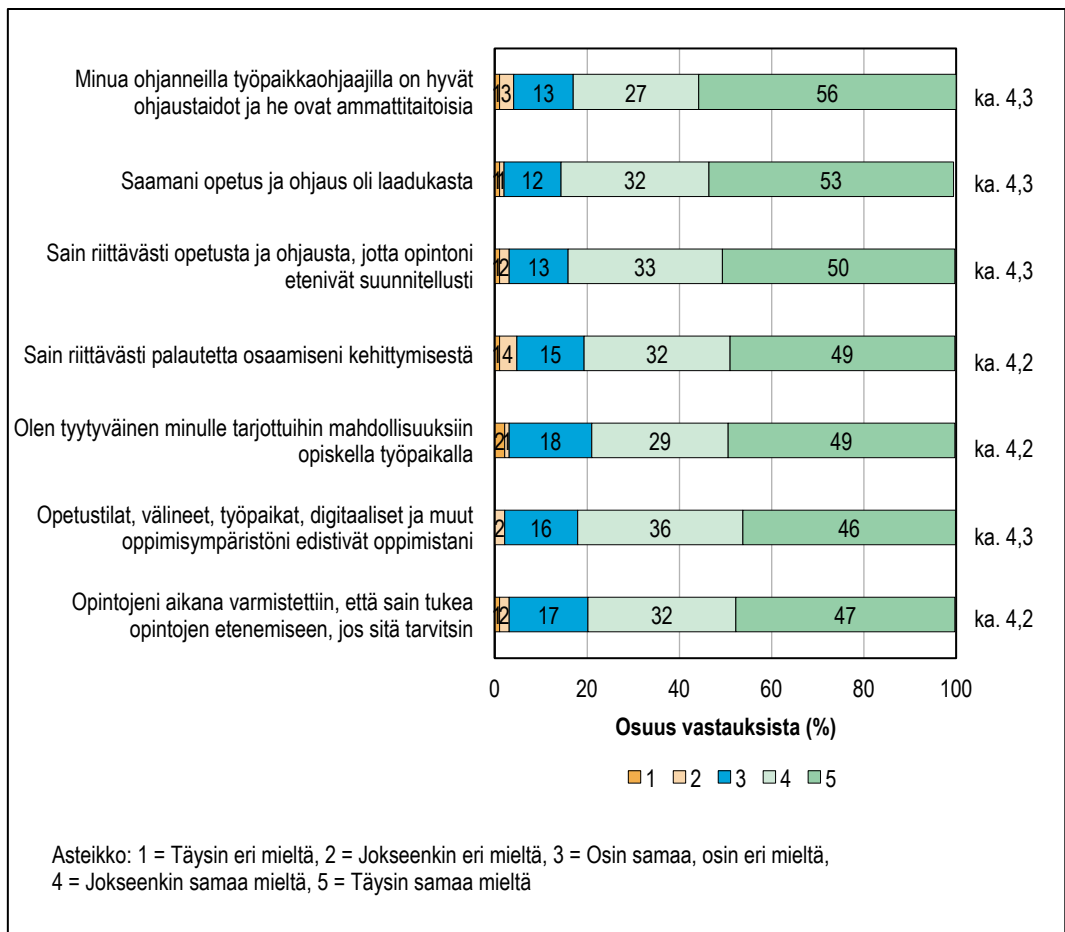
KUVIO 20. Kuljetusalan ammattitutkinnon opiskelijoiden kokemuksia osaamisen kehittämisen suunnitteluun liittyen Amispalautteen aloituskyselystä (N = 417)

Amispalautteen päätökyselyyn vastanneista 80 prosenttia oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että HOKS mahdollisti opintojen joustavan etenemisen (kuviokuva 21). Opiskelijat kokivat myös saaneensa keskimäärin hyvin vaikuttaa opintojensa suunnitteluun, joskin kahdeksan prosenttia vastanneista oli tästä jokseenkin tai täysin eri mieltä. Jonkin verran hajontaa oli myös kokemuksissa HOKS:n toteutumisen seuraamisesta ja päivittämisestä.

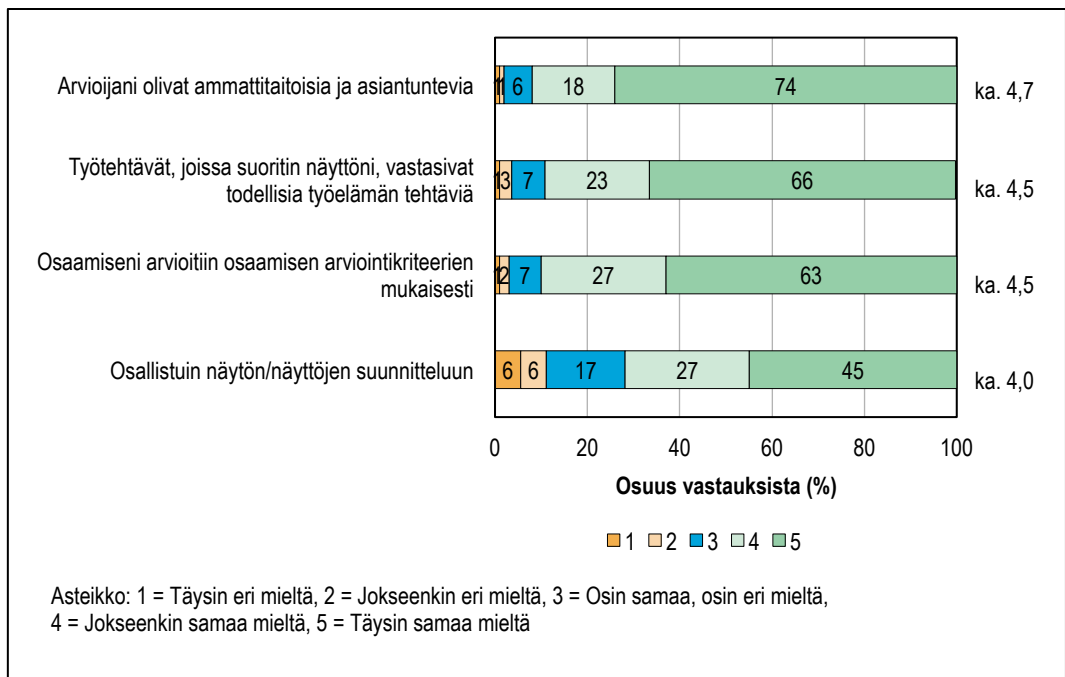
KUVIO 21. Kuljetusalan ammattitutkinnon opiskelijoiden kokemuksia HOKS-prosessista Amispalutteen päättökyselyssä (N = 234)

Kuljetusalan ammattitutkinnon opiskelijat olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä (ka. 4,2–4,3) osaamisen hankkimiseen liittyviin tekijöihin, kuten opetukseen, ohjaukseen, palutteen saamiseen, oppimisympäristöihin sekä mahdollisuuksiin hankkia osaamista työpaikoilla (kuvio 22). Muutamien koulutuksen järjestäjien kohdalla opiskelijoiden kokemukset saman järjestäjän sisällä vaihtelivat paljon kaikkien kuvion 22 kysymysten osalta. Koulutuksen järjestäjien välillä oli jonkin verran hajontaa vastauksissa, mutta ei kovin merkittävästi.

KUVIO 22. Kuljetusalan ammattitutkinnon opiskelijoiden kokemuksia osaamisen hankkimisesta Amispalautteen päättökyselyssä (N = 228–234)

Kuljetusalan ammattitutkinnon opiskelijat olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä näyttöjen järjestämiseen (kuvio 23). Etenkin näyttöjen arvioijat koettiin suurelta osin ammattitaitoisiksi ja asiantunteviksi (ka. 4,7). Selkeä enemmistö oli myös jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että näyttöjen työtehtävät vastasivat aitoja työelämän tilanteita (ka. 4,5) ja osaaminen arvioitiin arviointikriteerien mukaisesti (ka. 4,5). Sen sijaan näytön tai näyttöjen suunnitteluun osallistumisessa oli enemmän eroavaisuuksia opiskelijoiden välillä ja 12 prosenttia vastanneista oli jokseenkin tai täysin eri mieltä siitä, että oli osallistunut näytön tai näyttöjen suunnitteluun (ka. 4,0). Näyttöjen suunnitteluun osallistumisessa oli hajontaa eri koulutuksen järjestäjien opiskelijoiden välillä. Koulutuksen järjestäjäkohtaiset keskiarvot vaihtelivat 3,1 ja 4,4 välillä. Myös koulutuksen järjestäjien sisäiset keskihajonnat olivat tämän kysymyksen osalta kaikilla koulutuksen järjestäjillä 0,7 ja 1,5 välillä.

KUVIO 23. Kuljetusalan ammattitutkinnon opiskelijoiden kokemuksia näyttöjen järjestämisestä ja arvioinnista Amispalautteen päättökyselyssä (N = 234)

TAULUKKO 9. Yhteenveto koulutuksen vahvuuksista ja kehittämistarpeista opiskelijoiden arvioimana (Amispalaute)

Vahvuudet
<ul style="list-style-type: none"> Tyytyväisyys koulutukseen, kuten opetukseen, ohjaukseen, oppimisympäristöihin ja osaamisen hankkimiseen työpaikoilla HOKS-prosessi: perehdytys tutkintoon tai tutkinnon osan perusteeseen, aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen, opintojen joustava eteneminen Näyttöjen toteuttaminen työpaikoilla aidoissa työtehtävissä Arvioijat ammattitaitoisia ja asiantuntevia Osaamisen arviointi on toteutettu arviointikriteerien mukaisesti
Kehittämistarpeet
<ul style="list-style-type: none"> Mahdollisuus valita haluamiaan tutkinnon osia* Opiskelijan roolin vahvistaminen näytön suunnittelussa**

*eroja koulutuksen järjestäjien välillä, ** eroja koulutuksen järjestäjien välillä ja koulutuksen järjestäjien sisällä opiskelijoiden välillä

3.4 Opiskelijoiden ja valmistuneiden osaaminen

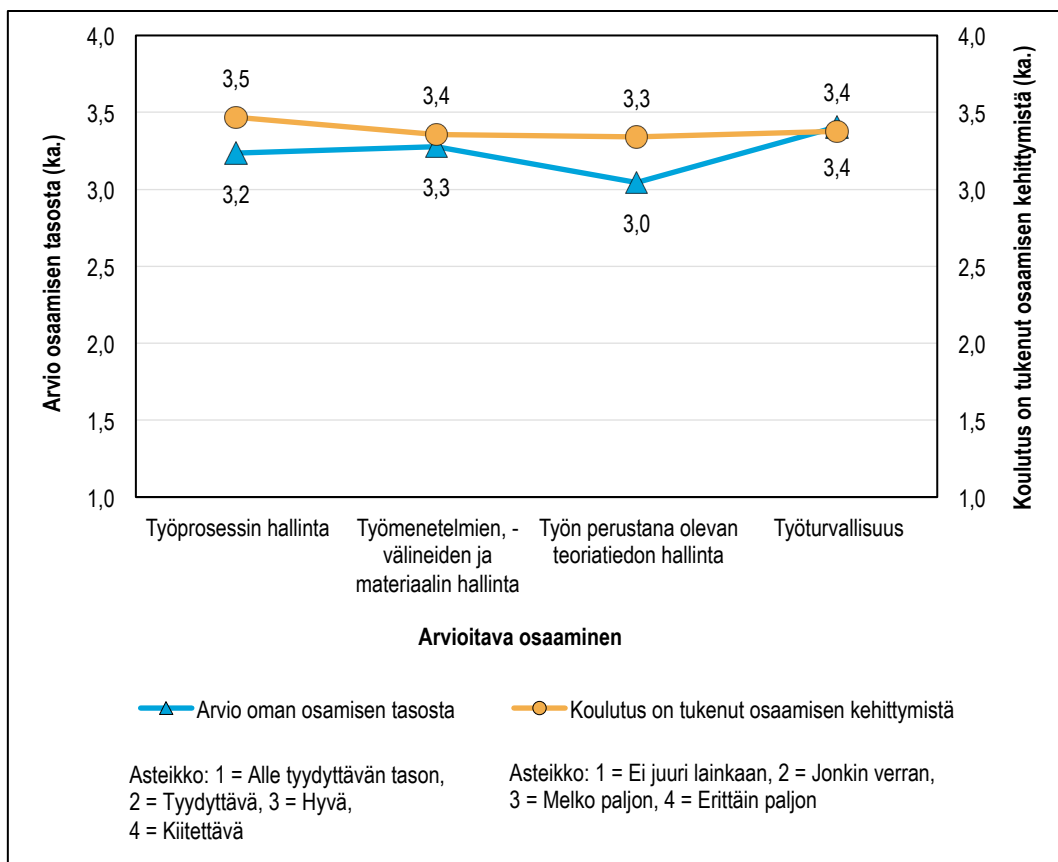
Tässä luvussa tarkastellaan opiskelijoiden osaamista opiskelijoiden, koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien arvioimana. Ensimmäisenä raportoidaan opiskelijan oma arvio osaamisesta ja sen jälkeen koulutuksen järjestäjän ja työelämän edustajan arvio opiskelijoiden osaamisesta.

Opiskelijan arvio omasta osaamisesta

Tässä kuljetusalan ammattitutkinnon arvioinnissa pilotoitiin opiskelijan osaamisen itsearviointia. Kuljetusalan ammattitutkinnon valmistumisvaiheessa olevat opiskelijat arvioivat omaa osaamistaan sekä sitä, missä he kokivat oppineensa ja kuinka paljon koulutus oli tukenut osaamisen kehittymistä. Vastauksia itsearviointiin saatiin 47 opiskelijalta, minkä vuoksi analyysit tehtiin ainoastaan koko aineistosta, eikä tarkempia analyysejä esimerkiksi taustamuuttujittain tehty.

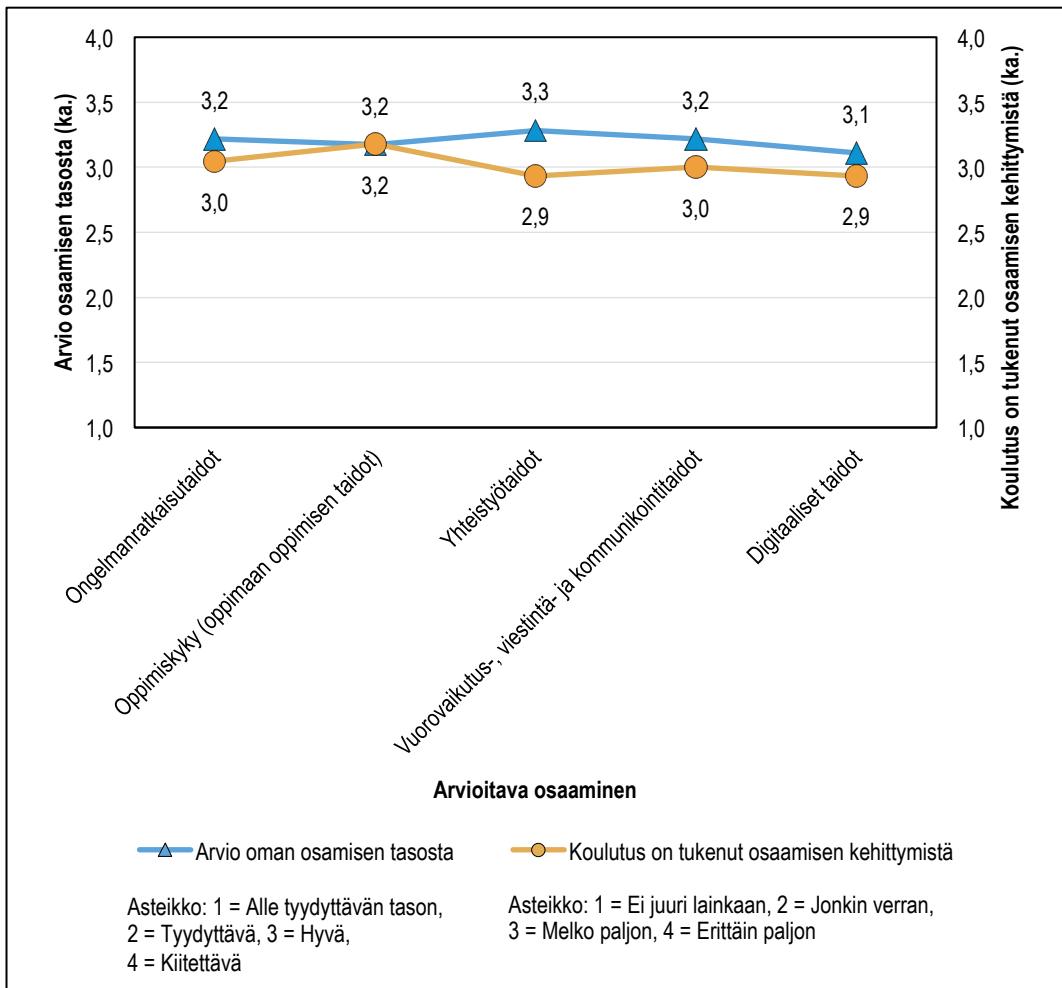
Opiskelijoiden osaamisen itsearvioinnissa osaaminen oli jaettu kolmeen yläluokkaan: ammattialakohtaiseen osaamiseen, elinikäisen oppimisen avaintaitojen hallintaan sekä yleisten taitojen osaamiseen. Ammattialakohtainen osaaminen koostui kyseisen alan substanssiin liittyvästä teorettisesta ja käytännön osaamisesta. Elinikäisen oppimisen avaintaidot taas koostuivat geneerisemmistä elämässä ja työssä tarvittavista taidoista liittyen vuorovaikutukseen, muiden kanssa toimimiseen sekä oman osaamisen kehittämiseen. Yleisten taitojen osaaminen taas koostui mm. kestävän kehityksen ja yrittäjyyden osaamisesta sekä yhteiskunnassa toimimisen valmiuksista ja matemaattisesta osaamisesta.

Opiskelijan osaamisen itsearviointiin vastanneet opiskelijat kokivat ammattialakohtaisen osaamisensa keskimäärin hyväksi (kuvio 24). Työn perustana olevan teorian hallinta arvioitiin hieman heikommalle tasolle (ka. 3,0) kuin muut osa-alueet, mutta sekin kuitenkin hyvälle tasolle. Opiskelijat kokivat myös koulutuksen tukeneen melko paljon ammattialakohtaisen osaamisen kehittymistä (ka. 3,3–3,5).

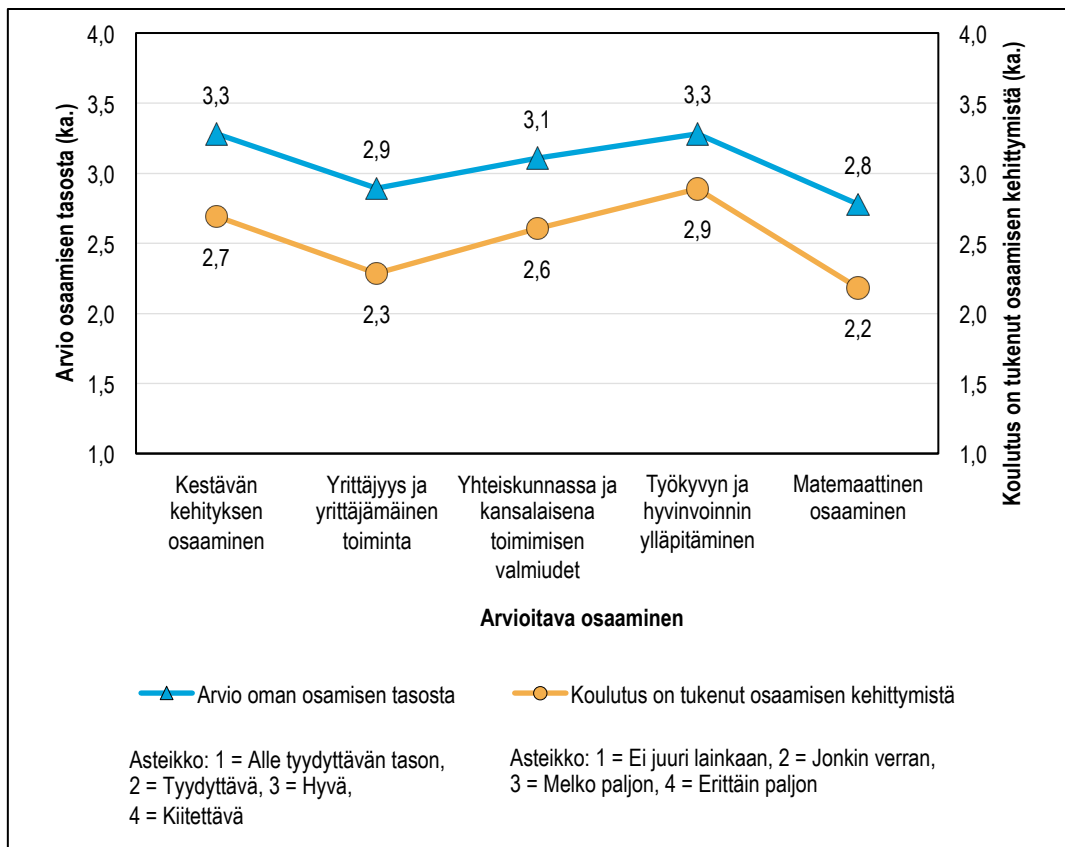
KUVIO 24. Kuljetusalan ammattitutkinnon opiskelijoiden kokemuksia omasta ammattialakohtaisesta osaamisestaan (n = 44–47)

Elinikäisen oppimisen avaintaitojen hallinta arvioitiin myös hyvälle tasolle (kuvio 25). Arvioissa osaamisen tasosta ei ollut juurikaan eroja eri osa-alueiden välillä (ka. 3,1–3,3). Eniten koulutuksen koettiin tukeneen oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä (ka. 3,2) ja vähiten yhteistyö- ja digitaalisten taitojen kehittymistä (ka. 2,9), joskin niidenkin kehittymistä koulutuksen koettiin tukeneen melko paljon. Koulutuksen koettiin tukeneen elinikäisen oppimisen avaintaitojen kehittymistä keskimäärin hieman vähemmän kuin ammattialakohtaisen osaamisen kehittymistä.

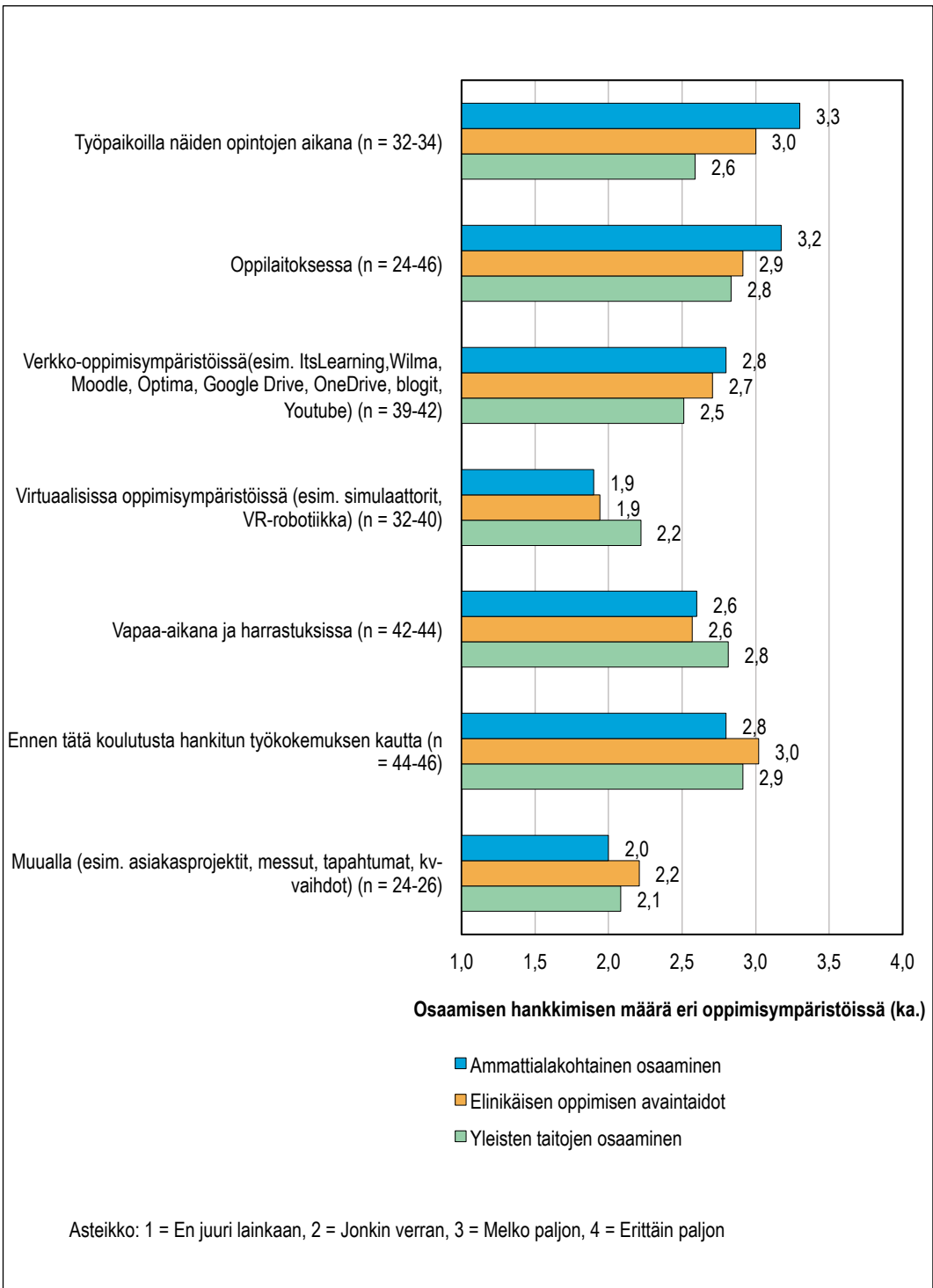
KUVIO 25. Kuljetusalan ammattitutkinnon opiskelijoiden kokemuksia elinikäisen oppimisen avaintaitojen hallinnasta (n = 45–46)

Yleisten taitojen osaamisessa koettiin olevan enemmän eroavaisuuksia eri osa-alueiden välillä (kuviokuva 26). Kestävän kehityksen ja työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitämisen osalta osaaminen arvioitiin keskimäärin reilusti yli hyvän tason (ka. 3,3), kun taas yrittäjyyttä ja yrittäjämäistä toimintaa koskeva osaaminen (ka. 2,9) sekä matemaattinen osaaminen (ka. 2,8) arvioitiin keskimäärin hieman alle hyvän tason. Lisäksi koulutuksen koettiin tukeneen yleisten taitojen kehittymistä selvästi vähemmän kuin ammattialakohtaisen osaamisen ja elinikäisen oppimisen avaintaitojen hallinnan kehittymistä. Vähiten koulutuksen koettiin tukeneen yrittäjyyden ja yrittäjämäisen toiminnan kehittymistä (ka. 2,3) sekä matemaattisen osaamisen kehittymistä ja eniten taas työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitämistä (ka. 2,9). Syynä tähän voidaan nähdä se, että kyseiset osaamiset sivuavat paljon yhteisten tutkinnon osien sisältöjä, ja yhteiset tutkinnon osat eivät kuulu ammattitutkintojen pakollisiin opintoihin.

KUVIO 26. Kuljetusalan ammattitutkinnon opiskelijoiden kokemuksia yleisten taitojen osaamisesta (n = 45–46)

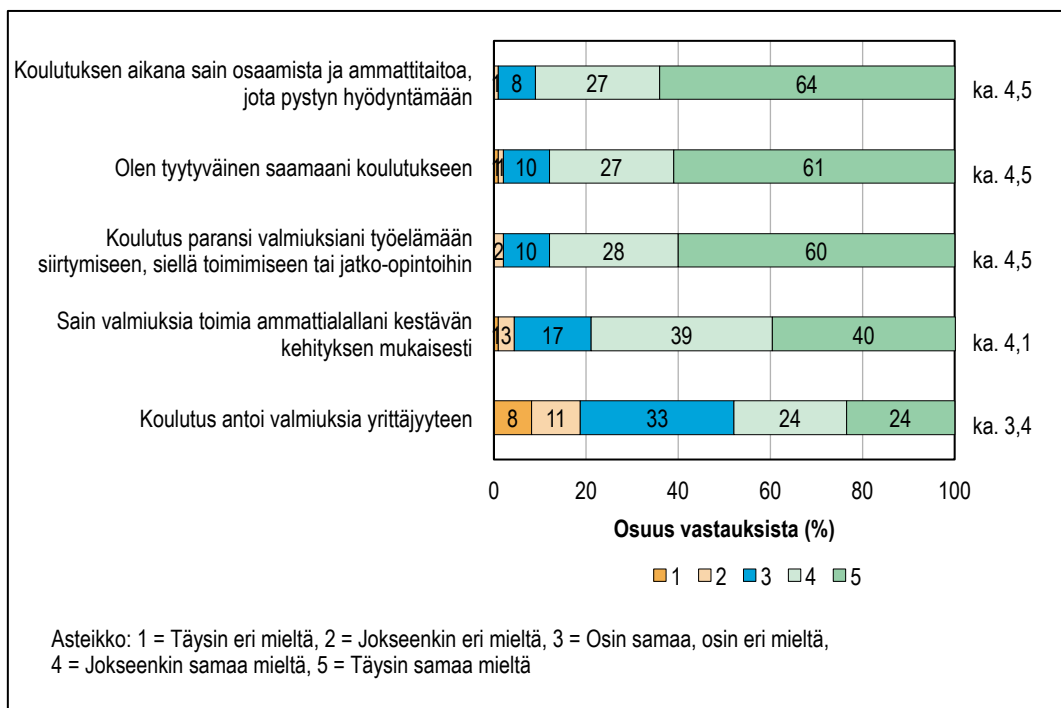
Opiskelijat arvioivat osaamisensa lisäksi myös sitä, missä oppimisympäristöissä osaamisen kehittymistä oli tapahtunut. Ammattialakohtaisen osaamisen arvioitiin kehittyneen keskimäärin eniten työpaikoilla (ka. 3,3) ja oppilaitoksen oppimisympäristöissä (ka. 3,2) (kuviot 26 ja 27). Elinikäisen oppimisen avaintaitojen koettiin kehittyneen eniten työpaikoilla meneillään olevien opintojen aikana sekä aiemman työkokemuksen kautta (ka. 3,0). Sekä ammattialakohtaisen osaamisen että elinikäisen oppimisen avaintaitojen ja yleisten taitojen osaamisen koettiin kehittyneen melko paljon aiemman työkokemuksen perusteella (ka. 2,8–3,0), jota suurella osalla ammattitutkintoa suorittavista jo on. Yleisten taitojen koettiin kehittyneen eniten aiemman työkokemuksen lisäksi oppilaitoksen oppimisympäristöissä sekä vapaa-aikana ja harrastuksissa (ka. 2,8).

KUVIO 27. Kuljetusalan ammattitutkinnon opiskelijoiden kokemuksia osaamisen kehittymisestä eri oppimisympäristöissä

Opiskelijoiden kokemukset koulutuksesta ja sen tuottamasta osaamisesta (Amispalaute)

Kuljetusalan ammattitutkinnon opiskelijat arvioivat koulutuksen tuottamia valmiuksia myös kansallisen Amispalautteen päättökyselyssä (kuvio 28). Vastanneista 88 prosenttia oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä väitteen ”Olen tyytyväinen saamaani koulutukseen” kanssa. Lisäksi 91 % opiskelijoista koki saaneensa koulutuksen aikana osaamista ja ammattitaitoa, jota pystyy hyödyntämään. Valtaosa vastanneista (88 %) koki myös koulutuksen parantaneen heidän valmiuksiaan työelämään siirtymiseen, siellä toimimiseen tai jatko-opintoihin. Kuitenkin hieman harvempi opiskelija koki saaneensa valmiuksia toimia ammattialallaan kestävän kehityksen mukaisesti ja yrittäjyyden osalta hajontaa opiskelijoiden välillä oli huomattavasti enemmän. Vajaa puolet vastanneista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että koulutus antoi valmiuksia yrittäjyyteen. Vajaa viidennes oli jokseenkin tai täysin eri mieltä tämän väitteen kanssa ja kolmannes sijoitti vastauksensa asteikon puoliväliin. Koulutuksen järjestäjittäin tarkasteltuna opiskelijoiden vastausten keskiarvot yrittäjyysvalmiuksista vaihtelivat 2,9 ja 4,1 välillä. Koulutuksen järjestäjien välillä on siis huomattavasti eroja siinä, millaisia yrittäjyysvalmiuksia koulutus tuottaa.

KUVIO 28. Kuljetusalan ammattitutkinnon opiskelijoiden kokemuksia koulutuksen antamista valmiuksista Amispalautteen päättökyselyssä (N = 234)

Koulutuksen järjestäjien ja työelämän arvio opiskelijoiden osaamisesta

Koulutuksen järjestäjien ja työelämän yhdessä toteuttamassa itsearvioinnissa sekä työpaikka-ohjaajien haastatteluissa kysyttiin valmistumisvaiheessa olevien opiskelijoiden osaamisen keskeisiä vahvuuksia ja kehittämistarpeita sekä ammattialakohtaisen osaamisen että geneeristen taitojen osalta. Kooste vastauksista on koottu taulukkoon 10.

Ammattialakohtaisella osaamisella tarkoitetaan työprosessin, työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin ja teorian hallintaan sekä työturvallisuuteen liittyvää osaamista. Geneeriset taidot taas sisältävät elinikäisen oppimisen avaintaidot, kuten ongelmanratkaisutaidot, oppimaan oppimisen taidot, yhteistyötaidot, vuorovaikutus-, viestintä- ja kommunikointitaidot sekä digitaaliset taidot. Lisäksi geneerisiin taitoihin sisältyy tässä yhteydessä myös kestävä kehityksen osaaminen, yrittäjäyys, kansalaisena toimimisen valmiudet, työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen ja matemaattinen osaaminen. Tekstissä on suoria lainauksia työelämän edustajien haastatteluista.

Osaamisen vahvuudet

Koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien mukaan opiskelijoiden ammattialakohtaisen osaamisen keskeisimpiä vahvuuksia ovat ammatin perusosaaminen, työturvallisuusosaaminen teoriatasolla sekä ajoneuvon hallinta (taulukko 10). Lisäksi etenkin aikuisopiskelijoilla vahvuutena nähtiin myös työelämän tuoma kokemus ja sitoutuminen alaan. Geneerisen osaamisen vahvuudeksi nousi yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, työyhteisössä toimiminen, ongelmanratkaisutaidot sekä digitaaliset erityisesti nuorilla. Myös opiskelijoiden itsearvioinnissa osaamisen vahvuudeksi nousivat työturvallisuuden hallinta sekä yhteistyö- ja ongelmanratkaisutaidot.

”Hyviä ajamaan, hyvä peruslähtökohta kuljetusalalla. Varman oloisia ja rauhallisia, keskittyy ajamiseen, ei kiirehtimistä”. (ammatin perusosaaminen & ajoneuvon hallinta)

”Valmius miten puuautoa käsitellään, lastaustaidot, autonkäsittely, tietotekniikan taidot, ovat opiskelleet yleisimmät metsäalan ohjelmistot”. (ammatin perusosaaminen & ajoneuvon hallinta)

”Käyty koulussa hyvin, tuntuu painottavan koulussa paljon sitä riippumatta opintojen vaiheesta.” (työturvallisuusosaaminen)

”Työturvallisuusasiat on hanskassa ja ne tulevat automaationa. Ovat hyvin tärkeitä asioita.” (työturvallisuusosaaminen)

”Motivaatio ja asenne ollut myös hyvä, oppimisen halu, asiakaspalvelutaidot, käyttäytyminen”. (työelämän tuoma kokemus ja sitoutuminen alaan)

"Than hyvin hallussa". (digitaidot)

"Digitaidot omaksutaan, ajotietokoneen käyttö opetetaan, käsitetokoneen käyttö, ihmeen hyvin oppivat nämä asiat". (digitaidot)

Osaamisen kehittämistarpeet

Ammattialakohtaisen osaamisen keskeisimmäksi kehittämistarpeeksi nousi kaikkien osapuolten mukaan (koulutuksen järjestäjät, työelämä, opiskelijat) työn perustana olevan teorian tiedon hallinta ja sen soveltaminen. Myös työprosessin ymmärtäminen ja hahmottaminen kokonaisuutena sekä työturvallisuusasioiden soveltaminen käytännössä mainittiin osaamisen kehittämistarpeina. Työpaikkaohjaajien mukaan työprosessin hahmottaminen kokonaisuutena paranee usein harjoittelun edetessä ja työkokemuksen karttuessa. Työpaikkaohjaajien haastatteluissa nousi esille, että osalla opiskelijoista on puutteita myös alan työmenetelmien ja -välineiden hallinnassa.

Geneerisen osaamisen keskeiset kehittämistarpeet koskivat aikuisten digitaatioita, työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitoa, vuorovaikutustaitoja, oma-aloitteisuutta sekä suomen kielen luku- ja kirjoitustaitoja. Työpaikkaohjaajien mukaan yhteistyön ja vuorovaikutuksen sekä asiakaspalvelun haasteet liittyvät usein kielitaito-ongelmiin.

"Teoreettiset valmiudet heikommat kuin aikaisemmin". (teorian tiedon hallinta)

"Puulajien tunnistaminen, eivät tiedä perusjuttuja". (teorian tiedon hallinta)

"Tietokoneella tehdään rahtikirjat, niitä ne ei hallitse, ei ole peruspohjaa mistään metsäfirman rahtikirjoista, näitä voisi opettaa koulussa". (teorian tiedon hallinta)

"Kehitettävää ja siinä, että oppii ymmärtämään miten se pienikin teko vaikuttaa lopputulokseen, esim. että miten pakkaat koko auton että selviät työpäivästä helpommalla". (työprosessin hallinta)

"Kyllä ne ihan osaa, aluksi niillä ei ole, mutta viikon jälkeen niillä on, heti oppivat, kun ovat viikon olleet". (työprosessin hallinta)

"Työvälineiden käyttö heikompaa, koska nyt harjoitellaan perusasioita vasta työpaikalla". (työmenetelmien ja -välineiden käyttö)

"Työkalujen käyttöön, auton huoltoon ja muuhun voisi enemmän koulussa perehtyä". (työmenetelmien ja -välineiden käyttö)

”Lepoaikoihin ja taukoihin voisi enemmänkin koulun puolelta panostaa, kuljetusalan lainsäädäntöä voisi käydä enemmän läpi koulussa, aika monen kanssa täytyy käydä läpi miten tauot pidettävä ja oltava parkissa välillä, ajoaikalainsäädäntö.” (työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen, oman tilan hallinta; ajokyky, lepo ja tauot)

”Mitä nuorempi sen huonommat taidot”. (työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen, oman tilan hallinta; ajokyky, lepo ja tauot)

”Luetun ymmärtämisessä ongelmia, johtuen kielitaidosta”. (viestintä- ja kommunikointitaidot)

”Sähköinen viestintä sujuu ihan hyvin, mutta päiväkirjan kirjoittaminen tapahtuu pääasiassa ranskalaisilla viivoilla.” (viestintä- ja kommunikointitaidot)

TAULUKKO 10. Opiskelijoiden osaamisen vahvuudet ja kehittämistarpeet koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien arvioimana

Osaaminen	Koulutuksen järjestäjien ja työelämän arvio
Keskeisiä opiskelijoiden substanssiosaamisen vahvuuksia	<ul style="list-style-type: none"> • Ammatin perusosaaminen • Työturvallisuusosaaminen teoriasolla • Ajoneuvon hallinta • Työelämän tuoma kokemus ja sitoutuminen alaan (aikuisopiskelijoilla)
Keskeisiä opiskelijoiden substanssiosaamisen kehittämistarpeita	<ul style="list-style-type: none"> • Teoriatiedon soveltaminen käytännössä • Työprosessin ymmärtäminen ja johtaminen kokonaisuutena • Työturvallisuusosaaminen käytännössä
Keskeisiä opiskelijoiden osaamisen vahvuuksia geneerisissä taidoissa	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot • Työyhteisössä toimiminen • Ongelmanratkaisutaidot • Digitaidot etenkin nuoremmilla opiskelijoilla
Keskeisiä opiskelijoiden osaamisen kehittämistarpeita geneerisissä taidoissa	<ul style="list-style-type: none"> • Digitaidot etenkin aikuisopiskelijoilla • Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen • Vuorovaikutustaidot • Oma-aloitteisuus työssä ja uuden oppimisessa • Suomen kielen luku- ja kirjoitustaito

Koulutuksen järjestäjiltä kysyttiin itsearvioinnissa myös heidän näkemyksiään valmistumisvaiheessa olevien opiskelijoiden jatko-opintovalmiuksista. Taulukkoon 11 on koottu opiskelijoiden osaamisen vahvuuksia ja puutteita, jotka parantavat tai heikentävät jatko-opintovalmiuksia.

Opiskelijoiden jatko-opintovalmiuksien vahvuuksina pidettiin opiskelutaitojen kehittymistä, yhteisten tutkinnon osien suorittamista vapaaehtoisesti, halua kehittyä, teoriatiedon hallintaa sekä matemaattisia taitoja. Sen sijaan jatko-opintovalmiuksia heikentävinä asioina mainittiin motivaation, kiinnostuksen ja itseohjautuvuuden puute sekä heikot opiskelutaidot ja matemaattiset valmiudet.

TAULUKKO 11. Osaamisen jatko-opintovalmiuksiin liittyviä vahvuuksia ja puutteita koulutuksen järjestäjien arvioimana

Opiskelijoiden osaamisen vahvuuksia , jotka parantavat jatko-opintovalmiuksia	<ul style="list-style-type: none">• Opiskelutaitojen kehittyminen• Yhteisten tutkinnon osien suorittaminen vapaaehtoisesti• Halu kehittyä• Teoriatiedon hallinta• Matemaattiset taidot
Opiskelijoiden osaamisen puutteita , jotka heikentävät jatko-opintovalmiuksia	<ul style="list-style-type: none">• Motivaation ja kiinnostuksen puute• Opiskelutaitojen puute• Matemaattisen osaamisen puute• Itseohjautuvuuden ja suunnitelmallisuuden puute• Jos ei suoritettu koko tutkintoa

Johtopäätökset

4

Kuljetusalan ammattitutkinnon uudet perusteet otettiin käyttöön vuoden 2018 alusta. Kuljetusalan opinnot aloittaneiden määrä on pysynyt viimeisen viiden vuoden aikana melko samana ja tutkintoa suorittaa vuosittain lähes 500 opiskelijaa. Kuljetusalan opiskelijoista suurella osalla (65 %) korkein aiemmin suoritettu tutkinto on ammatillinen tutkinto tai opistoasteen tutkinto, 16 prosentilla peruskoulu, keskikoulu tai vastaava ja 7 prosentilla ylioppilastutkinto. Yhteensä 8 % kuljetusalan opiskelijoista on aiemmin suorittanut korkeakoulututkinnon.

Kuljetusalan ammattitutkinnosta valmistuneet työskentelevät osaamisalasta riippuen kuorma-auton- tai linja-autonkuljettajana sekä työnjohdon tehtävissä tai itsenäisenä yrittäjänä. Tutkinnosta valmistuneet ovat työllistyneet hyvin. Seuraavan 15 vuoden aikana liikennealalle avautuu noin 54 000 ja varastointi- ja postitoiminta-aloille noin 15 000 uutta työpaikkaa. Suurin osa (69 % ja 60 %) näistä työpaikoista kohdistuu ammatillisen koulutuksen suorittaneille. (Vipunen, opetushallinnon tilastopalvelu; Osaamisen ennakointifoorumi, koulutustarvekortit).

Kuljetusalan opiskelijat arvioivat Amispalautteen päättökyselyssä omaa tilannettaan koulutuksen jälkeen. Suurin osa (84 %) arvioi olevansa koulutuksen jälkeen työssä toisen palveluksessa. Noin joka kymmenes arvioi päätyvänsä työttömäksi ja kuusi prosenttia yrittäjäksi. Muutamalla opiskelijalla suunnitteilla oli joko opiskelu tai muu tilanne, kuten varusmiespalvelu tai vanhempainvapaa.

Tässä arvioinnissa selvitettiin koulutuksen järjestäjän pedagogisen toiminnan sekä opiskelijoiden osaamisen vahvuuksia ja kehittämistarpeita. Lisäksi arvioinnissa selvitettiin, millaiset valmiudet ammatillinen koulutus antaa työelämässä toimimiseen ja jatko-opintoihin.

Pedagogisen toiminnan laatu on kehittyvällä tasolla – järjestäjien välillä eroja

Koulutuksen järjestäjien pedagoginen toiminta oli keskimäärin kehittyvällä tasolla asteikolla puuttuva-alkava-kehittyvä-edistynyt. Pedagogisessa toiminnassa oli eroja koulutuksen järjestäjien välillä. Yhdeksän koulutuksen järjestäjää 23:sta arvioi pedagogisen toimintansa keskimäärin alle kehittyvän tason. Viisi koulutuksen järjestäjää taas arvioi pedagogisen toimintansa lähemmäs edistynyttä tasoa kuin kehittyvää tasoa.

Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017, 53 §) edellyttää, että jokainen koulutuksen järjestäjä laatii osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman tutkinto- tai koulutuskohtaisesti. Kuljetusalan ammattitutkinnon osaamisen arviointisuunnitelmien osalta koulutuksen järjestäjät olivat vielä hyvin eri vaiheissa. Osalla järjestäjistä toteuttamissuunnitelma ei ollut vielä valmis ja osalla taas se oli jo olennainen osa laadunhallintajärjestelmää. Erityisen hyvin koulutuksen järjestäjät kokivat osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman ohjaavan aiemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista. Myös opiskelijoiden vastauksissa Amispalautteen aloituskyselyssä aiemmin hankitun osaamisen selvittämisen koettiin onnistuneen keskimäärin hyvin. Koski-palvelusta saatujen tietojen perusteella kuljetusalan ammatillisista tutkinnon osista oli tunnustettu keskimäärin 13 prosenttia.

Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman tietosisältöjen ohjaavuuden osalta eniten hajontaa koulutuksen järjestäjien välillä oli arvioijien perehdytyksessä. Kaiken kaikkiaan koulutuksen järjestäjät toivat esiin toiveen ja tavoitteen osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman konkreettisuudesta. Useat järjestäjät näkivät tarpeellisena sen, että toteuttamissuunnitelma ohjaisi mahdollisimman konkreettisesti käytännön arviointityötä.

Henkilökohtaistaminen toimii hyvin, mutta työpaikalla järjestettävän koulutuksen tavoitteita tulisi terävöittää

Sekä koulutuksen järjestäjien että opiskelijoiden mukaan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) menettelytavat ja prosessi toimivat keskimäärin hyvin. Tähän saattaa vaikuttaa se, että kyseessä on ammattitutkinto ja aikuiskoulutuksessa on jo ennen ammatillisen koulutuksen reformia ollut pitkä henkilökohtaistamisen perinne. Etenkin HOKS:n menettelyta-voista sopimisen ja henkilöiden vastuuttamisen koettiin toteutuvan hyvin. Sen sijaan sekä koulutuksen järjestäjät että opiskelijat kokivat HOKS:n toteutumisen seurannassa ja päivittämisessä olevan vielä kehittämisen varaa. Lisäksi Amispalautteen perusteella tutkinnon osien valinnaisuuden toteutumisessa oli eroja koulutuksen järjestäjien ja opiskelijoiden välillä.

Osaamisen hankkimisen osalta koettiin vahvuudeksi oppimisympäristöjen laadun varmistaminen etenkin työpaikoilla. Koulutuksen järjestäjät kokivat resurssien kohdentamisessa opiskelijoiden ohjaukseen työpaikoilla järjestettävässä koulutuksessa olevan kehitettävää. Amispalautteessa opiskelijat kuitenkin arvioivat saamansa ohjauksen keskimäärin laadukkaaksi ja riittäväksi. Osaamisen hankkimiseen liittyen työelämän roolia tulisi kuitenkin vahvistaa erityisesti työpaikalla järjestettävän koulutuksen suunnittelussa. Ohjaavien opettajien olisi hyvä sopia ja keskustella

tarkemmin työpaikkaohjaajien kanssa työpaikalla tapahtuvan koulutuksen tavoitteista. Erittäin tärkeää on myös se, että työpaikalla tapahtuvan koulutuksen tavoitteet ovat opiskelijoille selkeät ja niistä ollaan yhtä mieltä työpaikan ja opettajan kanssa.

Opiskelijalla on oikeus saada palautetta osaamisensa kehittymisestä tutkinnon suorittamisen aikana (531/2017,51§). Palautteella ohjataan ja kannustetaan tavoitteiden saavuttamiseen sekä kehitetään valmiuksia itsearviointiin. Arvioinnin mukaan osaamisen kehittymisen seuranta työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa oli keskimäärin kehittyvällä tasolla. Reilulla neljänneksellä järjestäjistä (6/23) tämä toiminto oli kuitenkin vasta alkavalla tasolla. Jatkossa osaamisen kehittymisen seurantaan ja sen systemaattisuuteen tulee kiinnittää huomiota, jotta opettajalla, opiskelijalla ja työpaikkaohjaajalla on yhteinen ymmärrys oppimistavoitteiden saavuttamisesta ja opiskelijan valmiuksista näyttöön. Osaamisen kehittymisen seurannassa voidaan hyödyntää digitaalisia välineitä, joita on kehitetty viime vuosina useissa kehittämishankkeissa.

Näyttötoiminnan laatu on hyvää, vaikkakin opettajien substanssiosaamisessa sekä työpaikkaohjaajien ohjaus- ja arviointiosaamisessa on kehitettävää

Niin koulutuksen järjestäjät kuin työpaikkaohjaajat ja opiskelijatkin olivat yleisesti ottaen tyytyväisiä näyttötoimintaan. Tavoitelähtöinen ja kriteeriperusteinen arviointi on toteutunut hyvin näyttöjen arvioinnissa. Lisäksi valtaosa opiskelijoista (93 %) piti arvioijia myös ammattitaitoisina ja asiantuntevina. Enemmistö näytöistä toteutetaan työpaikoilla aidoissa työtehtävissä ja näytöt vastaavat tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimuksia. Kuitenkin vajaa kolmannes näytöistä oli toteutettu oppilaitosympäristössä, vaikka kyseessä on ammattitutkinto. Näyttö tulisi järjestää aina ensisijaisesti työpaikalla ja erilaisia toteuttamismahdollisuuksia onkin hyvä pohtia yhteistyössä työpaikkojen kanssa. Lisäksi opiskelijoiden roolia olisi hyvä vahvistaa etenkin näyttöjen suunnittelussa.

Arvioinnissa nousi kehittämistarpeena esiin työpaikkaohjaajien ja opettajien osaamisen kehittäminen, joissa vaikutti olevan eroja koulutuksen järjestäjien välillä. Koska työpaikat ovat keskeisiä oppimisympäristöjä ammatillisessa koulutuksessa, on työpaikkaohjaajien ohjaus- ja arviointiosaamisen varmistaminen erittäin tärkeää. Ohjausosaamisen kehittämisessä on tärkeää ottaa huomioon kuljetusalan luonne. Työtä tehdään pitkälti yksin liikkuvassa ajoneuvossa, mikä osaltaan haastaa henkilökohtaisen ohjaamisen toteuttamista. Lisäksi arviointikriteerien avaamisella ja läpi käymisellä opettajan, opiskelijan ja työpaikkaohjaajan kesken voidaan vahvistaa työpaikkaohjaajien arviointiosaamista ja arvioinnin laatua. Arvioinnin laadun kannalta on tärkeää, että kaikilla osapuolilla on yhteinen ymmärrys kriteerien tulkinnasta. Myös opettajien työelämäosaamisen kehittämiseen on hyvä kiinnittää huomiota. Etenkin opettajien uusien teknologioiden hallintaan liittyvän osaamisen kehittäminen ja ylläpitäminen on tärkeää, sillä kuljetusalalla otetaan jatkuvasti käyttöön uusia sähköisiä työvälineitä ja järjestelmiä.

Kuljetusalan luonne haastaa työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämistä etenkin työpaikkojen ulkopuolella. Onkin hyvä kehittää ja jakaa hyviä käytäntöjä työpaikkaohjaajien työn ohessa tapahtuvan osaamisen kehittämiseen. Tässä arvioinnissa esiin nostettuja hyviä opettajien ja työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämisen käytäntöjä on koottu taulukkoon 7. Sekä opettajien että

työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämisessä olennaista on tiivis yhteistyö osapuolten kesken. Keskustelu ja tiedon ja kokemusten jakaminen toimivat osaamisen kehittymisen ja yhteisen ymmärryksen muodostamisen tukena.

Opiskelijan osaamisen itsearviointi on vakiintunutta toimintaa useilla järjestäjillä

Palaute ja itsearviointi ovat olennainen osa oppimista ja osaamisen kehittymistä. Itsearviointitaito on keskeinen osa ammattitaitoa työelämässä ja edellytys jatkuvalla ammatillisen osaamisen kehittämiselle. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan opiskelijalle on annettava mahdollisuus suoritusensa itsearviointiin (531/2017,53§). Arvioinnin mukaan opiskelijan itsearviointi on kuljetusalalla vakiintunutta toimintaa valtaosalla järjestäjistä (16/23). Opiskelijoiden itsearviointitaitojen kehittymistä tulee jatkossakin tukea tarjoamalla opiskelijoille mahdollisuuksia itsearviointiin sekä oppimisprosessin aikana että sen jälkeen.

Ammattialakohtaisen osaamisen vahvuutena ammatin perusosaaminen – teorettisessa osaamisessa kehitettävää

Koulutuksen järjestäjät arvioivat yhdessä työelämän kanssa opiskelijoiden osaamisen vahvuuksia ja kehittämistarpeita. Arviointi kohdistui sekä ammattialakohtaiseen että geneeriseen osaamiseen. Lisäksi he arvioivat, mitkä tekijät opiskelijoiden osaamisessa edistävät ja vaikeuttavat työelämässä ja jatko-opinnoissa toimimista. Myös opiskelijat arvioivat osaamistaan koulutuksen loppuvaiheessa.

Koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien mukaan opiskelijoiden ammattialakohtaisen osaamisen keskeisimpiä vahvuuksia ovat ammatin perusosaaminen, työturvallisuusosaaminen teoriatasolla sekä ajoneuvon hallinta. Myös opiskelijan itsearvioinnissa työturvallisuusosaaminen nousi keskeisimmäksi vahvuudeksi. Lisäksi etenkin aikuisopiskelijoilla vahvuutena nähtiin myös työelämän tuoma kokemus ja sitoutuminen alaan. Keskeisimmäksi kehittämistarpeeksi nousi kaikkien osapuolten (koulutuksen järjestäjät, työelämä ja opiskelijat) mukaan työn perustana olevan teoretiedon hallinta ja sen soveltaminen. Myös työprosessin ymmärtäminen ja hahmottaminen kokonaisuutena sekä työturvallisuusasioiden soveltaminen käytännössä mainittiin osaamisen kehittämistarpeina.

Geneerisen osaamisen vahvuutena yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot – aikuisten digitaidoissa kehitettävää

Geneerisen osaamisen vahvuuksiksi nousivat yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, työyhteisössä toimiminen sekä ongelmanratkaisutaidot. Digitaalinen osaaminen arvioitiin vahvuudeksi erityisesti nuorilla. Geneerisen osaamisen keskeiset kehittämistarpeet koskivat aikuisten digitaitoja, työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitoa, vuorovaikutustaitoja, oma-aloitteisuutta sekä suomen kielen luku- ja kirjoitustaitoja. Työpaikkaohjaajien mukaan yhteistyön ja vuorovaikutuksen sekä asiakaspalvelun haasteet liittyvät usein kielitaito-ongelmiin.

Tulevaisuudessa liikenne- ja logistiikka-alan tehtävissä merkitystään kasvattavat geneerisistä taidoista etenkin kokonaisuuksien hallinta, ongelmanratkaisutaidot ja vuorovaikutus-, viestintä- ja kommunikointitaidot (Osaaminen 2035). Arvioinnin mukaan alan opiskelijoiden osaamisen keskeisiä vahvuuksia ovat ongelmanratkaisutaidot sekä yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot. Sen sijaan työprosessin kokonaisuuksien hallintaan liittyvään osaamiseen kohdistuu kehittämistarpeita, mikä tulisi jatkossa huomioida alan koulutuksessa. Työpaikkaohjaajien mukaan työprosessin kokonaisuuden hahmottaminen paranee usein työpaikalla järjestettävän koulutuksen edetessä ja työkokemuksen karttuessa.

Yleisistä työelämätaidoista korostuvat tulevaisuudessa mobiilisovellusten hallinta ja hyödyntäminen, digitaalisten toimintojen hallinta- ja ohjaustaidot, digitaalisten alustojen hyödyntämisosaaminen, asiakaslähtöisen palvelujen kehittämisosaaminen sekä digitaaliset kommunikointitaidot. Ammattialakohtaisista taidoista korostuu muun muassa ajoneuvojen sähköisen seurantajärjestelmän käyttöosaaminen, automatisoituihin terminaalitoimintoihin liittyvä osaaminen sekä teknisten laitteiden häiriötilanteiden hallinta (Osaaminen 2035). Edellä mainitut osaamiset edellyttävät työntekijöiltä monipuolisia digitaitoja. Tässä arvioinnissa digitaidot arvioitiin vahvuusiksi etenkin nuorilla, kun taas aikuisilla niihin kohdistuu kehittämistarpeita. Koulutuksessa tuleekin varmistaa, että kaikki opiskelijat saavat riittävät ja ajantasaiset digitaidot työelämässä toimimiseen.

Opiskelijoiden mukaan koulutus antoi melko hyvät valmiudet toimia ammatissaan kestävästi kehityksen mukaisesti. Sen sijaan vajaa puolet opiskelijoista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että koulutus antoi valmiuksia yrittäjyyteen. Jatkossa tuleekin kiinnittää huomiota siihen, että opiskelijat saavat koulutuksessa riittävästi valmiuksia myös yrittäjyyteen.

Opiskelijat tyytyväisiä koulutukseen

Valtakunnallisen Amispalautteen mukaan valtaosa opiskelijoista oli tyytyväisiä alan koulutukseen ja koki saaneensa koulutuksen aikana osaamista ja ammattitaitoa, jota pystyy hyödyntämään. Selkeä enemmistö koki myös koulutuksen parantaneen heidän valmiuksiaan työelämään siirtymiseen, siellä toimimiseen tai jatko-opintoihin.

Ammatilliset tutkinnot antavat jatko-opintokelpoisuuden korkeakouluopintoihin. Koulutuksen järjestäjien mukaan alan opiskelijoiden jatko-opintoihin pääsyä ja siellä pärjäämistä edistävät hyvät opiskelutaidot, yhteisten tutkinnon osien suorittaminen vapaaehtoisesti, halu kehittyä, teorian tiedon hallinta sekä matemaattiset taidot. Sen sijaan motivaation, opiskelutaitojen, matemaattisen osaamisen sekä itseohjautuvuuden puute heikentävät jatko-opintoihin pääsyä ja siellä pärjäämistä. Koulutuksen järjestäjien olisikin hyvä tarjota jatko-opinnoista kiinnostuneille joustavia mahdollisuuksia suorittaa yhteisiä tutkinnon osia ja muita jatko-opintoja tukevia opintoja.

Työpaikat suhtautuvat myönteisesti opiskelijoihin ja työelämässä oppimiseen

Työpaikka on keskeinen oppimisympäristö ammatillisessa koulutuksessa, ja siten sillä on suuri merkitys opiskelijan ammattitaidon kehittämisessä. Työpaikkaohjaajien haastatteluissa tuli esille, että työpaikat suhtautuvat pääosin myönteisesti opiskelijoihin ja työpaikalla järjestettävään koulutukseen. Opiskelija on osa työyhteisöä, hänet perehdytetään työhön ja häntä kohdellaan samalla tavoin kuin muitakin työntekijöitä, sillä opiskelija nähdään usein tulevana työvoimana. Opiskelijat kokivatkin oppineensa sekä ammattialakohtaista että geneeristä osaamista eniten juuri työpaikoilla. Työelämän edustajien haastatteluissa nousi esille, että työelämä arvostaa tulevissa työntekijöissään erityisesti oikeaa asennetta, motivaatiota, asiakaspalvelu- ja työelämätaitoja sekä halua kehittää itseään. Näitä taitoja ja valmiuksia olisi siten tärkeää vahvistaa alan koulutuksessa. Jatkossa tulee myös varmistaa, että opiskelijat saavat työpaikoilla laadukasta ohjausta ja palautetta ammatillisen osaamisen kehittämiseksi.

Pedagogisen toiminnan laadunhallinnassa on vielä kehitettävää

Pedagogisen toiminnan seurannan, arvioinnin ja kehittämisen tulisi olla osa koulutuksen järjestäjän laadunhallintaa. Kuljetusalan ammattitutkinnoissa etenkin osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman seurannassa, arvioinnissa ja kehittämisessä on vielä parannettavaa. Tämä on ymmärrettävää, koska kyseessä on kohtalaisen uusi asiakirja, mutta jotta toteuttamissuunnitelma palvelisi mahdollisimman hyvin arvioinnin tekijöitä, olisi sen seurantaan, arviointiin ja kehittämiseen hyvä olla toimintamalli.

Palautteen hankkiminen ja hyödyntäminen on myös olennainen osa koulutuksen järjestäjien kehittämistyötä. Palautteen hankkiminen opiskelijoilta toteutuu kuljetusalan ammattitutkinnoissa hyvin, mutta etenkin palautteen keräämistä opettajilta ja työelämältä olisi hyvä lisätä ja kehittää. Koulutuksen järjestäjät toivat esiin, että varsinkin systemaattisen palautteen kerääminen työelämältä on haastavaa työpaikkojen resurssien vuoksi. Vuoden 2021 aikana käyttöön otettava kansallinen työelämäpalaute antaa koulutuksen järjestäjille mahdollisuuden systemaattisen palautteen saamiselle työelämältä.

Kehittämis- suositukset

5

Koulutuksen järjestäjien tulee laatia ja vakiinnuttaa osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelma osaksi arvioinnin laadunvarmennusta ja käytännön toimintaa. Lisäksi suunnitelman toteutumista tulee aktiivisesti seurata ja arvioida sekä kehittää tarpeen mukaan.

Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017, 53 §) edellyttää, että jokainen koulutuksen järjestäjä laatii osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman tutkinto- tai koulutuskohtaisesti. Arvioinnin tulosten mukaan koulutuksen järjestäjät olivat vielä hyvin eri vaiheissa kuljetusalan ammattitutkintoa koskevien osaamisen arviointisuunnitelmien laadinnassa ja käyttöönotossa. Parhaimmillaan tutkintokohtainen osaamisen arviointisuunnitelma toimii eräänlaisena työkalupakkina ja ohjaa opetushenkilöstön ja koulutuksen järjestäjän käytännön toimintaa mahdollisimman konkreettisesti, ja tästä useilla koulutuksen järjestäjillä on jo hyviä kokemuksia. Suunnitelman toteutumisen seurantaan ja arviointiin on myös hyvä luoda toimintamalleja ja vastuuttaa henkilöitä, jotta suunnitelmaa voidaan päivittää ja kehittää tarpeen mukaan esimerkiksi toimintaympäristön muuttuessa.

Koulutuksen järjestäjän ja työelämän välistä yhteistyötä työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja näyttöjen suunnittelussa ja toteuttamisessa tulee tiivistää. Myös näyttöjen toteuttamista työpaikoilla käytännön työtilanteissa tulee lisätä.

Arvioinnin mukaan työpaikalla järjestettävän koulutuksen tavoitteet jäävät toisinaan epäselviksi työpaikkaohjaajille. Oppimisen tavoitteista ja sisällöistä, kuten työtehtävistä, tulee sopia yhdessä opettajan, opiskelijan ja työelämän edustajien kanssa. Yhteinen suunnittelu tukee kaikkien osapuolten sitoutumista tavoitteiden saavuttamiseen. Hyvä ennakkosuunnittelu varmistaa osaltaan

myös työpaikalla järjestettävän koulutuksen laatua ja opiskelijan ammatillisen osaamisen kehittymistä. Vaikka opiskelijat olivatkin pääosin tyytyväisiä työpaikalla saatuun ohjaukseen, tulee ohjauksen riittävyteen ja laatuun kiinnittää jatkossa huomiota. Opettajille tulee myös turvata riittävät resurssit opiskelijoiden ohjaukseen ja arviointiin työpaikoilla. Arvioinnin mukaan lähes kolmannes näytöistä järjestettiin oppilaitoksessa, vaikka kyseessä on ammattitutkinto. Näyttöjen toteuttamista työpaikoilla käytännön työtilanteissa tulee siten lisätä. Näyttöjen erilaisia toteuttamismahdollisuuksia on hyvä suunnitella yhteistyössä työpaikkojen kanssa.

Työpaikkaohjaajien ohjaus- ja arviointiosaamista sekä tutkinnon perusteiden tuntemusta tulee vahvistaa.

Vaikka arvioinnin mukaan kriteeriperusteinen arviointi on toteutunut hyvin kuljetusalan koulutuksessa ja opiskelijat ovat tyytyväisiä ohjaukseen työpaikoilla, kohdistuu työpaikkaohjaajien ohjaus- ja arviointiosaamiseen kehittämistarpeita. Arvioinnin mukaan työpaikkaohjaajien ohjaus ja arviointiosaamisen varmistaminen ja kehittäminen vaihteli paljon koulutuksen järjestäjittäin. Erityisesti työpaikkaohjaajien arviointiosaaminen ja siihen liittyen arviointikriteerien ja ammattitaitovaatimusten tuntemus ovat keskeisiä kehittämistarpeita työpaikkaohjaajien osaamisessa. Arviointikriteerien läpikäyminen yhdessä opettajan, opiskelijan ja työpaikkaohjaajan kanssa ennen näyttöä edistää arvioinnin luotettavuutta ja yhteismitallisuutta. Lisäksi tutkinnon perusteiden tuntemus selkeyttää ja jäsentää ohjausta. Työpaikkaohjaajien koulutuksessa ja perehdytyksessä voidaan hyödyntää jo olemassa olevia materiaaleja ja koulutus- ja perehdytyskäytäntöjä, joita on viime vuosina kehitetty useissa kansallisissa kehittämishankkeissa (esim. www.ohjaan.fi). Myös tutkinnon perusteisiin sisältyvää työhön perehdyttäminen ja opastaminen -tutkinnon osaa voidaan hyödyntää työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämisessä. Koulutuksen järjestäjien hyviä käytänteitä työpaikkaohjaajien osaamisen kehittämiseen on koottu tämän raportin sivun 46 taulukkoon 7.

Koulutuksen järjestäjien tulee tarjota opettajille edellytykset oman osaamisen jatkuvaan kehittämiseen.

Kehittämistarpeita kohdistuu sekä substanssin että pedagogiseen osaamiseen. Erityisesti opettajien digitaitoja ja uusien teknologioiden osaamista tulee vahvistaa, sillä kuljetusalalla otetaan jatkuvasti käyttöön uusia sähköisiä työvälineitä ja järjestelmiä. Lisäksi alalla korostuvat tulevaisuudessa muun muassa mobiilisovellusten hallinta ja hyödyntäminen, digitaalisten toimintojen hallinta ja ohjaustaidot, digitaalisten alustojen hyödyntämisaosaaminen sekä digitaaliset kommunikointitaidot. Pedagogisen osaamisen kehittämistarpeet kohdistuvat ohjaus- ja arviointiosaamisen kehittämiseen sekä tutkinnon perusteisiin ja HOKS-prosessiin liittyvään osaamiseen. Opettajien osaamisen kehittämisessä voidaan hyödyntää olemassa olevia hyviä käytäntöjä ja esimerkiksi työelämäjaksoja. Koulutuksen järjestäjien hyviä käytänteitä opettajien osaamisen kehittämiseen on koottu tämän raportin sivun 46 taulukkoon 7.

Osaamisen kehittymisen seurantaan ja sen systemaattisuuteen tulee jatkossa kiinnittää enemmän huomiota, jotta opettajalla, opiskelijalla ja työpaikkaohjaajalla on yhteinen ymmärrys osaamistavoitteiden saavuttamisesta ja opiskelijan valmiuksista osaamisen osoittamiseen.

Arvioinnin mukaan osaamisen kehittymisen seuranta työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa oli keskimäärin kehittyvällä tasolla. Reilulla neljänneksellä järjestäjistä (6/23) tämä toiminto oli kuitenkin vasta alkavalla tasolla. Osaamisen kehittymisen seurannassa voidaan hyödyntää digitaalisia välineitä, joita on kehitetty viime vuosina useissa kehittämishankkeissa.

Koulutuksen järjestäjien tulee varmistaa, että opiskelijat saavat koulutuksessa riittävät perustiedot ja -taidot työpaikalla toimimiseen. Erityisesti alan työtehtävissä tarvittavaa teoretiedon hallintaa ja sen soveltamista käytännön työtehtävissä tulee vahvistaa. Koulutuksessa tulee myös varmistaa, että opiskelijat osaavat soveltaa työturvallisuuteen liittyviä ohjeita ja määräyksiä myös käytännössä.

Arvioinnin mukaan ammattialakohtaisen osaamisen keskeisimmäksi kehittämistarpeeksi nousi työn perustana olevan teoretiedon hallinta ja sen soveltaminen. Teoreettista osaamista voidaan vahvistaa esimerkiksi siten, että opettajat jalkautuvat työpaikoille ohjaamaan ja perehdyttämään opiskelijoita työtehtävien teoriataustaan ja työturvallisuusasioihin etenkin työelämässä oppimisen alkuvaiheessa.

Koulutuksessa tulee huomioida, että opiskelijat oppivat hahmottamaan työprosessien ja -tehtävien kokonaisuuksia, sillä kokonaisuuksien hallinta tulee korostumaan yhtenä alan osaamistarpeena tulevaisuudessa.

Koulutuksessa tulee varmistaa, että opiskelijat saavat riittävät digitaidot työelämässä toimimiseen. Erityisesti aikuisten digitaitoja tulee vahvistaa, sillä digitaalisia välineitä ja ohjelmia otetaan alalla jatkuvasti käyttöön ja alan tulevaisuuden työtehtävät edellyttävät laajaa ja monipuolista digiosaamista.

Koulutuksessa tulee varmistaa, että opiskelijat saavat riittävät valmiudet työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitämiseen. Erityisesti työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa tulisi kiinnittää huomiota ennakoivaan työvuorosuunnitteluun ja ajo- ja lepoaikasäädösten noudattamiseen.

Koulutuksessa tulee varmistaa, että opiskelijat saavat riittävät valmiudet yrittäjyyteen.

Arvioinnin mukaan vajaa puolet opiskelijoista oli joksikin tai täysin samaa mieltä siitä, että koulutus antoi valmiuksia yrittäjyyteen. Yrittäjyyteen liittyviä valmiuksia ja motivaatiota voidaan vahvistaa esimerkiksi yritysvierailuilla sekä alan yrittäjien oppilaitosvierailuilla sekä kannustamalla opiskelijoita yrittäjyyteen tuomalla esiin yrittäjyyden hyviä puolia. Yrittäjyysopinnoissa voidaan hyödyntää myös logistiikan perustutkinnon yrittäjyyttä koskevaa tutkinnon osaa.

Pedagogisen toiminnan seuranta, arviointia ja kehittämistä osana koulutuksen järjestäjän laadunhallintaa tulee vahvistaa.

Pedagogisen toiminnan seurannan, arvioinnin ja kehittämisen tulisi olla osa koulutuksen järjestäjän laadunhallintaa. HOKS-prosessin toimivuuden seuranta, arviointi ja kehittäminen arvioitiin keskimäärin kehittyvälle tasolle (ka. 3,1) ja noin 80 % koulutuksen järjestäjistä arvioi olevansa kehittyvällä tai edistyneellä tasolla. Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman seurannan, arvioinnin ja kehittämisen taso puolestaan vaihteli huomattavasti ja jakautui koulutuksen järjestäjien välillä siten, että noin puolet järjestäjistä arvioi itsensä puuttuvalle tai alkavalle tasolle ja noin puolet kehittyvälle tai edistyneelle tasolle (ka. 2,6). Palautteen hankkiminen opiskelijoilta toteutuu hyvin, mutta etenkin palautteen keräämistä opettajilta ja työelämältä olisi hyvä lisätä ja kehittää. Vuoden 2021 aikana käyttöön otettava kansallinen työelämäpalaute antaa koulutuksen järjestäjille mahdollisuuden systemaattisen palautteen saamiselle työelämältä.

Lähteet

- Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170531>
- Opetushallitus 2017. Kuljetusalan ammattitutkinto. Määräys OPH-2571-2017. Eperusteet. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/6779582/reformi/tiedot>
- Opetushallitus 2019a. Osaaminen 2035. Osaamisen ennakointifoorumin ensimmäisiä ennakointituloksia. Raportit ja selvitykset 2019:3. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/osaaminen-2035>
- Opetushallitus 2019b. Osaamisrakenne 2035. Alakohtaiset tulevaisuuden osaamistarpeet ja koulutuksen kehittämishaasteet – Osaamisen ennakointifoorumin ennakointituloksia. Raportit ja selvitykset 2019:14. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/osaamisrakenne-2035>
- Opetushallitus 2020. Koulutustarvekortit. Osaamisen ennakointifoorumi. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/osaamisen-ennakointifoorumi-koulutustarvekortit-verkkoversio_2.pdf
- Vipunen. Opetushallinnon tilastopalvelu. Opetushallitus. www.vipunen.fi.

Liitteet

Liite 1. Näyttöympäristöt tutkinnon osittain

Tutkinnon osa	Näyttöympäristö	n	%
Aikataulunmukainen säännöllinen reittiliikenne	Työpaikka	75	95
	Oppilaitos	4	5
	Yhteensä	79	100
Eläinkuljetukset	Oppilaitos	1	100
Erikoiskuljetukset	Oppilaitos	2	67
	Työpaikka ja oppilaitos	1	33
	Yhteensä	3	100
Henkilöliikenteen rahdinkuljetus	Työpaikka	21	95
	Oppilaitos	1	5
	Yhteensä	22	100
Hinauskuljetukset	Työpaikka	1	100
Huolto ja kunnossapito	Työpaikka	41	45
	Oppilaitos	44	48
	Työpaikka ja oppilaitos	7	8
	Yhteensä	92	100
Kaukoliikenteenkuljettajan tehtävät	Työpaikka	1	100
Kaupan ja teollisuuden tavarakuljetukset	Työpaikka	8	57
	Oppilaitos	4	29
	Työpaikka ja oppilaitos	2	14
	Yhteensä	14	100
Kehitystehtävän suunnittelu	Työpaikka	6	32
	Työpaikka ja oppilaitos	13	68
	Yhteensä	19	100
Kuljettajana toimiminen	Työpaikka	162	83
	Oppilaitos	26	13
	Työpaikka ja oppilaitos	8	4
	Yhteensä	196	100
Kuljetusalan perustason ammattipätevyuden laajennus	Työpaikka	2	22
	Oppilaitos	7	78
	Yhteensä	9	100
Kuljetusalan perustason ammattipätevyys	Työpaikka	50	30
	Oppilaitos	97	58
	Työpaikka ja oppilaitos	19	11
	Yhteensä	166	100
Kuljetusalan työnjohtajana toimiminen	Työpaikka	3	15
	Työpaikka ja oppilaitos	17	85
	Yhteensä	20	100

Tutkinnon osa	Näyttöympäristö	n	%
Kuljetustoimintojen suunnittelu ja organisointi	Työpaikka	3	18
	Työpaikka ja oppilaitos	14	82
	Yhteensä	17	100
Linja-autokuljetukset	Työpaikka	1	100
Linja-auton tavarankuljetusten hallinta	Työpaikka	1	50
	Oppilaitos	1	50
	Yhteensä	2	100
Maa-aineskuljetukset	Työpaikka	5	56
	Oppilaitos	3	33
	Työpaikka ja oppilaitos	1	11
	Yhteensä	9	100
Metsäteollisuuden jalostekuljetukset	Työpaikka	1	100
Metsäteollisuuden puukuljetukset	Työpaikka	23	70
	Oppilaitos	6	18
	Työpaikka ja oppilaitos	4	12
	Yhteensä	33	100
Palveluliikenne	Työpaikka	24	96
	Oppilaitos	1	4
	Yhteensä	25	100
Säiliökuljetukset	Työpaikka	1	100
Taksikuljetukset	Työpaikka	3	100
Tilausajoliikenteenkuljettajan tehtävät	Työpaikka	1	100
Tilausliikenne	Työpaikka	18	37
	Oppilaitos	29	59
	Työpaikka ja oppilaitos	2	4
	Yhteensä	49	100
Työhön perehdyttäminen ja opastaminen	Työpaikka	17	94
	Työpaikka ja oppilaitos	1	6
	Yhteensä	18	100
Työkoneiden käyttö ja huolto	Työpaikka	1	100
Varasto- tai terminaalitoimintojen organisointi	Työpaikka	3	19
	Oppilaitos	1	6
	Työpaikka ja oppilaitos	12	75
	Yhteensä	16	100
Ympäristöhuollon kuljetukset	Työpaikka	2	100

Raportissa kuvataan kuljetusalan ammattitutkinnon pedagogista toimintaa ja ammatillista osaamista. Arviointiaineisto koostuu sekä räätälöidyistä tiedonkeruista että valmiiden tietovarantojen hyödyntämisestä.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) on itsenäinen koulutuksen arviointivirasto. Se toteuttaa koulutukseen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien toimintaan liittyviä arviointeja varhaiskasvatuksesta korkea-koulutukseen. Lisäksi arviointikeskus toteuttaa perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen ja oppimistulosten arviointeja. Keskuksen tehtävänä on myös tukea opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä ja korkeakouluja arviointia ja laadunhallintaa koskeissa asioissa sekä kehittää koulutuksen arviointia.

ISBN 978-952-206-605-3 (nid.)
ISBN 978-952-206-604-6 (pdf)
ISSN 2342-4176 (Painettu)
ISSN 2342-4184 (Verkkójulkaisu)
ISSN-L 2342-4176

9 789522 066053

Kansallinen koulutuksen
arviointikeskus, PL 28
(Mannerheimin aukio 1A)
00101 Helsinki
Puhelinvaihe: 029 533 5500
Faksi: 029 533 5510
karvi.fi